POEZII

DE

D. BOLÎNTINEANU

atît cunoscute cît şi inedite

1885

în 1862, doi dintre scriitorii proeminenţi de la mijlocul secolului al XIX-lea, Dimitrie Bolintineanu şi Grigore Alexandrescu, s-au decis să-şi alcătuiască, fiecare în parte, o ediţie cuprinzătoare şi reprezentativă din creaţia lor lirică de pînă la acea dată. în presa vremii, intenţiile celor doi poeţi au fost aduse de îndată la cunoştinţa cititorilor, cu scopul de a le atrage interesul asupra acestor ediţii, lansîndu-se totodată liste de abonaţi, pentru a se asigura o cît mai largă difuzare a exemplarelor tipărite. Astfel, într-o notă intitulată ***Despre literatură la noi,*** apărută în ***Românul,*** an. VI. nr. 325, 21 noiembrie 1882, p. 1065, redacţia ziarului arăta că îşi face „datoria de a semnala atenţiunii publice, deşi nu în totul neşte nouă produceri, dară cel puţin două frumoase reproduceri", precizînd că e vorba de „retipărirea operilor poeţilor noştri Bolintineanu şi Gr. Alexandrescu". Nota din ***Românul*** se oprea mai întîi asupra operei poetice a lui Grigore Alexandrescu, relevîndu-i, succint, sensurile şi trăsăturile caracteristice, referindu-se apoi la opera şi personalitatea lui Dimitrie Bolintineanu. Pornind de la premisa că „operile sale sunt destul de bine cunoscute de români", comentariul ziarului exprima convingerea că „toţi şi-aduc aminte de duioasele, melodioasele versuri în cari d. Bolintineanu cînta simţimintele cele mari, patriotismul, virtutea, în cari se nara în tablourile vii, faptele eroilor noştri, legendele ce poporul făcu asupra lor". în încheiere, anunţînd că D. Bolintineanu „publică astăzi o ediţiune completă a tuturor operilor saie vechi şi a altor noi", alături de Grigore Alexandrescu, moţa din ***Românul*** chema publicul cititor „a da ambilor noştri poeţi concursul şi susţinerea sa".

Un anunţ similar s-a publicat şi în ***Buciumul,*** an. I, nr. 1, 15 decembrie 1862, p. 3, în care se arăta că „doi poeţi eminenţi ai

noştri, doi autori clasici ai României, d.d. Grigorie Alexaradrescu şi Dimitrie Bolintineanu, au pus sub tipar în cîte o ediţie completă scrierile lor de pînă astăzi. Bibliotecile noastre se vor înavuţi cu aceste două cărţi mari cari vor coprinde două geniuri diferite ce au binemeritat totdauna din partea patriei. Aceste două mume atît de iubite şi cu drept cuvînt stimate de către români sunt destul să figureze în capul acestor două cărţi spre recomandaţiunea lor." în finalul anunţului se preciza, ou un îndemn subînţeles, că „liste de subscrieri sunt depuse pe la toate librăriile şi adrninistraţiunile ziarelor române".

Primul care a izbutit să-şi concretizeze intenţiile, într-o scurtă perioadă de timp, a fost Grigore Alexandrescu. Dispunând probabil de condiţii materiale mai bune şi de un sprijin mai eficace, are satisfacţia de a-şi vedea apărută, în 1863, la Bucureşti, în Tipografia naţională a lui Ştefan Rassidescu, ediţia completă intitulată ***Meditaţii, elegii, epistole, satire şi fabule.***

Ediţia poeziilor lui Dimitrie Bolintineanu a întâmpinat însă numeroase dificultăţi, care i^au întârziat cîţiva ani apariţia. F£e din lipsa unor posibilităţi pecuniare, fie din insatisfacţia provocată de numărul prea mic de abonaţi la ediţia anunţată, poetul s-a văzut constrîns să renunţe la proiectul său, nu fără amărăciune, cum reiese din scrisoarea sa deschisă, datată „17 decembrie 1862" şi publicată în ***Românul,*** an. VI, nr. 353, 19 decembrie 1862, p. 1153. Mulţumind mai întîi redacţiei ziarului pentru că a avut „gingăşia a recomanda publicului subscrierea la tipărirea poeziilor subsemnatului", la ediţia ce urma să cuprindă „o serie de poezii lirice, elegii, balade, legende, ode, cîntece, melodii, macedone, libiene, apoi poeme şi opt drame din istoria românilor", Dimitrie Bolintineanu îşi exprima regretul să „de un an aproape, numai ţara legală prin deputaţii Camerei legislative au răspuns la acest apei, ceea ce nu a putut face nici jumătate din numărul trebuincios pentru tipărire". Cu mîhnire înăbuşită, declara că „această subscripţiune se anulează ou desăvârşire", încercând, printr-o disimulată autoironie, să-şi asume cauza insuccesului : „Nu avem a face nici o plîngere. Se înţelege negreşit că, dacă ţara nu a încurajat această întreprindere, viinia este a autorului al cărui talent şi simţiminte par să nai fie la înălţimea gustului şi simţiminteloir românilor în această nouă eră de progres."

Intervenţia lui Dimitrie Bolintineanu, avînd un evident sens de reproş moralizator, nu a rămas fără ecou. în presa timpului s-a

luat îndată atitudine în favoarea sa, în sprijinul tipăririi ediţiei. Situaţia critică în care se afla poetul, nevoit să-şi întrerupă publicarea poeziilor, a fost semnalată cu promptitudine în ***Buciumul,*** an. I, nr. 2, 1 ianuarie 1863, p. 4, la rubrica ***Revista literară,*** lansîndu-se din nou publicului cititor un apel cu vibraţii patetice, dar şi cu finalitate critică faţă de dezinteresul cu care unii au întâmpinat pregătirea ediţiei. Comentariul din ***Buciumul*** releva, la început, revirimentul produs în lirica românească de cei mai reprezentativi poeţi ai epocii respective, Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Alexandru Donici, care „înălţară şi pişeară de mai multe ori cu frumoasele lor versuri inimile noastre". Se pleda apoi, la modul interogativ, pentru reunirea în volumele distincte a tuturor poeziilor acestora, spre a oferi cititorilor o lectură de profunzime şi, pe de altă parte, spre a facilita viitorilor cercetători posibilitatea studierii şi cunoaşterii complete a caracteristicilor liricii româneşti din acea epocă : „Dar pentru ce aceste schinteie de geniu, risipite pe foi volante, să nu se adune în flăcări, să nu se adune în cîte un întreg pe care să putem citi pagină cu pagină toate exalările acestor suflete mari, create spre a înnobila şi a corige inimile noastre printr-un suspin sau printr-un surâs ? Pentru ce aceşti poeţi ai unei singure epoce, contimporani, să nu imprime în cîte un volum, întregul lor risipit şi să caracterizeze mai bine, celor ce vor voi să studie o epocă întreagă a literaturii române ? Ne mîngîiem la anunţarea că d. Bolintineanu şi d. Gr. Alexandrescu au pus sub tipar operile lor întregi pînă astăzi". Argumentele invocate serveaţi la demons Udarea necesităţii tipăririi ediţiei lui D. Bolintineanu, arătîndu-se că sistarea acestei ediţii constituia o pierdere pentru literatura română, un motiv de îngrijorare şi mîhnire : „Durereia însă a fost mare cînd am aflat că d. Bolintineanu renunţă la tipărirea operelor sale şi mîhnirea a fost profundă cînd am aflat cauza acestei renunţări."

Cei ce rămăseseră impasibili faţă de listele de subscripţie pentru tipărirea ediţiei erau apostrofaţi şi mustraţi pe un ton liric dar ferm, incitîndu-i să-şi revizuiască atitudinea ce putea să pară vinovată faţă de destinul poetului : „Ce feliu ! Voi, toţi părinţi şi mume, cari vă mândriţi, surîdeţi şi sunteţi fericiţi cînd ascultaţi pe pruncii voştri recitind o baladă eroică, o elegie încîntătoare a poetului Bolintineanu, nu v-aţi crezut datori, nu v-aţi simţit culpabili cînd aţi aflat că poetul Bolintineanu, această pasăre măestră, ce încîntă căminul vostru, îşi trage de sub

tipar poeziile sale pentru că nu se găsesc destui subscriptori spre a se acoperi cheltuielile tiparului ? Şi cari sunt aceste cheltuieli ale tiparului ? Vreo două-trei sute de galbeni î Ce feliu ? în toată România liberă, de cinci milioane de oameni, între toţi românii 14 milioane, nu s-a găsit un singur om, un singur părinte de familie, o singură mumă care să zică : pentru anul nou 1863 un franc mai puţin, o fustă mai puţin ; să facem cadou copilului nostru, inima, sufletul poetului român Bolintineanu şi să-i zicem : ţine minte bine, să spui copiilor tăi că părinţii ţi-au făcut cadou de anul nou 1863 cartea cea mare a geniului Bolintineanu." Dar nu numai virtualii cititori obişnuiţi erau apostrofaţi, ci şi cei care aveau misiunea să se dedice educaţiei publice, răspîndirii şi preţuirii literaturii române. Erau vizaţi în primul rînd profesorii, a căror nobilă datorie era aceea de a sădi în inima şi conştiinţa tineretului studios nu numai dragostea faţă de literatura naţională, ci şi sensurile patriotice conţinute în mesajul liric al lui D. Bolintineanu : „Trist lucru în adevăr că nici unul din junii noştri, şi ce zic, nici unul din profesorii noştri să nu anunţe, să nu deplîngă de pe catedra sa acest eveniment în literatura română." Interpelarea din ***Buciumul*** nu scutea nici forurile oficiale, îndeosebi Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, care „risipeşte pe tot anul 120.000 lei fără să ştie nimeni cum şi pentru ce" şi care ar fi trebuit să ia decizia „să dăm o a 12-a parte clin banii încuragierelor pe acest an spre a scăpa din naufragiu geniul unui autor clasic al României".

O pledoarie entuziastă în favoarea lui D. Bolintineanu întîlndm şi în ***Aurora română,*** an. I, nr. 2, 15/27 ianuarie 1863, p. 22. Dînd relaţii asupra conţinutului ediţiei, ziarul deplînge şi el faptul că „eminentul poet al naţiunii noastre" s-a văzut constrîns, din lipsă de abonaţi, să renunţe la prodectul său : „Foile de prenumeraţiune au ieşit aproape de un an însă, durere, la poeziile celui mai excelinte poet român se subscriseră atît de puţini, încît nu se acoperiră nici jumătatea spezelor de tipar." Reproducind scrisoarea deschisă publicată de D. Bolintineanu în ***Românul,*** nota din ***Aurora română*** încheia cu acelaşi ton de reproş faţă de cei ce nu acordau suficient interes operei unuia dintre cei mai de seamă poeţi ai vremii : „Ce cuvinte modeste sunt aceste ! Cît de frumos exprimă ele nobleţea spiritului şi ablegarea poetului... Sărmanule poet! de ce n-ai scris opurile tale frînceşte

sau greceşte, atuneea te-ai bucura nesmintit de o îmbrăţişare mai călduroasă din partea multor fii ai României."

Faptul că ziarele amintite îşi extindeau reproşurile asupra tuturor categoriilor de cititori 1-a determinat pe D. Bolintineanu să aducă unele clarificări necesare ale problemei în discuţie, printr-o nouă scrisoare deschisă, apărută în ***Buciumul,*** an. I, nr. 4, 9 ianuarie 1863, p. 4. La sesizarea editorului Christu loanin, care cunoştea bine, prin propria sa experienţă, interesul sau dezinteresul diverselor categorii de cititori faţă de operele scriitorilor noştri din acel timp, Dimitrie Bolintineanu precizează, în această nouă scrisoare, că cei ce trebuiau blamaţi nu erau cititorii simpli, oamenii obişnuiţi, preocupaţi continuu de propăşirea literelor româneşti, ci reprezentanţii claselor avute, înstrăinaţi de literatura naţională. Scrisoarea lui D. Bolintineanu era precedată de această notă din partea redacţiei : „Văzînd în într-un număr al ***Românului*** că d. Dimitrie Bolintineanu îşi trage de sub tipar ediţiunea completă a scrierilor sale din cauza lipsei de subscriptori trebuincioşi pentru acoperirea cheltuielilor acestei ediţiuni, indignaţi, noi am provocat simţimintele naţionale în termeni ce s-au văzut în ***Revista literară*** din no. 2 al ***Buciumului.*** Acum d. Bolintineanu ne asigură că lucrul s-a trecut cu totul altfel de cum arătase ziariul ***Românul.*** Fericiţi că această culpă se aridică d-asupra naţiunii române, publicăm aci cele ce ne comunică d. Bolintineanu". în scrisoarea sa, poetul mulţumea, iarăşi, pentru „maniera graţioasă" în care ziarul susţinuse tipărirea poeziilor sale, însă aducea un element nou, o precizare .care situa problema în discuţie într-o altă perspectivă. De data aceasta, D. Bolintineanu declara că, „voind a face o ediţie de lux", deci o ediţie mult mai costisitoare, „s-a făcut apel la clasa avută, care avea dreptul a răspunde sau a nu răspunde". El lua apărarea cititorilor obişnuiţi, care nu dispuneau de suficiente resurse financiare pentru cumpărarea unei ediţii de lux, arătînd totodată că aceştia erau cei mai devotaţi sprijinitori ai literaturii naţionale : „Pentru numele lui Dumnezeu, amice>, faceţi osebire în ziariu de poporul român şi acei ce nu răspund la întreprinderi de. literatură naţională, căci toate cărţile tipărite pînă astăzi s^au trecut în poporul român pînă la 1500 exemplare". Poetul aducea ca argument scrisoarea primită de la editorul Christu loanin, pe care o considera „atît o explicare pentru ce ediţiile de lux nu izbutesc, cum şi o dovadă de mare credinţă a unui fiu

din popor în poporul român". Scrisoarea lui Christu loanin, datată „3 ianuarie 1863", reprodusă în continuarea scrisorii lui D. Bolintineanu, lămurea pe deplin lucrurile, incriminând nepăsarea protipendadei față de operele scriitorilor români și demonstrând, convingător, că cititorii din masele populare erau cei mai devotați iubitori ai literaturii autohtone. „DoiiYii/iiie Dimitrie Boîintinene ! — îi scria Christu loanin. Am cetit.. în. remarcabilul și eruditul ziariu ***Buciumul*** că listele de subscriere la poeziele dumitale le-ai fi retras. Nu mă prinde mirare, fiindcă de mai multe ori v-am înștiințat că edițiile de lux al căror cost este foarte ridicat și ai căror amatori sunt foarte puțini, după o lungă sperientă ce am făcut, nu au reușit. Dar dacă această ediție ar fi pentru popor, vă asigur că va reuși precum au reușit toate operile dumitale ce am editat și din care unele le-am trecut pînă la no. de 1500 exemplare. Domnul meu ! Să nu se facă nedreptățire poporului român, căci poporul citește românește, și pot zice că numai poporul citește.

Ca librar, cunosc pe amatorii de literatură română ; ei sunt numai în popor. Eu însumi m-am lăsat de multe ori a mă amăgi, de frumoasa speranță că clasele avute vor contribui la literatura română ; astfel, cînd am voit a edita opere ce se adresa la capitaluri, am rămas cu ele în magazie ; cînd însă am editat opere române ce se adresa la popor, prin prețul lor, am reușit a Ie trece repede. O repet însă, numai poporul citește românește."

Christu loanin îi propune lui D. Bolintineanu să renunțe la ideea unei ediții de lux, oferindu-se să-i tipărească o ediție obișnuită, amîndoi avînd de cîștigat de pe urma acestui fapt : „Cît pentru operele dumitale, dacă această ediție s-ar tipări obicinuit, vă asigur că va reuși precum au reușit toate operele dumitale, rămîindu-ini și mie un profit. Pentru aceea, sigur fiind de o completă reușită, ca totdauna, mă ofer a edita eu toate poeziile dumitale vechi și noi, ba încă și cu o remunerație demnă de aceste opere, și sper, domnul meu, că nu-mi vei refuza propunerea ce vă fac și-mi veți da preferința ca cel mai vechi editor al scrierilor dumitale." Propunerea lui Christu loanin era„ desigur, tentantă. Parțial, D. Bolintineanu va ține seama de ea. Ideea unei ediții de lux îl va obseda însă, în continuare.

Deși ziarele interveniseră activ în stimularea interesului cititorilor pentru ediția anunțată, realizarea acesteia a întâmpinat încă foarte mari obstacole. Se pare că sumele rezultate din înscrierile pe listele de abonați nu acopereau în suficientă măsură

cheltuielile de tipărire, publicarea ediției fiind amînată de la an la an. N-ar fi exclus ca însuși D. Bolintineanu să fi trenat apariția ediției, deoarece în această perioadă devine înalt demnitar de stat al Principatelor Române Unite și, cu modestia-i exemplară, ce l-a caracterizat întotdeauna, desigur că nu vroia să profite de poziția sa politică. La 12 octombrie 1863, prin decretul nr. 976, semnat de Alexandru loan Cuza, s-a format un nou guvern, sub președinția lui Mihail Kogălniceanu, guvern care avea să înscrie cel mai luminos moment din timpul Unirii, îndeplinind un rol hotărîtor, de însemnătate istorică, prin legile și reformele realizate. Din acest guvern a făcut parte și Dimitrie Bolintineanu, ocupînd importanta funcție de ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, pînă la 29 iulie 1864, cînd, fără nici un motiv explicit, își dădu demisia. Peste cîteva luni îl vedem însă preocupat din nou de ediția sa. De data aceasta, pentru a-și vedea visul împlinit, se adresează chiar Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, al cărui titular fusese, solicitând un împrumut de 500 de galbeni, în vederea publicării ediției din poeziile sale vechi și noi, obligîndu-se să restituie suma respectivă sub formă de exemplare tipărite, care să fie distribuite ca premii școlare. Ministerul îi aprobă un împrumut de 1400 lei (Arhivele Statului, București, Ministerul Instrucțiunii Publice, .1864, dosar 418, f. 620).

Evident, împrumutul obținut a fost de bun augur. în primăvara anului următor, 1865, ediția vede, în sfîrșit, lumina tiparului, în două volume, purtând titlul ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite.*** A apărut mai întîi o ediție obișnuită, la București, în Tipografia lucrătorilor asociați. La foarte scurt timp utilizîndu-se același zaț, dar schimbîndu-se calitatea hîrtiei și prezentarea grafică, apare mult dorita de poet ediție de lux, purtând pe. pagina de titlu mențiunea „Edițiunea a doua". Apariția ediției de lux a fost salutată cu entuziasm în presa vremii. De pildă, în ***Trompeta Carpaților,*** an. I, nr. 28, 10/22 iunie 1Ş65, p. 109, se scria : „Literatura română își urmează, precum am mai zis-o, avîntul ei. Două volume de poezie ale dulcelui nostru poet Bolintineanu ieșiră de sub tiparul cel mai perfect pînă astăzi la noi, de sub tiparul Lucrătorilor asociați. Această edițiune este demnă de ceea ce conține, de poeziele Bolintineajniului. Estei, în adevăr, agreabil a citi o poezie suavă pe o hirtie veilino, frumos și exact tipărită." întemeiată la începutul

anului 1865, de către Franz Gobi, Scairlat Walter şi Petre Ispirescu, Tipografia lucrătorilor asociaţi a prezentat ediţia de lux a poeziilor lui D. Bolintineanu la concursul de grafică din 1886, fiind premiată cu medalia de argint, cum ne informează Petre Ispirescu în ***Jurnalul*** său (cf. ***Documente şi manuscrise literare,*** vol. II, alese, publicate, adnotate şi comentate de Paul Cornea şi Elena Piru, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1969,. p. 197).

Primul volum al ambelor ediţii din 1865, absolut identice în conţinutul lor, este dedicat de poet „Umbrelor ce au lăsat, averi pentru instrucţiunea publică" şi conţine ciclurile ***Florile Bosforului, Legende istorice*** şi ***Basme.*** Cel de al doilea volum,, dedicat „Corpului profesoral din România", este alcătuit din ciclurile ***Macedonele, Reverii*** şi ***Diverse.***

FLORILE BOSFORULUI

în perioada îndelungatului său exil politic de după revoluţia de la 1848, Dimitrie Bolintineanu acţionează, mai întîi în Transilvania, îndreptîndu-se apoi spre Constantinopol. Peste cîteva luni, în toamna anului 1849, ajunge la Paris, unde rămine-pînă spre sfîrşitul anului 1851. De aici, la începutul lui Î&52J se reîntoarce la Constantinopol. în notele finale din primul'volum al ediţiei din 186$, redactate de D. Bolintineanu la modul impersonal, pare-se şi" cu contribuţia altcuiva, se menţiona că „autorul acestor poezii, expuls din ţara sa în anul 1848, compromis în mişcarea politică de atunci, se duse în Transilvania, apoi la Constantinopol, de unde înainta la Paris spre a-şi urma studiile începute acolo în 1846 şi întrerupte de revoluţiunea din februarie. Dupe o şedere de doi ani în Paris, se întunnă în Constantin opole." în capitala Turciei, poetul e găzduit de Ion Ghica,. „în graţiosul său locaş pe Bosfor", cum va preciza ulterior, într-un articol publicat în ***Dîmboviţa,*** an. I, nr. 1, 22 martie 1870, p. 10. în casa bunului său prieten, D. Bolintineanu e înconjurat de caldă afecţiune şi preţuire, găseşte înţelegere şi alinare, dar mai ales o atmosferă prielnică preocupărilor sale literare.

La Constantinopol, poetul este impresionat de splendorile peisajului oriental, de farmecul fascinant al Bosforului, de savoarea specifică moravurilor şi ţinuturilor exotice, în ***Note la volumul I*** al ediţiei din 1865, D. Bolintineanu relata, cu încîntare : „Turcii numesc Bosforul : ***Bogaz bogassi.*** Prin acest canal Marea Neagră comunică cu Propontida sau Marea de Marmara. Lungimea lui este aproape 30 kilometre şi lărgimea lui se schimbă de la patru la unul. Malurile acestui canal sunt celebre prin frumuseţea lor pitorească, prin gradinele delicioase ce acoperă malurile şi dealurile vecine şi fac loc, între ele şi marea, unor case, chioşchiuri, saraiuri cu formă orientală. Nu este nimic mai frumos în lume, ca sit, decît această strîmtoare. Natura aici are o calitate particulară, aceea de a nu obosi niciodată ochii ce o privesc. Varietatea infinită a tablourilor produce acest fenomen. Astfel, fiece minut aduce ceva nou sau în desemn, sau în colorile acestui tablou magic. Cerul, sub înrîurirea curintelor de aer ce-şi comunică cele două mări, precum şi malurile atît de variate în formele lor, gradinele, stîncile, văile contribuă la această luptă eternă între umbre şi între raze, contribuă la naşterea marii varietăţi."

La Babek, pe malul Bosforului, compune poezia ***Rable,*** pe care o citeşte în ambianţa plăcută din casa lui Ion Ghica. Soţia acestuia, Saşa, „femeie cu educaţiune şi inteliginţă superioară", se arătă extrem de încîntată şi „angaja pe poet a exploata frumuseţile Bosforului", cum precizează însuşi D. Bolintineanu în ***Note la volumul*** I. Poeziile pe care le scrie în acest timp, inspirate din splendorile naturii orientale şi din realităţile caracteristice acestui mediu, învăluite adesea în mireasma legendei, impregnate de sentimentalismul şi senzualismul specific oamenilor şi întâmplărilor din zona pitorescului exotic, au constituit ciclul ***Florile Bosforului.*** Desigur, îndemnurile primite din partea soţiei lui Ion Ghica au avut şi ele un rol stimulator, însă poetul nostru urma, în această direcţie, o coordonată fundamentală a romantismului, îndeosebi a romantismului francez, pentru care Orientul devenise o nouă şi tulburătoare sursă de inspiraţie.

Interesul scriitorilor europeni pentru realităţile Orientului începe să se manifeste tot mai accentuat în prima jumătate a secolului al XÎX-lea, căpătînd o amploare deosebită sub auspiciile romantismului. Desigur, tentaţia Orientului se manifestase şi mai înainte, însă izolat şi fortuit, expresia literară a acestei tentaţii avînd mai mult aspectul unei galanterii exotice. De regulă, cei ce îşi alegeau subiecte din Orient nu-1 văzuseră, inspirîndu-se îndeosebi din relatările şi însemnările de călătorie

ale altora, informaţii bogate în acest sens oferindu-ne Pierre Martiino în lucrarea ***L'Orient dans la litterature francaise au XVII-e et XVIII-e siecle*** (Paris, Hachette, 1906) şi Jeian-Marie Carre în voluminoasa sa exegeză ***Voyageurs et ecrivainş frangais en Egypte*** (Cairo, Imprimerie de L' Institut Fjrancais d\ Archeologie Orientale, 1932). în secolul al XVIII-lea, motivele şi pretextele orientale devin frecvente în literatura franceză. După ce publică ***Lettres persanes,*** în 1721, Montesquieu scrie romanul ***Arsace et Ismenie,*** subintitulat „histoire orientale". Voltaire tratează şi el subiecte orientale în piesele de teatru ***Zaire (1132)*** şi ***Mohamet ou le Fanatisme*** (1741). De asemenea, Le Sage dă la lumină multe comedii galante cu teme orientale, care lansează o adevărată modă de piese burleşti, cum este ***Les Trois sultanes*** (1761) a lui Favart. O viziune nouă asupra Orientului, din perspectiva preromantismului, aduce Volney, prin ***Voyage en Egypte et en Syrie*** (1787) şi apoi prin celebrele ***Les Ruines*** (1791).

Ca urmare a pătrunderii lui Napoleon ,în..JSgipt, orientalismul capătă o îndrumare oficială. în 1795 se înfiinţează Ecole des langues orientales, „qui fit de rorientalisme frangais une science officielle, et lui donne, en mame temps que la dignâte, des ressources etdes instruments nouveaux. Son histoire veritable commence â cette date", precizează Pierre Martino în ***L'Orient dans la litterature frangaise au XVII-e et XVIII-e siecle*** (p. 360). De asemenea, la 20 august 1798, Napoleon fondează L'Institut d'Egypte, însărcinat cu alcătuirea unei vaste enciclopedii despre» ţara piramidelor.

Interesul pentru Orient, constituit în aceste împrejurări, capătă un alt sens şi o altă substanţă, odată cu apariţia romantismului. Scriitorii preferă îndepărtatele ţinuturi exotice ca o reacţie împotriva clasicismului cantonat în antichitatea greco-latină. De asemenea, spiritul lor învolburat, setea de evaziune, de peregrinare, atracţia pentru zonele geografice necunoscute, acoperite de legendă şi înmiresmate de întîmplări fabuloase, senzaţia tulburătoare a sentimentalismului şi erotismului practicat în aceste zone îi îndeamnă să călătorească în Orient, să se inspire din realităţile lui, să-1 cînte chiar fără a-l vedea. „Agites, inquiets, melaineoliques, souffrants d'un eternei ennoii, emportes par leur imagination, ils se sentent Târne vagabonde et eprouvent un besoin de depaysement", spune Fernand Bassan în studiul ***Chateaubriand, Lamartine, Nerval et Flaubert en Terre Sainte,*** apărut în ***Revue des sciences humaines*** (Paris, oct.-dec. 1965, fasc. 120, p. 493). Chateaubriand publică, în 1811, ***L'Itineraire de Paris ă Jerusalem.*** în 1835, în urma călătoriei întreprinse, Lamartine tipăreşte ***Les Souvenirs, impressions, pensees et paysages pendant un voyage en Orient.*** Iar în 1851, apare ***Voyage en Orient*** de Gerard de Nerval. Cel mai de seamă moment îl înscrie Victor Hugo, prin volumul de poezii ***Les Orientales,*** apărut în 1829, în prefaţa căruia scria : „On s'oeoupe aujourd'hui, et ce resultat est du a miile cause qui toutes out amâne un progres, on s'occupe beaucoup plus d'Orient qu'on ne l'a jamais fait. Les etudes orientales ai'ont jamais ete poussees si avant... Jamais tant d'intelligenees n'ont fouille â la fois ce grand abîme de l'Asie... II resulte de tout cela que l'Orient, soint comme image, soit comme pensee, est devenu pour les intelligences autant que pour les imaginations une sorte de preoccupation generale â laquelle Uauteur de ce livre a obei peut-etre â son insu." Victor Hugo şi-a imaginat un Orient pe care nu-1 văzuse, însă în versurile lui triumfă extraordinara sa putere de sugerare şi evocare, darul său excepţional pentru culoare şi pitoresc, o inepuizabilă fecunditate verbală, o virtuozitate ritmică fără egal. Victor Hugo prezintă Orientul voluptos, spre care se va simţi atras şi D. Bolintineanu.

Tentaţia Orientului a fost comună întregului romantism apusean, cu ecouri şi în romantismul tardiv al literaturilor răsăritene, în Germania, semnalul îl dă Herder, prin preocupările sale în domeniul esteticii orientale, cum precizează Rene Gerard în ***L'Orient et la pensee romantique allemande*** (Nancy, Georges Thomas, 1963, p. 7). Ca manifestări specifice romantismului german, în această direcţie, amintim ***Divanul oriental-occidental*** de Goethe, care a împrumutat din literatura Orientului strălucirea imaginilor şi o senzualitate delicată, apoi volumul ***Trandafirii Orientului*** de Rukert, apărut în 1822, în care îl imită pe Hafiz, excelînd prin savoarea stilului şi sonoritatea rimelor. Din literatura engleză e suficient să amintim ciclul „poemelor orientale" ale lui Byron, ***Ghiaurul, Mireasa din Abydos, Asediul Corintului, Rătăcirile lui Childe Harold, Corsarul,*** a căror acţiune se desfăşoară adesea într-o natură luxuriantă, aducînd în scenă întîmplări dramatice, sentimente năvalnice, personaje stăpînite de iubiri mistuitoare, pătimaşe, de nelinişti devorante, totul proiectat pe cadrul fabulos al Orientului.

Ca poet crescut la şcoala romantismului european, îndeosebi francez, Dimitrie Bolintineanu nu putea rămîne străin faţă de

această importantă latură a noului curent literar. Asemenea altor scriitori români de la mijlocul secolului al XIX-lea, care făceau eforturi vizibile şi nelipsite de rezultate meritorii, de a-şi sincroniza creaţia cu marile literaturi europene, D. Bolintineanu şi-a încercat puterile şi în această direcţie, cu mai mult sau mai puţin talent, potrivit posibilităţilor lui şi ale liricii româneşti din acea epocă, propunîndu-şi să cînte şi el ***Florile Bosforului.***

în literatura română, primele ecouri ale Orientului le întâlnim la Theodor Codrescu, în memorialul O ***călătorie la Constantinopoli,*** apărut la Iaşi, în 1844. O călătorie în capitala Imperiului Otoman întreprinde şi Vasile Alecsandri, în. 1845, consemnîndu-şi impresiile într-o- agendă rămasă mult timp nefructificată, comentată de G. Bogdan-Duică în studiul ***Despre Vasile Alecsandri. întîia călătorie la Constantinopole,*** publicat în ***Viaţa românească,*** an. XIV, nr. 1, ianuarie 1922, p. 41. în urma acestei călătorii scrie însă poeziile ***Pescarul Bosforului*** şi ***Bosforul,*** prevestind tematica şi atmosfera din ciclul lui D. Bolintineanu* Demn de menţionat este şi faptul că, în ***România literară*** din 1855, Dimitrie Ralet publică O ***scrisoare de pe Bosfor*** şi, în 1858, la Paris, memorialul Suvenire ***şi impresii de călătorie în România, Bulgaria, Constantinopole.***

Cel ce introduce în literatura română poezia de inspiraţie orientală, în consonanţă cu lirica romantică europeană, este însă Dimitrie Bolintineanu. însuşi autorul ***Florilor Bosforului*** era conştient de noutatea pe care o aducea, ca poet romantic, în lirica românească din acel timp, încă tributară motivelor depăşite ale clasicismului. în ***Note la volumul I*** al ediţiei din 1865, £>. Bolintineanu sublinia: „Aceste poezii erau un lucru nou în literatura română ostenită pînă aici sub greutatea figurilor mitologice, ale zeilor şi zeelor din Olimpul antic, şi perzînd seva şi flacăra sub săgeţile unui Cupidon îmbătrînit şi cu întristare uzat." Dimitrie Bolintineanu are meritul de a ne fi dat o imagine autentică asupra exoticului oriental. Poetul nostru 1-a cunoscut direct, în perioada exilului, trăind în mijlocul lui timp de aproape şase ani. "istoria i-a obligat pe romanticii noştri să cunoască şi să înţeleagă mult mai bine Orientul, în aspectele lui atât de caracteristice concentrate în capitala imperiului turc^ dar şi în răsfrîngerile şi prelungirile pe care el • Ie-a. avut - în viaţa socială, în moravurile publice şi particulare, în mentalitatea unor categorii de oameni din ţările româneşti, de-a lungul secolelor de

dominaţie a Porţii Otomane, cu toate implicaţiile ei. De aceea, versurile lui D. Bolintineanu din ***Florile Bosforului*** nu pot fi suspectate de convenţionalism şi artificialitate, cum de multe ori s-a întâmplat. într-adevăr, poeziile din acest ciclu sînt de o pronunţată inegalitate, dar neîmplinirile şi carenţele unora dintre ele nu se datoresc faptului că D. Bolintineanu ar fi avut o imagine falsă asupra Orientului şi ar fi zugrăvit scene, atitudini şi sentimente necanforme cu realitatea. Nereuşita unor poezii trebuie căutată în precaritatea unor mijloace de expresie artistică, sesizabilă nu numai la D. Bolintineanu, ci şi la alţi poeţi de la mijlocul secolului trecut.

Poeziilor din acest ciclu li s-a recunoscut bogăţia stilistică şi imagistică, pitorescul senzaţiilor, farmecul exotic, însă adesea în detrimentul acţiunii, al consistenţei scenelor de viaţă evocate. Observaţia a făcut-o mai întâi Aron Densuşianu, în studiul ***Poeziele lui*** D. ***Bolintineanu,*** inclus în volumul al doilea din ***Cercetări literare*** (Iaşi, Editura librăriei Fraţii Şaraga, 18-87, p. 325), unde arăta : „Această natură în care se petrece acţiunea poemelor a fost şi fericită, dar şi nefericită pînă la un punct pentru poet. Poetul îşi concentrează puterea mai mult în descrierea frumuseţilor Bosforului, trecînd iute, încondeind uşor şi chiar negligind acţiunea, care este temeiul poemei. Pe lîngă aceasta, poetul dezvoltă în poeme atâta pompă de limbă, un atât de viu torent de versuri, încît toate acestea într-atâta vorbesc şi răpesc pe cetitoriu, încît el nu poate să-şi deie seama de **ceea** ce **se** petrece, de acţiune, şi astfeli trece peste piesă fără să poată prinde şi ţine în minte dezvoltarea ei, ci alegîndu-se de cele mai multe ori cu sunetul nespus de dulce şi melodios şi cu expresiunîle pline de roze şi flori, cu un feli de miros îmbătătoriu ce curând se risipeşte." în multe versuri din acest ciclu, D. Bolintineanu a izbutit să redea, în imagini autentice şi inedite, farmecul peisajului oriental, atracţia fascinantă a Bosforului, irizările mărilor care unesc Europa cu Asia, pitorescul unor ţinuturi acoperite de legendă. Dar mai ales a relevat savoarea proprie stărilor afective, mireasma specifică sentimentalismului şi senzualismului oamenilor şi întâmplărilor din această zonă geografică şi umană. Impresia vie de autenticitate, care cucereşte sensibilitatea cititorului şi-1 transpune nemijlocit în interiorul cadrului zugrăvit, e asigurată prin variate mijloace, prin lexic, onomastică şi toponimie, prin utilizarea unor cuvinte cu sonorităţi

aparte, prin expresii construite cu subtilitate din elemente caracteristice mediului, prin imagini care provoacă nuanțate senzații vizuale, acustice şl tactile. Cele mai bune versuri din ***Florile Bosforului*** ne înfățișează Orientul voluptos, răsfrînt atît în peisaj cît şi în sufletul omenesc. Poetul surprinde nuanțele fine ale coloritului, cu o adevărată pasiune cromatică, cu un evident simț al picturalului şi al jocului imagistic. în studiul consacrat poetului, introdus în volumul ***Cercetări de literatură română*** (Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 85), D. Popovici releva că „nicăieri Bolintineanu n-a trăit mai intens decît aici voluptatea colorilor. în poezia lui, Bosforul apare ca o construcție în lumea mirajului, în care aceeaşi lumină prinde în jocul razelor sale cerul, pămîntul şi marea", adăugind : „Ființele se împărtăşesc din coloarea şi voluptatea peisajului, numele lor au sonorități picturale."

în acest decor mirific se petrec drame pasionale, mistuitoare, iubiri de intensă senzualitate, frenetice, pe care numai o sensi-. bilitate romantică le-a putut înțelege în adevărata lor esență. în studiul ***Metamorfoze ale liricii erotice,*** din volumul colectiv ***Structuri tematice şi retorico-stilistice în romantismul românesc*** (Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1978, p. 118), Roxana Sorescu sublinia : „Cu Bolintineanu erosul pătimaş, misterios şi: exotic pătrunde în literatura română. Balada de dragoste, even-' tual într-un decor în consonanță cu sentimentele tăinuite sau exaltate ale personajelor, fusese cultivată întîmplător şi înainte.. Bolintineanu dă anecdotei romantic construite strălucirile daco-*, ruluî oriental, încărcate de sugestii muzicale. Poemele şi baladele -sale eliberează imaginația, în atingerea cu un Orient imaginat după cerințele lirice ale unei personalități dornice de mis'-« ter. Dacă la predecesorii săi romantic era modul de expresie a sentimentului, căruia trebuia să-i presupunem un impuls realla Bolintineanu evadarea în necunoscut, ridicarea unei lumi pe' aspirațiile adînci ale sufletului caracterizează latura vizionară şi-fantastă a romantismului." într-adevăr, personajele din ***Florile' Bosforului*** sînt naturi pasionale, dăruite plăcerilor prezente, se cufundă în bucuria de-o clipă a erosului, disprețuind consecințele funeste care le amenință. S-ar putea spune că au o concepție epicureică, punînd în practică sensul lui ***cârpe diem,*** însă ele reprezintă, în fond, senzualitatea pătimaşă de esență orientală.

în ***Note la volumul I*** al ediției ***Poezii de*** D. ***Bolintineanu atît cunoscute*** *cît* ***şi inedite*** (Bucureşti, Tipografia lucrătorilor asociați, 1865, p. 294) se precizează că poezia s-a tipărit pentru prima dată în acest volum. Cifrele din interiorul poeziei aparțin autorului şi trimit la notele finale, unde se dau următoarele explicații :

„1. *Ghiul.* Nume ce turcii dau rozii sau trandafirului.

2. ***Nihor.*** Unul din cele mai frumoase sate pe malul Bosforului, partea Europii. Turceşte ***Enikei, Sat-nou.***

3. ***Ghiauri.*** Nume ce musulmanii dau creştinilor în genere, este luat cînd în accepțiunea inofensivă ce desemnă un ***necredincios,*** adică pe cel ce nu este de religiunea lui Mahomet, şi cînd iară ca un epitet injurios.

4. ***Frenci.*** Nume ce dau europenilor în genere şi mai ales celor de viță latină. Grecii şi armenii se servă deopotrivă cu acest cuvînt ca să desemne pe europeni.

5. ***îaşmac.*** Vălul cu care se acoperea femeile turce.

6. ***Şam.*** Bagdat.

7. *Fiica* ***lui Osman.*** Spre a desemna o turcă, Osman fiind fondatorul acestui imperiu.

8. ***Feregeaua.*** Mantilă sau un fel de domino, de' diferite stofe şi colori pe care femeile turce o pun pe d-asupra celoralte vestminte cînd ies la preîmblare. Această mantilă, deşi de multe ori este purtată cu puțină grație, damelor elegante ce ştiu să o poarte ie vine foarte bine.

9. *Kiahiul.* Toată partea vestmîntului ce coperă bustul femeii musulmane, sau peptul.

10. *Cerchez.* Un fel de tunică scurtă ce femeia turcă poartă pe d-asupra unei alte tunici numită ***dalgali elec.*** Este o tunică de preț mare şi de formă circaziană pe care o pune în zile de sărbători.

11. *Dalga.* Altfel de tunică, ce înlocuieşte, de multe ori cerchezul, este o tunică de stofă de mătase de Orient, cu ciucuri sau colți de fir sau de mătase.

12. ***Selemie.*** O stofă de mătase din Orient.

13. ***Geanfez.*** Stofă de mătase de Orient, foarte scumpă, din care se fac cei mai eleganți şalvari de femeie.

14. ***Sîrmali-elec.*** iară o tunică scurtă cu sîrmă.

Femeile turce taie o parte din părul lor Ia tîmple şi îl lasă de cade în bucle scurte. Celalt păr îl împleteşte în mai multe cosițioare, în lungime naturală, şi, cînd sunt în casele lor, femeile turce îl lasă de cade pe spate astfel împletit ; cînd ies la preîmblare, ele rădică toate acele codițe pe creştetul capului unde le agață cu ace de diamant făcute înadins sau de alte pietre mai puțin prețioase, dupe averea şi gustul lor."

Poezia ***Esme*** a întrunit, în mod constant, aprecierile elogioase ale celor mai autorizați critici şi istorici literari. Portretul realizat aici este de o seducătoare autenticitate, obținută prin introducerea subtilă a unor cuvinte şi denumiri specifice orientale, de o remarcabilă plasticitate şi expresivitate. în ***Istoria literaturii române*** (Bucureşti, Fundația regală pentru literatură şi artă, 1941, p. 219), G. Călinescu releva că „mai exact pictoric, ca o piesă de muzeu, este portretul din ***Esme,*** cu vocabular bine mozaicat, sonic şi vizual." Asupra valorilor expresive ale cuvintelor şi denumirilor specifice din această poezie insista şi D. Popovici, arătînd că „lexicul lui Bolintineanu ajunge, în ***Esme,*** pictură şi sugestie" ***(Dimitrie Bolintineanu,*** în ***Cercetări de literatură română,*** Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 71). Viabilitatea valențelor plastice ale poeziei o confirmă şi Ion Roman, în prefața la ***Legende istorice*** (Bucureşti, Editura pentru literatură, 1965, p. XVIII), observînd că „Bolintineanu obține efecte picturale prin vocabular, toponimie şi onomastică."

GHIAURA

Publicată prima dată în ***Poezii ele*** D. ***Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite,*** vol. I, Bucureşti, Tipografia lucrătorilor asociați, 1865.

RABIE

Cu titlul ***Rebia şi Atica*** a apărut mai întîi în ***Foiletonul Zimbrului,*** nr. 31, 21 august 1855, p. 246. Cu acest titlu a fost inclusă în volumul ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea ă.*** G. ***Sion,*** Bucureşti, Tipografia bisericească din St. Mitropolie, 1855. în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite,*** vol I, Bucureşti, Tipografia lucrătorilor asociați, 1865, poartă titlul ***Rabie.*** în notele finale din acest volum se dădeau următoarele explicații, corespunzătoare cifrelor din cuprinsul poeziei :

„1. Acesta este un sujet istoric.

Kasseki-Rabie, Ghiulnus, ceea ce va să zică ***băutură de rouă a primăverii,*** este numele sultanii ce figură în capătul acestii poeme. Era sultana favorită a lui Mohamet al IV-lea care, fermecat de frumusețea şi inteligința ei superioară, îi lăsase în voie guvernul imperiului. Vezi ***Istoria Turcii*** de Hammer, viața lui Mahomet al IV-lea.

Această poezie fuse scrisă pe malul Bosforului, la Babek, în casa unuia din amicii autorului, d. Ion Ghica, asemenea expatriat, şi care îi dase ospitalitate pentru cîtva timp în locuința sa pe mare. Această poezie autorul o citi d-nei Saşii Ion Ghica, femeie cu educațiune şi inteligința superioară. Această damă fuse îneîntată şi angaja pe poet a exploata frumusețile Bosforului, scriind o serie de poezii sub titlul de ***Florile Bosforului.***

2. ***Lial.*** Noaptea.

3. ***Iscudar.*** Scutari, o parte de oraş din Constantinopol situată pe malul Asii.

4. ***Ilbahar.*** Primăvara.

5. ***Marmara.*** Marea de Marmara sau vechea Propontide.

'6. ***Hadîn.*** Eunuc. Negri însărcinați cu garda haremului turcesc.

7. ***Cîslar-aga.*** Şeful hadînilor sau eunucilor. Această foncțiune este foarte considerabilă în Turcia.

8. ***Candili.*** Un sat cu o pozițiune desfătătoare pe malul Bosforului în Asia.

9. ***Almeia.*** Nume ce se dă dănțuitoarelor.

10. ***Bogazul.*** Bosforul.

11. ***Odalisce.*** Femei din haremul sultanului. în ierarhia lor, ele sunt asupra halaicelor şi în urma sultanelor.

12. ***Hanîmâ.*** Damă turcă de considerație."

în ***Note la volumul I*** se mai explică încă două cuvinte, care nu figurează însă în cuprinsul poeziei : ***„Biulbiuli.*** Biulbiul, privigătoarea" şi ***„Chiparişi.*** Un arbor frumos şi verde ce se află în toate cimitirile turceşti şi care formează păduri, el începe a se arăta de la Vama înainte." Aceste cuvinte se întîlnesc într-o poezie următoare, ***Leili.*** Un cuvînt turcesc din poezia ***Rabie,*** nenumerotat în text, dar explicat în notele finale, este ***„Hangear.*** Cuțit ce turcii purtau mai nainte la brîu".

J

în studiul ***Dimitrie Bolintineanu,*** inclus în volumul ***Cercetări de literatură română*** (Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 85), D. Popovici observa că, deşi poezia ***Robie*** este „înecată în descrieri şi în firele complicate ale unei intrigi de harem", merită a fi apreciată pentru că „ridică la suprafaţă cîteva momente din descrierea frumuseţii feminine, cum sînt acelea care ne arată pe baiaderă înainte de a începe dansul şi în timpul dansului".

ALMELAIUR

A apărut mai întîi fără titlu, în ciclul ***Caicelanee*** din volumul ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion,*** Bucureşti, Tipografia bisericească din St. Mitropolie, 1855. Cu acest titlu a fost reluată în ediţia din 1865.

Distingem aici o viziune specific romantică, de provenienţă franceză. Cel ce se simte plutind în sferele paradisiace, împărtăşind iubirea frumoasei Almelaiur, se adresează nopţii ce îi învăluie cu farmecul ei : „O, noapte graţioasă, / Opreşte zborul dulce..." aproape cu aceleaşi celebre cuvinte din poezia ***Le Lac*** a lui Lamartine : „O, temps î Suspends ton voi..."

SĂRUTAREA

Publicată prima dată în ediţia din 1865.

LEILI

Iniţial, în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion,*** din 1855, purta titlul ***Zeila.*** La reluarea ei în ediţia din 1865, poetul a modificat-o substanţial şi a intitulat-o ***Leili.***

Motivul de bază al poeziei are o sursă livrescă, după cum se precizează în ***Note la volumul 1*** al ediţiei din 1865 : „Cronicele turce vorbesc de această tragedie. Dupe aceste cronici, Hammer însuşi rapoartă faptul cu ocaziunea lui Kiupriuli şi Mustafa II; istoria lui Joinnin şi Jul-Van-Gaver, pag. 315, încă îl însemnează. Cu diferinţă că ei zic numai că Ali-bei sau Kiupriuli-Zade, nepot al vestitului vizir Kiupriuli, fuse condemnat la moarte de Mustafa II şi executat, cu toate că unchiul său fusese atunci atît de putinţe. Crima lui a fost numai că a privit dulce la o sultană."

. Probabil dintr-o eroare de punere în pagină, două cuvinte din această poezie, ***biulbiuli*** şi ***chiparişi,*** fuseseră explicate în notele de la ***Rabie,*** cum am menţionat mai sus. în textul din ***Leili,*** D. Bolintineanu face trimiteri la notele finale numai pentru următorii doi termeni :

„1. ***Hurioara.*** Huria. Spirit ideal, femeie ce locuieşte în eden, d-o albeţe strălucitoare, menită a desfăta pe cei drepţi cu un amor ideal dupe moarte.

2. ***Halaica.*** Sclavă a hanîmelor".

Deşi în textul ediţiei din 1865 nu se face nici o trimitere pentru ***Namazul,*** în notele finale se arată că e „rugăciunea către Dumnezeu pe care musulmanii trebuie a o face de cinci ori pe zi".

în studiul O ***reabilitare necesară : poezia lui D. Bolintineanu,*** publicat în ***Viaţa românească,*** an. XXV, nr. 8, august 1972, p. 66, Mihai Zamfir releva că, prin poezia ***Leili,*** configurarea peisajului liric depăşeşte simpla notaţie convenţional-romantică, asistînd „pentru prima dată la apariţia unui cadru fantastic :: elemente aparent naturale se alătură în îmbinări savante, ziua şi noaptea îşi unifică luminile într-o feerie de basm".

SUSPINUL BOSFORULUI

Publicată în ediţia din 1865.

în text se face o singură trimitere la notele finale : „1. ***Ai.*** Luna." ***în Note la volumul I*** se mai dau însă următoarele lămuriri :

„Pescarii în caice. In toate serile, pe unele părţi ale canalului se înşiră mulţime de caice de pescari şi se pun la pîndă.

Ca crinul din Tabor. Crinul din muntele Taborului.

Cafasul. Un fel de jaluzie sau persienă de speteze de lemn, transparrnte, zugrăfit cu feţe, care astupă ferestrele de la haremuri şi prin care, din casă se vede afară, iar de afară nu se vede înuntru".

MEHRUB-fî

Apărută în volumul ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion,*** (1855). Reprodusă apoi în ediţia din 1865.

In legătură cu subiectul acestei poezii, D. Bolintineanu preciza, în ***Note la volumul 1 :*** „La sărbătoarea Bairamului, după ceremonia de la giamie, sultanii primeau de la sultana valide, mumă, o fecioară jună şi frumoasă, şi zgomotul tunurilor vesteau toată noaptea, capitalii, că sultanul se dezmiarclă cu prada sa. Această datină barbară şi ruşinoasă nu mai există. în timpul cînd se trece sujetul poeziii aceştia, sultana valide oferise fiului său o fecioară română, răpită de la Dunăre."

Deşi în textul poeziei nu întîlnim nici o cifră de trimitere la notele finale, aici sînt explicate două cuvinte turceşti : ***„Legiver.*** Azur" şi ***„Latif lei.*** Zefirul".

O NOAPTE DE VARĂ

S-a publicat în ciclul ***Caicelanee*** (IX) din ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion*** (1855). Ou acest titlu a fost reprodusă în ediţia din 1865.

In ***Note la volumul l,*** pe marginea versului „Revarsă ici şi colo torente de fosfor" se făcea următorul comentariu : „Cine a plutit noaptea pe mare ştie că sub lovirile lopeţii, printre spumă, se văd scîntei ca scînteiele focului : sunt scînteile fosforului ce există în apele mării". în studiul ***Metamorfoze ale liricii erotice,*** din volumul colectiv ***Structuri tematice şi retorico-stilistice în romantismul românesc*** (Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1976, p. 120), Roxana Sorescu remarca, pe bună dreptate, că poezia O ***noapte de vară*** se ridică mult peste nivelul edulcorărilor sentimental-iacrimogene din lirica erotică a epocii, atestînd faptul că D. Bolintineanu izbutea să creeze versuri de autentică vibraţie estetică, atunci cînd utiliza cu sobrietate mijloacele de expresie : „Dacă nu plăteşte tribut locurilor comune ale vremii sale, cu adevărat mare este Bolintineanu atunci cînd ştie să se oprească la sugestia lunii încremenite în faţa dragostei, balada reducîndu-se la o succesiune de gesturi neretorizate, dar grele de evocări."

CAIGIUL

Cu titlul ***Barcarolă*** a apărut în ***Propăşirea,*** an. I, nr. 20, 28 mai 1844, p. 160.

Editată la Iaşi, cu începere din ianuarie 1844, de către Mihail Kogălniceanu, Ion Ghica şi Vasile Alecsandri, revista ***Propăşirea*** era deschisă nu numai scriitorilor moldoveni, ci şi celor din Muntenia şi Transilvania, programul ei preconizînd înfăptuirea unităţii naţionale. Dimitrie Bolintineanu îşi inaugurează colaborarea îa ***Propăşirea*** cu această poezie, prin intermediul lui Nicolae Băîcescu. La 14 martie 1844, N. Bălcescu îi scria lui Ion Ghica : „Iată îţi trimit o poezie de la Bolintineanu" (N. Bălcescu : ***Opere,*** vol. IV, Corespondenţă, ediţie critică de G. Zâne, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1964, p. 52). Din ***Propăşirea,*** *poezia* ***Barcarolă*** a fost reprodusă în ***Foaie pentru minte,*** *inimă şî* ***literatură,*** an. VII, nr. 38, 18 septembrie 1844, p. 304.

Cu acest titlu a fost inclusă prima dată în volumul ***Colecţie din poeziile domnului D. Bolintineanul,*** Bucureşti, în tipografia lui C. A. Rosetti & Vinterhalder, 1847. A fost reluată în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion*** (1855), în ciclul ***Caicelanee*** (III). în ediţia din 1865 a fost inclusă cu titlul schimbat în ***Caigiul.*** Poezia s-a bucurat de o bună apreciere din partea lui Titu Maiorescu. în studiul ***Poezia română. Cercetare critică,*** publicat iniţial în ***Convorbiri literare,*** nr. 1—5, 7 şi 8 din 1867, şi retipărit, în acelaşi an, într-o broşură aparte, mentorul „Junimii" afirma că „foarte plastic în descrierile sale este Bolintineanu", argumentîndu-şi ideea cu versuri din poezia ***Caigiul*** (cf. Titu Maiorescu : ***Opere,*** vol. I, ediţie, note, variante, indice de Georgeta Rădulescu-Dulgheru şi Domnica Filimon. Studiu introductiv de Eugen Todoran, Bucureşti, Editura Minerva, 1978, p. 16).

ODALISCA

Publicată prima dată în ediţia din 1865.

In studiul ***Bolintineanu şi sonurile poeziei moderne,*** din volumul ***Scriitori moderni*** (Bucureşti, Editura pentru literatură, 1966, p. 21), I. Negoiţescu demonstra convingător că în opera acestuia sînt prefigurate multe din particularităţile distincte ale

liricii româneşti de mai tîrziu. Astfel, în poezia ***Odalisca*** descoperea „deplina armonie a lui Macedonski" răsunînd „în versurile care cîntă erotica îmbătare, cu lumini scăldate în umbra miresmelor, cu acele azururi glauce şi suferinţele de filtru voluptos".

KÎZ-CULESI

în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate suh îngrijirea d. G. Sion*** (1855), unde s-a tipărit prima dată, purta titlul ***Siuadea. A*** fost reluată în ediţia din 1865 cu titlul ***Kîz-Culesi,*** explicat astfel în notele finale din primul volum al acestei ediţii : „1. ***Kîz-Culesi*** sau Turnul fetii. Acest turn se află în apropiere de malul de la Scutari la intrarea în Bosfor din Marea de Marmara, pe o mică stîncă în faţa apei. Turnul e zidit de bizantini. O tradiţiune otomană spune că acest turn fu ridicat de un sultan ca să închiză acolo pe fiica sa şi să o scape de muşcătura unui şearpe care trebuia să o muşte neapărat la 15 ani ai vieţii ei." în ***Note la volumul I*** se mai dau explicaţii despre „Allah. Dumnezeu" şi ***„Gun-ag armaşi.*** Zorile".

FATA DE LA CANDILI

A făcut parte iniţial din ciclul ***Caicelanee*** (VI), în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion*** (1855). **I** s-a schimbat titlul în ediţia din 1865; '

FURTUNA

Integrată în ciclul ***Caicelanee*** (VII) al ediţiei din 1855 şi reluată cu titlul cunoscut în ediţia din 1865. în şedinţa „Junimii" din 26 octombrie 1865, Titu Maiorescu citeşte din opera lui D. Bolintineanu, în vederea alcătuirii unei antologii de lirică românească, selectînd, printre altele, şi poezia ***Furtuna (ci.*** **I.** E. Torouţiu, ***Studii şi documente literare,*** Bucureşti, „Bucovina", 1933, voi. IV, p. 431). Aceste poezii au fost utilizate de Titu Maiorescu în studiul O ***cercetare critică asupra poeziei române de la 1867,*** publicat în ***Convorbiri literare,*** nr. 1—5, 7 şi 8 din 1867, cu titlul

Poezia română. Cercetare critică, şi retipărit, în acelaşi an, într-o broşură aparte, în anexele căreia se reproduceau şi poeziile selectate.

INSOLA PRINKIPO

Poezia s-a intitulat iniţial ***Elia*** şi a fost inclusă în ciclul ***Caicelanee*** (XIV) din ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu Edate sub îngrijirea d. G. Sion*** (1855). Poetul i-a schimbat titlul în ediţia din 1865.

. în această insulă a Imperiului Otoman, Dimitrie Bolintineanu l~a cunoscut, în 1853, în timpul exilului său, pe E. C. Grenville Murray, viceconsulul britanic la Mitylene, ou care stabileşte relaţii apropiate. Interesat de fenomenul literar românesc, atras de farmecul folclorului nostru, E. C. Grenville Murray traduce în proză, în limba engleză, doinele populare din culegerea lui Vasile Alecsandri, bucurîndu-se, în această frumoasă îndeletnicire, de sprijinul direct al lui D. Bolintineanu (cf. P. Grimm : ***Cele dintîi traduceri englezeşti din literatura română,*** în ***Studii literare,*** Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1943, vol. II, p. 226). Culegerea lui E. C. Grenville Murray, apărută la Londra, în 1854, se deschidea cu un substanţial studiu, în care făcea un scurt istoric al poporului român, vorbea admirativ despre poezia noastră populară, despre literatura română şi reprezentanţii ei din acel timp. Numeroasele date şi preţioasele informaţii documentare utilizate în acest studiu i-au fost furnizate de D. Bolintineanu, după cum însuşi E. C. Grenville Murray mărturisea : „I have now only to add a few words as to my own share in the present work. Some of the best of the Doine have been collected by M. Bolintineanu, who has assisted me with much curious information." Introducerea lui E. C. Grenville Murray era datată : „Prince's Island, Sept. 12, 1853".

SÎNTA SOFIA

în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea de*** G. ***Sion*** (1855), unde a apărut prima dată, era intitulată ***Umbra sîntei Sofii.*** A fost reluată în ediţia din 1865 cu titlul schimbat.

în notele finale din primul volum al ediției se precizează SullS* Poemă Un SUJ6t iStOTiC FU «** la Ghen^lek în

SCLAVELE ÎN VÎNZARE

Tipărită numai în ediția din 1865.

în articolul ***Diminutivele şi rima lui Dimitrie Bolintineanu,*** publicat în ***Adevărul literar şi artistic,*** an. XIX, nr. 897, 13 februarie 1938, p. 7, Barbu Lăzăreanu cita această poezie pentru imaginile şi rimele ei bogate, „unele de-o îndrăzneală, am zice, argheziană, dacă nu mi s-ar socoti la rîndul lui atributul acesta drept o cutezanță cronologică".

în ***Note la volumul I*** al ediției din 1865 erau explicate expresiile şi cuvintele numerotate în textul poeziei :

„1. ***Copta din Misir.*** în Egipt este un popor creştin care se cheamă coptes. Se crede că acest popor ar fi coborînd din adevărații egipteni ; dar aceasta nu este destul de dovedit.

2. ***Şair.*** Poet.
3. ***Iemen.*** O parte a Arabii.
4. ***Ispahan.*** Oraş în Persia.
5. ***Beghir.*** Cal.
6. ***Guegua.*** Femeie dintr-o seminție albaneză.
7. ***Magiari.*** Nume ce turcii dau galbenilor austriaci.
8. ***Askeri.*** Ostaşi.
9. ***Palicari.*** Voinici."

Mai sînt explicate încă două cuvinte, nenumerotate în textul poeziei : ***„Fachiol.*** Legătura capului a femeii creştine în Orient" şi ***„Anadol.*** Asia Mică".

GULFAR

în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion*** (1855) apare sub titlul ***Ghilfar.*** A fost reluată în ediția din 1865 cu titlul uşor modificat.

în ***Note la volumul I*** se precizează că „această poemă are un sujet tras din istorie", indieîndu-se ca sursă de inspirație ***Istoria Imperiului Otoman*** de Hammer : „Sultan Selim fiind detronat de partida clerului şi de ianiciari şi aruncat în închisoare, căci voise a regenera patria sa, Baraictar-paşa ce se afla la Rusciuc, amic devotat al lui Selim, luă hotărîrea de a restabili pe tron pe Selim. Puindu-se în capul unei mari armate, merse asupra Constantinopolului şi bătu pe rebeli ; dar aceşti din urmă sugrumară pe Selim în închisoare. Tot această soartă avu şi Mustafa. Dupe acest eveniment, Mahmud se urcă pe tron prin voința lui Baraictar-paşa. în recunoştința acestui serviciu, sultanul îl numi satrazan al său. Cîtva timp în urmă acest mare vizir uită datoriile către patria sa şi se lăsă să cază cu totul într-o ruşinoasă viață de moliciune. Nu se mai ocupă de trebile statului. Zilele şi nopțile el le trecea lîngă o roabă frumoasă. Ianicerij se revoltară din nou, vizirul, văzînd că nu poate a-i învinge, se hotărî să moară cu roaba sa frumoasă pe care nu voia să o vază căzînd în mîna rebelilor. Puse el însuşi focul la chioschiul în care se afla cu roaba frumoasă şi arse împreună cu ea."

Anghel Demetriescu a emis ipoteza că această poezie „i-a servit de arhetip" lui M. Eminescu pentru O ***călărie în zori*** (cf. Anghel Demetriescu : ***Mihai Eminescu,*** în ***Opere,*** ediție îngrijită ele Ovjdiu Papadima, Bucureşti, Fundația pentru literatură şi artă, 1937, p. 229).

SANDALUL

Apărută în ciclul ***Caicelanee (VIII)*** din ***Poeziile ale d~lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d.*** G. ***Sion*** (18551 şi reluată în ediția din 1865, în ale cărei note finale se preciza că Sandal este „nume ce turcii dau la un fel de barca .

ZIULfî

Publicată numai în ediția din 1865.

FATME

Tipărită în ediția din 1865.

în ***Note la volumul I*** se arată că poezia are o bază reală : „Această tristă istorie este foarte cunoscută la Constantinopol.

Se zice că una din surorile sultanului Abdul Medjid, măritată dupe un paşă, născuse un prunc şi găsise pruncul sugrumat în leagăn, că această perdere fu cauza morţii tinerii mume şi că înainte de a muri chemă pe sultanul şi îl rugă a desfiinţa barbara datină de a ucide copiii de parte bărbătească ce nasc în familia imperială ; că sultanul promise a o face şi îşi ţinu promisiunea."

DORINŢA

Inclusă în ediţia din 1865.

în textul poeziei nu întîlnim cifre de trimitere la notele finale pentru cuvintele : ***„Talice.*** O trăsură elegantă de lemn a femeilor turce." şi ***„Keat-hanea.*** Loc de preîmblare numit şi Apele-dulci din Europa. Acolo sultanul are un castel şi o frumoasă grădină. Aici merge, în timpul primăverii, toată capitala, vinerea, în preîmblare. Vara nu mai merge nimeni în acest loc, din cauza miasmelor friguroase. Vara se cluc la Apele-dulci din Asia pe Bosfor." în cuprinsul poeziei sînt numai trei trimiteri la notele finale :

„1. ***Deniz.*** Marea.

2. ***Gearuri.*** Şaluri.

3. ***Şah-zade.*** Fiu de sultan."

MORMÎNTUL EI

Apărută în ediţia din 1865.

NU MAI ESTE

Publicată în ciclul ***Caicelanee (XII)*** din ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion*** (1855) şi reluată, cu titlu de sine stătător, în ediţia din 1865.

APLEC OCHII

Tipărită în ediţia din 1865.

SINGURĂTATEA

Apărută în ***Calendar geografic, istoric şi literar pe 1861,*** p. 45, şi inclusă în ediţia din 1865.

într-un meritoriu studiu despre ***Ficţiune, imagine şi comparaţiune*** (Bucureşti, Gutenberg, 1896, p. 36), Vasile D. Păun afirma că, în această poezie, D. Bolintineanu a fost influenţat de „o elegie celebră de la poetul suedez Wallin". O interesantă apropiere între Bolintineanu şi Eminescu a stabilit Mihai Zamfir, în judiciosul său studiu O ***reabilitare necesară: poezia lui*** D. ***Bolintineanu,*** apărut în ***Viaţa românească,*** an. XXV, nr. 8, august 1972, p. 70, relevînd, referitor la poezia ***Singurătatea:*** „Asemeni feciorului de împărat din superbul poem eminescian numit de G. Călinescu ***Povestea magului călător în stele,*** poetul meditativ Bolintineanu se autodefineşte prin boala singurătăţii şi a melancoliei, însuşi ritmul sună tulburător de asemănător cu cel al marelui poem eminescian, în aceeaşi cadenţare somnolentă de alexandrini. Poetul îndrăgostit perpetuu de himeră reprezintă, în cazul lui Bolintineanu, o ipostază inedită."

CERCHEZA

Apărută în ediţia din 1865.

EU VIU

Cu titlul ***Cîntec*** a apărut în ***Curierul român,*** an. XVIII, nr. 68/ 24? august 1846, p. 270. A fost inclusă mai întîi în ***Colecţie din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847), de unde a fost reprodusă -în'***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XV, nr. 24, 14 Iunie 1852, p. 96. Reluată, cu acelaşi titlu, în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion*** (1855) şi apoi, cu titlul ***Eu viu,*** în ediţia din 1865. Poezia a fost selectată ele Titu Maiorescu pentru studiul său O ***cercetare critică asupra poeziei române de la 1867*** (cf. nota la poezia ***Furtuna).***

LA LUIZA

Inclusă în edițiile din 1855 şi 1865

HIAL

vorba înțeleg o fantasmă : Ceeace 1^2 S
nt Aceste versuri sunt scrise în anul 1852 la Bebek '

LBGIVERA

Publicată în ediția din 1865.

SE SCALDĂ

Publicată în ediția din 1865.

DILRUBAM

Tipărită în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d.*** G. ***Sion*** (1855) şi reluată ***în*** ediția din 1865, unde se precizează, în notele finale, că poezia porneşte de la o întâmplare reală : „Această dramă este adevărată. Toată Brusa cunoaşte trista moarte a acestii femei. Acela care a ucis-o cu propria sa mînă este un mare dignitar." în notele finale se mai explică cuvintele : ***„Şeic-islam.*** Capul religiunii" şi ***„Cavazi.*** Dorobanți ai poliţiii."

Dilrubam, împreună cu alte poezii ale lui D. Bolintineanu, a fost inclusă în ***Rouman Anthology or Selections of Rouman poetry ancient and modern, being a collection of the national ballads of Moldavia and Wallachia, and of some of the works of the modern poets, in their original language, with an appendix,***

containing translations of the poems, alcătuită şi tipărită de Henry Stanley la Hertford, „by Stephen Austin", în 1856. Pe a doua pagină de titlu se scria şi în limba franceză : ***Fleurs de la Roumanie. Recueil de poesies roumaines anciennes & modernes.*** Antologia cuprindea o selecție reprezentativă de poezii populare şi din lirica lui Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Ion Heliade Rădulescu, Cezar Boliac, George Crețianu.

Henry Stanley fusese în Principatele Române în 1855, ca prim secretar al lui sir Henry Bulwer, comisarul britanic în Comisiunea europeană instituită prin Tratatul de la Paris, cu scopul de a supraveghea alegerile pentru divanurile ad-hoc (cf. Aurel Martin : ***Contribuţii la soarta, în Principate, a antologiei de poezie românească scoasă de Henry Stanley în 1856,*** în voi. ***Metonimii,*** Bucureşti, Editura Eminescu, 1974, p. 135).

La apariție, antologia lui Henry Stanley a fost recenzată elogios în ***Albumul literariu,*** nr. 3, februarie 1857, p. 7, unde, după prezentarea sumarului, se sublinia : „Celelalte flori sînt de Ia D. Bolintineanu, spirit delicat, suflet tînăr, peana spirituală, aci uşoară, aci profundă". De asemenea, a fost comentată entuziast de George Crețianu, în ***Concordia,*** an. I, nr. 12, 20 martie 1857, p. 48 : „Suntem datori unui nobil strein cel mai frumos omagiu ce se putea face muzelor române. [...] Mi se pare că, chiar după ce a citit cineva capodoperile streine, poate încă citi cu plăcere doinele lui Alecsandri, ciuturile Bolintineanului, fabulile Alexandrescului."

Detalii în plus despre antologia lui Henry Stanley în P. Grimm : ***Cele dintîi traduceri englezeşti din literatura româna»*** în ***Studii literare,*** vol. III, Sibiu, Tipografia Cartea Românească din Cluj, 1943, p. 226 ; E. D. Toppe : ***The Roumanian Antologie*, of E. C. Grenville Murray and Henry Stanley,*** în ***Revue de Utter ature comparee,*** trentieme annee, no. 3, 1956, p. 400 ; Mihail Bogdan : ***„Miorița" în englezeşte — acum 100 de ani,*** în ***Steaua,,*** an. VII, nr. 9, septembrie 1957, p. 114.

TU DORMI

Apărută în ediția din 1865.

BLESTEMUL DERVIŞULUI

Apărută în ediţia din 1865.

Poezia s-a bucurat de aprecierea lui G. Călinesou pentru blestemul „destul de viguros" pe care-1 conţine, „un fel de ***Des Sangers Fluch*** de Uhland" ***(Istoria literaturii române,*** Bucureşti, Fundaţia regală pentru literatură şi artă, 1941, p. 219).

NAIDE

Publicată în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d.*** G. ***Sion*** (1855) şi reluată în ediţia din 1865, în care se releva sensul primei strofe : „Imanul ce cîntă sus pe minarelă de cinci ori pe zi zice vorbele în limba arabă, cu care începe această poemă".

HALALIA

Apărută în ediţia din 1865.

UNDE MERGI ? . .

Cu titlul ***Cîntec*** s-a tipărit în ***Colecţie din poeziile domnitlui*** D. ***Bolintineanul*** (1847), de unde a fost reprodusă în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XV, nr. 45—46, 22 noiembrie 1852, p. 184. Inclusă în ediţia din 1855 în ciclul ***Cîntece*** *(III)* şi în ediţia din 1865 cu titlul cunoscut.

CHEAMÂ-MÂ

Apărută în ediţia din 1865.

FATA POPII

Exilat la Paris, în urma participării sale la revoluţia din 1848, D. Bolintineanu îşi continuă cu asiduitate preocupările scri-

itoriceşti. La 6 octombrie 1851 îi expediază lui V. Alecsandri o scrisoare (Biblioteca Academiei R.S.R., ms. rom. 235, f. 118), însoţită de mai multe poezii, printre care şi ***Fata popii,*** cu menţiunea : „Pentru foaia viitoare din Moldova", adică pentru revista ***România literară,*** al cărei prim număr a apărut în 1852, dar care a fost confiscat de cenzură, urmînd să reapară în 1855.

Fata popii s-a tipărit mai întîi în volumul ***Cîntece şi plîngeri de*** D. ***Bolintineanul. Edate sub îngrijirea d. G. Sion,*** Iaşi, Tipografia „Buciumului român", 1852. Reluată în ediţiile din 1855 şi 1865.

în prefaţa sa la volumul ***Legende istorice*** (Bucureşti, Editura pentru literatură, 1965, p. XVIII), Ion Roman remarca, referitor la această poezie, că „unda de prospeţime şi de bărbăţie frustă pătrunde în versuri venind din cîntecuî haiducesc".

O NOAPTE DE AMOR

Apărută în ediţia din 1865.

LA O MICĂ FATĂ DE GREC

Apărută în ediţia din 1865.

VERMELIUL

Apărută în ediţia din 1865.

SUSPINUL

Apărută în ediţia din 1865.

ÎNTOARCEREA

Apărută în ediţia din 1865.

ȚI-ADUCI AMINTE

Apărută în ediția din 1865.

ODĂ

Apărută în ediția din 1865.

LASĂ-MĂ

Apărută în ediția din 1865.

LA DOAMNA I.

Apărută în ediția din 1865.

LA VICTORIA Z.

Apărută în edițiile din 1855 și 1865.

LEGENDE ISTORICE

Cultivarea legendei istorice a fost determinată în primul rînd de idealurile patriotice afirmate în epoca revoluției ele la 1848 și a Unirii Principatelor Române. Reînvierea trecutului istoric, a gloriei străbune avea drept principal țel redeșteptarea conștiinței naționale, a demnității, unității și continuității neamului românesc pe aceste meleaguri, a dragostei de libertate perpetuate de-a lungul veacurilor de poporul nostru. Deosebit ele semnificativ este faptul că balada și legenda istorică, împreună cu nuvela și romanul istoric românesc, își fac apariția, ca o condiționare nemijlocită, în aceeași perioadă în care în țările românești :ia naștere un puternic curent de interes pentru istoria națională,

în aceeași perioadă în care, la noi, se inițiază și se fundamentează știința istoriei.

Eliberarea de modalitățile cronicărești și situarea istoriei **în** spiritul veacului al XIX-Iea, al marilor lui idealuri patriotice, naționale și sociale se produce, la noi, după 1830. Este perioada **în** care germinează și se configurează distinct ideile programatice ale revoluției de la 1848, ale sublimelor dăruiri, și prin scris și prin faptă, pentru renașterea noastră națională, pentru redobândirea drepturilor și libertăților legitime ale poporului român, pentru afirmarea demnității națiunii române și ridicarea ei pe o treaptă de egalitate cu celelalte națiuni europene. Toate aceste înălțătoare idealuri patriotice, naționale aflâ un ecou puternic în conștiința scriitorilor noștri, se răsfrîng plenar în literatura română, determinîncl o vie efervescență, un entuziast efort de a găsi cele mai eficiente mijloace pentru a contribui activ la înfăptuirea acestor idealuri. **Un** astfel de mijloc a fost și legenda istorică, adevăratul ei creator **în** literatura română fiind D. Bolintineanu.

Necesitatea de a reconstitui istoria poporului român, de a • demonstra dăinuirea prin secoli a ființei noastre naționale și de a-i lumina perspectivele de viitor a fost relevată, inițial, de Fior ian Aaron, profesor la Colegiul „Sf. Sava", participant la revoluția de Ia 1848, în Transilvania, și apoi profesor de istoria universală la Universitatea din București. El poate fi considerat, pe bună dreptate, un fondator al științei noastre istorice, prin ampla sa lucrare, în trei volume, intitulată ***Idee repede de istoria Prințipatului Țârei Româneşti,*** apărută la București între anii 1835—1838. într-o ***Precuvîntare*** la primul volum, prevestind concepția istorică a lui Mihail Kogălniceanu și Nicolae Bălcescu, Florian Aaron pleda cu pasiune pentru reînvierea trecutului național, argumenta ardent necesitatea fundamentării istoriei patriei, subliniind : „într-însa, ca într-un hrisov sigur, sînt scrise cu slove de aur drepturile unei nații pentru începutul, numele și pămintul său ; într-însa se află deosebitele acele întîmplări și împrejurări care au dus nația în starea aceea de cultură sau de barbariei de lumină sau de întunerec, de fericire sau de nefericire întru care se află ; și tot printr-însa poate cineva să îndrăznească a pătrunde oarecum și în întunerecul viitorului și să s-apropie cu ideea de soarta ce așteaptă pe acea nație. Trebuința de o astfel de istorie este atît de pipăită și atît de netăgăduită, încît nația

fără istoria patriei este ca pierdută între celelalte nații, streină chiar în pămîntul său, necunoscătoare pe drumul pe care a umblat mai înainte şi rătăcită în calea pe care a apucat acum."

Contribuția esențială în directivarea istoriei naționale au avut-o Mihail Kogălniceanu şi Nicolae Bălcescu. în 1837, la Berlin, Mihail Kogălniceanu publică ampla lucrare ***Histaîre de** la* ***Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubîens;*** în 1841 şi 1845 editează, la Iaşi, ***Arhiva românească;*** în noiembrie 1843 ține celebrul său ***Cuvînt pentru deschiderea cursului de istoria națională în Academia Mihăileană,*** iar în 1852 începe să editeze ***Letopisețele Țării Moldovei.*** în ***Introducția*** la *Arhiva* ***românească*** din 1841, Mihail Kogălniceanu afirma entuziast : „Trebuie să fim mîndri de vechea slavă a strămoşilor", adăugind, în acelaşi spirit : „Istoria românească mai ales să ne fie cartea de căpetenie, să ne fie paladiul naționalității noastre." Memorabile şi cu o putere de emoționare neperisabilă sînt şi cuvintele lui M." Kogălniceanu la deschiderea cursului de istorie națională de la Academia Mihăileană, din 1843. Istoria patriei — spunea M. Kogălniceanu — „ne arată întîmplărilei, faptele strămoşilor noştri, care prin moştenire sînt şi a noastre. Inima mi se bate cînd aud vorbind numele lui Alexandru cel Bun, lui Ştefan ce] Mare, lui Mihai Viteazul ; dar, domnilor mei, şi nu mă ruşinez a vă zice că aceşti bărbați, pentru mine, sînt mai mult decît Alexandra cel Mare, decît Anibal, decît Cezar ; aceştia sînt eroii lumii, în loc că cei dintîi sînt eroii patriei mele. Pentru mine bătălia de la Războieni are mai mare interes decît lupta de la Termopiie, şi izbînzile de la Racova şi de la Călugăreni îmi par mai strălucite decît acelea de la Maraton şi Salamina, pentru că sînt cîştigate de români !"

Concomitent cu Mihail Kogălniceanu, interesul pentru istoria națională a fost susținut, cu pasionată abnegație, de Nicolae Bălcescu, în lucrări ca prospectul la ***Magazin istoric pentru Dacia*** din 1845, ***Cuvînt preliminariu despre izvoarele istoriei românilor, Istoria românilor supt Mihai Voievod Viteazul*** etc., la începutul căreia preciza scopul esențial al evocării istoriei naționale .-.„Moştenitori a drepturilor pentru păstrarea cărora părinții noştri au luptat atîta în veacurile trecute, fie ca aducerea-aminte a acelor timpuri eroice să deştepte în noi sentimentul datorinței ce avem d-a păstra şi d-a mări pentru viitorime această prețioasă moştenire."

Puternicul curent de interes pentru istoria națională, pledoariile pentru fundamentarea ştiinței noastre istorice s-au răsfrînt, în mod firesc şi cu consecințe salutare, şi în cîmpul literaturii române, aflată atunci în plină fază de dezvoltare şi modernizare. După cum se ştie, un rol important în crearea literaturii naționale, a unei literaturi originale, de inspirație autohtonă, 1-a îndeplinit programul ***Daciei literare*** din 1840, datorat lui Mihail Kogălniceanu. Pledînd pentru „duhul național" în literatură, M. Kogălniceanu sublinia că un prim izvor de inspirație îl constituie istoria patriei şi a poporului român. în spiritul ***Daciei literare,*** stimularea literaturii de inspirație istorică va constitui şi unul din principalele puncte ale programului ***Propăşirii*** din 1844. La punctul 3 din articolul-program se arăta că ***Propăşirea*** va cuprinde „istoria națională sau priviri asupra analelor patriei, biografia celor mai însămnați români, înfățoşarea întîmplărilor celor mai slăvite, obiceiurile, prejudețile, ceremoniile, instituțiile vechilor noştri strămoşi".

Ca o consecință directă a orientării din ce în ce mai ample şi mai accentuate către studiul istoriei naționale, literatura română inaugurează una din coordonatele ei fundamentale, şi anume inspirația istorică. în lirică se cîntă mai întîi ruinele vechilor cetăți de scaun ale vitejilor voievozi români, văzute ca mărturii ale unui trecut de glorie şi pilde date prezentului pentru reînvierea şi perpetuarea faptelor de eroism ale străbunilor. Vasile Cârlova cîntă ***Ruinurile Tîrgoviştei,*** Ion Heliade Rădulescu compune ***O noapte pe ruinele Tîrgoviştei,*** Grigore Alexandrescu scrie ***Adio. La Tîrgovişte,*** Alexandru Hrisoverghi închină o odă ***Ruinelor Cetății Neamțu*** etc. Evocarea trecutului istoric, în lirică, dobîndeşte un larg orizont, o diversificare tematică şi, mai ales, o accentuare a semnificațiilor majore pe care le degajă faptele de odinioară ale românilor, prin poeziile lui Grigore Alexandrescu ***(Umbra lui Mircea. La Cozia, Monmintele. La Drăgăşanî, Răsăritul lunii. La Tismana),*** prin poemele lui V. Alecsandri ***(Dan, căpitan de plai, Dumbrava Roşie)*** şi, cu deosebire, prin legendele istorice ale lui Dimitrie Bolintineanu.

Demn de reamintit este faptul că, în această epocă, cele mai de seamă realizări ale nuvelei româneşti, prin care, de fapt, se şi fundamentează această specie epică în literatura noastră, sînt tocmai nuvelele de inspirație istorică. Adevăratul întemeietor al nuvelei româneşti şi, totodată, al nuvelei istorice, este Constantin Negruzzi, cu ***Alexandru Lâpuşneanul,*** precum şi cu

nuvelele ***Riga Poloniei şi prinţul Moldovei*** şi ***Sobieţki şi românii.*** Desăvârşirea nuvelei istorice o face A. Odobescu, prin ***Mihnea-****Vodă* ***cel Râu*** şi ***Doamna Chiajna.*** Desigur, în direcţia iniţierii nuvelei istorice trebuie să-1 amintim şi pe Gheorghe Asachi, autorul a aproape zece scrieri de această factură ***(Ruxandra*** *Doamna,* ***Svidrighelo, Elena Moldovei, Dragoş, Bogdan, Petru Rareş*** etc.), care, dacă nu au mai întrunit sufragiile posterităţii, prin anemica lor valoare artistică, au avut totuşi un rol pozitiv în declanşarea şi întreţinerea interesului pentru trecutul nostru istoric.

In ceea ce priveşte teatrul, o mare amploare cunoaşte drama istorică. încă din 1835, în comentariul său asupra piesei ***Triizeci ani*** *sau* ***viaţa unui jucători de cărţi,*** tradusă după V. Ducange şi M. Dinaux, Constantin Negruzzi îşi exprimase dorinţa de „a auzi pe stană limba patriei şi a vide în locul lui Policinel şi a lui Arlechin reprezentîndu-să virtuţile şi eroiceştile fapte a Ştefanilor şi a Alexandrilor". în afară de ***Răzvan şi Vidra*** a lui B. P. Hasdeu, prima mare dramă istorică românească din secolul al XIX-lea, şi ele ***Despot-Vodă*** a lui Vasile Alecsandri, care consolidează şi duce mai departe această nouă coordonată esenţială a dramaturgiei româneşti, au existat multe alte piese şi drame istorice, de mai modestă valoare, care au avut însă meritul de a fi nutrit permanent cultul pentru gloriosul nostru trecut istoric, ca pîrghie importantă în atmosfera de redeşteptare şi afirmare naţională a epocii de la 1848 şi a Unirii Principatelor Românei Amintim, în acest sens, piesele ***Mihul, o trăsătură*** *din* ***rezbelul lui Ştefan cel Mare cu Matei Corvin regele Ungariei*** de N. Istrati, ***Curtea lui Vasile-Vodă*** de Al. Pelimon, ***Moar-****tea lui* ***Mihai Viteazul la Turda*** de Costache Halepliu, ***Matei*** *Basarab* ***sau Dorobanţii şi seimenii*** de G. Baronzi, ***Grigore-Vodă,*** *domnul* ***Moldovei*** de Al. Depărăţeanu etc.

Ca un corolar al interesului tot mai accentuat pentru trecutul naţional, manifestat atît în direcţia fundamentării ştiinţei noastre istorice, cît şi în domeniul evocării literare a momentelor de glorie şi eroism din vremile de odinioară, s-a născut şi romanul istoric. Dintre primele, amintim ***Logofătul Baptiste Veleli*** de V. Alisandrescu (V. A. Urechiă), ***Radu Buzescu*** de loan Dumitrescu, ***Petru Rareş, principele Moldovei*** de Atanasie M. Marienescu etc.

în această efervescenţă de ansamblu a literaturii române din epoca respectivă, în direcţia inspiraţiei din trecutul naţional,

Dimitrie Bolintineanu inaugurează seria legendelor istorice, pe care Mihai Eminescu le considera, entuziast, drept „oglinzi de aur ale trecutului românesc" ***(Repertoriul nostru teatral,*** în ***Familia*** din 18/30 ianuarie 1870).

Privit în ansamblul peisajului literar românesc de la mijlocul secolului al XIX-lea, D. Bolintineanu are meritul principal de a fi fundamentat legenda istorică sau, cum mai era denumită în acea epocă, balada istorică. în cursul său de istoria literaturii române, ***Epoca Alecsandri,*** G. Ibrăileanu releva că „lucrul nou adus de Bolintineanu în literatura românească este balada ***(Mircea cel Mare şi solii, Mihai scăpînd stindardul*** etc.). Pană la el au fost numai încercări de baladă : Un fragment din *Umbra lui* ***Mircea. La Cozia,*** de Grigore Alexandrescu, apoi, are Alecsandri. Bolintineanu e însă creatorul baladei româneşti" (G. Ibrăileanu : ***Opere,*** ediţie critică de Rodica Rotam şi Al. Piru, prefaţă de Al. Piru, voi. VIII, Bucureşti, Editura Minerva, 1979, p. 353). Originalitatea evidentă şi contribuţia esenţială a lui D. Bolintineanu în domeniul baladei sau legendei istorice au fost recunoscute încă din ultimele decenii ale secolului trecut. în studiul ***Poeziele lui*** *D.* ***Bolintineanu,*** inclus în volumul al doilea de ***Cercetări literare*** (Iaşi, Editura librăriei Fraţii Şaraga, 1887, p. 332), Aron Densuşianu afirma, cu justeţe, că „în nici o specie ele poezie din cîte a cultivat, Bolintineanu nu este atît de original, n-a atins un succes atît de mare, ca în balade şi cu deosebire în cele istorice-naţionale. El este aici cu totul original." Aron Densuşianu considera că meritul poetului are un dublu aspect, constînd în faptul că „a aplicat cel mai nimerit metru, căruia el cel dintîi i-a dat adevăratul lustru şi valoare" şi că „a revărsat totodată în aceste balade o deosebită atmosferă, care prin strălucirea şi chiar parfumul ei te transportă cu totul în acele timpuri eroice, şi încă de un eroism propriu trecutului şi vieţii specifice a poporului român".

Prin preocuparea constantă şi majoră de a evoca trecutul naţional şi cele mai luminoase figuri ale istoriei noastre, D. Bolintineanu s-a definit drept unul dintre cei mai reprezentativi poeţi ai epocii sale, dăruit cu pasiune dezideratelor şi aspiraţiilor fundamentale ale vremii în care trăia, drept un poet însufleţit permanent de nobile sentimente patriotice. într-o ***Analiză*** *critică,* publicată în ***Literatorul,*** an. III, nr. 8, august 1882, p. 452, Al. Macedonski îl considera pe D. Bolintineanu, pe bună

dreptate, un „poet eminamente național", un „poet care a știut **să** ne asemuiasea eu geniul poporului", legendele sale istorice dobândind o largă circulație în rîndurile tuturor categoriilor de cititori, care le-au prețuit și le-au asimilat ca elemente constitutive ale spiritului național. „Ori de cîteori Bolintineanu a scris cîte ceva cu raport la istoria țărei noastre, — observa AL Macedonski — a cîntat ca un adevărat *troubadour* și versurile sale au pătruns pînă în inima națiunei noastre, încît, mai că se- poate zice că poporul și le-a însușit, atît de populare au ajuns multe din poeziile ce a scris în acest gen." Ceea ce Mihail Kogălniceanu, Nicolae Bălcescu, B. P. Hasdeu și alte spirite luminate din acel timp realizau prin scrierile lor istorice, D. Bolintineanu se străduia să realizeze prin poezie, în concordanță cu idealurile epocii sale. Dimitrie Bolintineanu „a fost poetul care a îmbrăcat în forme artistice ideile și tendințele tinerimei de pe la 1843", preciza I. Nădejde în ***Istoria limbei și*** *literaturii* ***române*** (Iași, Editura librăriei Frații Șaraga, 1886, p. 466). Reconstituirea istorică pe care o întreprinde cu mijloace lirice este în esență o vastă alegorie, prin intermediul căreia își exprima crezul său pașoptist, idealurile sale consecvent patriotice. Inspirîndu-se din trecutul istoric al tuturor țărilor românești, b. Bolintineanu năzuia **să** țină mereu trează conștiința unității naționale. în acest sens, N. Iorga sublinia : „Nu se poate trece cu vederea folosul ce ieșea din amestecul necontenit între istoria unui principat și a celuilalt, din înfrățirea supt aceeași aureolă, poetică a eroilor din amîndouă țările în care trăia și ducea cam aceeași viață, același neam. Nu i-ar **fi** fost îngăduit poate unui istoric — nici lui Kogălniceanu, nici lui Bălcescu — să prezinte viața întreagă a neamului într-un singur cadru ; acest poet putea s-o facă însă în toată voia **și** cu toată" căldura patriotică din sufletul său, lipsit de energie, dar atît de impresionabil" ***(Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea,*** București, Minerva, 1908, vol. II, p. 191). Evocînd episoade, momente și figuri semnificative din zbuciumata și eroica noastră istorie, poetul nu intenționa numai să realizeze o frescă a istoriei românilor, ci releva cu deosebire acele fapte, atitudini și sentimente cu profunde semnificații patriotice **și** naționale, pentru a le da drept exemplu contemporanilor săi, pentru a-i determina să urmeze pilda vitejiei **și** gloriei strămoșești, într-o epocă de hotărâtoare însemnătate, cum era epoca revoluției de la 1848 și a Unirii Principatelor Române. în evocarea ***Bolintineanu,*** publicată în ***Literatură și*** *artă* ***română,*** an. V, nr. 11—12, 25 septembrie — **25** octombrie 1901, p. 783, V. D. Păun argumenta că legendele istorice „au o valoare didactică națională, însă fără a-și pierde nimic din farmecul poetic, deoarece, la dînsul, cultul patriei întrece toate celelalte izvoare de inspirație". Totodată, V. D. Păun mărturisea : „Din ele am învățat să ne iubim trecutul într-o vreme cînd, pentru popor, singurii istorici erau încă numai poeții." Rolul instructiv-educativ, în sensul moralei patriotice, al legendelor istorice, l-a sesizat și N. larga, scriind : „Aceste versuri, întovărășite mai tîrziu și de muzică și cuprinzînd, dealtfel, ele însele atîta element muzical, răspîndeau între acei cari nu învățaseră în școală nimic despre trecutul țării și neamului, cunoștința oamenilor mari și a împrejurărilor însemnate de pe vremuri. Fiecare bucată aproape cuprindea în sine o morală" ***(Istoria literaturii*** *românești în veacul* ***al*** *XlX-lea,* vol. II, p. 190).

Legendele istorice ale lui D. Bolintineanu au avut un larg răsunet, s-au bucurat, de-a lungul timpului, de o aleasă prețuire, integrîndu-se organic în spiritualitatea națională, în conștiința patriotică a românilor. „În noi și fără să mai fim în stare să ne dăm seama, plutesc prea demult, dar cu temelii trainice, versurile lui Bolintineanu", atesta Lucian Blaga într-un medalion publicat în *Patria,* an. **IV,** nr. 166, 22 august 1922, p. 1.0 mărturie • similară depunea și Ion Pillat : „înainte de a fi un mare poet, rămîne un mare român ; și dacă valoarea estetică a poeziei sale e discutabilă, valoarea națională și patriotică a ***Legendelor*** *istorice* va îmbogăți multă vreme încă sufletul românesc" ***(Un destin poetic: D. Bolintineanu,*** în voi. ***Tradiție și literatură,*** București, Casa școalelor, 1943, p. 160). După opinia îndreptățită a lui Ion Pillat, perenitatea legendelor istorice s-a datorat mesajului pe care l-au transmis : „Aceste mici poeme, bătute în metal nobil, ne apar ca niște medalii antice, păstrînd, gravate pe ele cu liniile cele mai pure, profilul eroic și faptele mari ale trecutului nostru. Ele ne dau astfel mărturie și învățământ despre străvechile virtuți ale neamului românesc. Ele îndeamnă iar pe nepoți să se înalțe la slava strămoșilor. Sentimentul ce le animă e romantic, dar versul lapidar e clasic. Sună sentențios și strins ca o inscripție romană. Sună proverbial și profetic. Are pe alocurea o concentrare, o simplitate, **o** seninătate, o naivitate surprinzătoare, și, nu ne sfiim să spunem, homerică."

Valoarea neperisabilă a legendelor istorice, în sensul eticii patriotice, a fost confirmată şi de exegeţii contemporani. Befinindu-l drept „poet esenţial romantic, navigând între «cîntece». şi «plîngeri», adică între stările de relativă euforie şi cele de intenţie elegiacă, poposind cînd în una, cînd în alta, atras de motivele lirice în circulaţie şi de formule experimentate pe diverse meridiane europene", Aurel Martin argumentează că D. Bolintineanu „s-a impus memoriei în primul rînd prin latura patriotică a creaţiei sale", caracterizîndu-l „tentativa de a sublima dimensiuni structurale perene ale sufletului naţional, aşa cum îl vedeau revoluţionarii paşoptişti". Descifrând actualitatea mesajului transmis de legendele istorice, Aurel Martin observă că „remarcabilă e nu cantonarea într-un trecut pilduitor şi deci educativ, ci configurarea, ca realitate metaistorică, a unui climat etic românesc care justifică, dincolo de atestatul documentar, caracterul neîntîmplător al atitudinilor, natura lor consubstanţială. Conferind evocării aer legendar, Bolintineanu îi descifrează astfel coordonate veşnic actuale. în fond, contează aici mi împrejurarea în sine, ci expresia prin care personajul devine memorabil, trăind adevăruri fundamentale. Nu aspectul epic, ci acela moral" ***(Dimitrie Bolintineanu,*** în vol. ***Pro Patria,*** Bucureşti, Editura militară, 1974, p. 58).

Uneori, posteritatea nu a înţeles în mod clar subst/amţa şi valenţele artistice ale legendelor istorice, neţinînd seama de faptul că în lirica lui D. Bolintineanu, ca şi în lirica oricărui poet autentic, există şi valori certe şi neîmpliniri. Sarabanda vicioasă a aprecierilor critice a început chiar din timpul vieţii scriitorului. Au fost, desigur, şi în acel timp, voci lucide, obiective, care au recunoscut meritele scriitorului, la justa lor valoare. Reamintim că, în 1867, în studiul ***Poezia română. O cercetare*** *critică,* Titu Maiorescu îl înscria pe autorul ***Legendelor istorice,*** pe bună dreptate, printre „poeţii adevăraţi", alături de Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu. Din păcate, aprecierile ditirambice şi elogiile scăpate de sub controlul raţiunii l-au copleşit pe poet în timpul vieţii sale. De pildă, în capitolul final al romanului său ***Un boem român*** (Bucureşti, Tipografia jurnalului „Naţionalul", **1360**, p. 334), Pantazi Ghica, încercând să prezinte un tablou al literaturii române din acel timp, nu ezita în a-l trece pe D. Bolintineanu printre marii creatori ai lumii : „Poeziile lui Bolintineanu sunt elegii încîntătoare ca ale lui Lamartine, sonate grave ca ale lui Beethoven, melodii dulci ca ale lui Schubert,

accente sublime ca ale lui Weber ; poeziile lui nu sunt versuri, sunt cîntece armonioase, răpesc inima şi gîndirea, şi le dă la un vis melancolic, la cugetări nesfârşite ce se perd în dedalurile imaginaţiunei şi ale sensaţiunilor în care voluptatea are ceva divin, ce nu aparţine pământului." Evident, riposta nu a întârziat, după moartea poetului, de la exagerarea meritelor trecindu-se, fără discernământ, la exagerarea carenţelor. Cea mai severă intervenţie a venit din partea lui N. lorga. în studiul ***Poezia lirică a*** *lui* ***Bolintineanu,*** inclus ân volumul al doilea de ***Schiţe din literatura*** *română* (Iaşi, Editura librăriei Fraţii Şaraga, 1894, p. 28), N. Iorga judecă legendele istorice cu neîntemeiată asprime, ân termeni surprinzători de lejeri, ca „mintea anemică a lui Bolintineanu", „cordele de mahalagioaică", „colecţie completă a locurilor comune", „decoruri de carnaval" etc. Primul care dezaprobă energic opiniile mai puţin controlate ale lui N. Iorga este Raicu lonescu-Rion, în amplul său comentariu ***înaintaşii lui*** *Eminescu.* D. ***Bolintineanu,*** publicat în ***Evenimentul literar,*** an. I, nr. 35, 15 august 1894, p. 2, scriind : „în ale sale ***Schiţe din literatura română,*** dl. Iorga consacră un lung studiu liricii lui şi, după cît am putut înţelege, dintr-un ciclu de vorbe furtunoase şi de fraze sinistru de întunecoase, d-lui e un duşman foarte iritat al gloriei lui Bolintineanu. Şi acu îmi vuieşte capul de hodorogeala macabră a frazelor d-lui Iorga, care au ceva din vuietul tunetului şi de obscuritatea unei inscripţii chaldeice. Ştim numai atîta : Bolintineanu nu-i place nici d-sale, dar pentru ce, încă n-am putut pătrunde." Ulterior, N. Iorga şi-a modificat substanţial opiniile dn tinereţe asupra autorului ***Legendelor*** *istorice.*

Unii exegeţi ai operei lui D. Bolintineanu i-au reproşat că, în multe legende istorice, personajele evocate nu fac altceva decît să ţină discursuri. După părerea lui D. Popovici, poetul „nu era făcut să prindă ritmul interior al vieţii. Personajele sale se creează de la exterior prin acumulare de gesturi şi de colori, pe care poetul le orchestrează după legile unei mecanici simpliste, în ordinea aceasta, el a împrumutat câteva din gesturile de ritual osianic, a împrumutat nenumărate banchete şi slăbiciunea nesfârşitelor cuvîntări ; acţiunea lui epică se urzeşte în general în cursul unei cuvîntări şi se consumă fulgerător într-un final abreviat" ***(Dimitrie Bolintineanu,*** în ***Cercetări*** *de literatură română,* Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 71).

Există, într-adevăr, din punct de vedere compoziţional, în ansamblul legendelor istorice, o anume mecanică, o manieră specifică a modului de a acţiona al personajelor evocate, dar, după părerea noastră, nu aceasta e importantă în primul rînd. Important este de a sesiza dacă aceste discursuri sînt sau nu generatoare de emoţii, dacă ne comunică sau nu un mesaj pozitiv. Citite atent, discursurile sînt, în fond, efuziuni lirice, cu sensuri profunde, ca tiradele din dramele istorice, caracterizate printr-o solemnitate gravă, cu vibraţii prelungi. Mesajul patriotic şi etic infuzat în aceste intervenţii ale personajelor istorice nu este retoric, ostentativ, ci stă sub semnul unei tulburătoare sobrietăţi, al unui patetism de autentică forţă emoţională. Privindu-le prin această prismă, Şerban Cioculescu admitea că tocmai vibraţia discursurilor a asigurat legendelor istorice o largă receptivitate : „Bolintineanu e un propagandist al ideii de libertate, pe alte căi decît Bălcescu şi Hasdeu, dar cu scopuri convergente. Numai aşa se explică frecvenţa discursurilor, care servesc ca un fel de uvertură ideologică simfoniei bătăliilor. Locul comun al virtuţilor, centrate pe axa pasiunii libertare, a electrizat generaţia de la 1848, care şi-a recunoscut în poezia lui Bolintineanu crezul politic şi naţional. Stereotipia cadrului, a discursului şi a bătăliei, precum şi facilitatea tehnică au folosit în vremea lor, asigurînd poeziilor popularitatea" (Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu : ***Istoria literaturii române moderne,*** Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1971, p. 102).

Comentatorii operei lui D. Bolintineanu au relevat că exprimarea aforistică e un element comun, fundamental al legendelor istorice. Prin versuri de o perfectă structură lapidară, poetul se adresa contemporanilor săi, în numele idealurilor patriotice, pentru a le menţine trează conştiinţa naţională, pentru a le insufla o fierbinte dragoste de ţară şi un înalt spirit de sacrificiu, dîndu-le pildă eroismul şi demnitatea străbunilor. Nenumărate versuri au căpătat valoare în sine, sînt adevărate maxime, concentrează în ele sentinţe, aforisme de adîncă semnificaţie etică şi civică, viabile şi astăzi. Ele se înscriu în sfera paremiologiei naţionale, izvorăsc din însuşirea organică a înţelepciunii poporului român, bazată pe o experienţă acumulată în veacuri de zbuciumată şi eroică istorie. în acest sens, D. Popovici observa că legenda istorică a lui D. Bolintineanu are „o valoare normativă şi pentru potenţarea acesteia ea recurge adeseori la formule sentenţioase şi la tonul insinuant al reproşului care stimulează" ***(Op. cit, p.*** 70).

S-a relevat, de asemenea, că legendele istorice, ca şi multe alte poezii ale lui D. Bolintineanu, excelează prin muzicalitate, prin forma lor cantabilă. „A doua însuşire — adică întâia mare însuşire, întâiul mare lucru pe care-1 aduce Bolintineanu în literatură este muzicalitatea versului său, pe care n-o are Alexandrescu, de pildă, şi nici chiar Alecsandri", preciza G. Ibrăileanu, adăugind : „Muzica versului e hipnotică, ceea ce putem observa şi la Eminesou, şi acesta e mare lucru" ***(Curs de istoria literaturii române. Epoca Alecsandri, ed. cit.,*** voi. VIII, p. 354). înzestrat cu un dezvoltat simţ al efectelor sonore, ştiind să aleagă cuvmtul expresiv, în ciuda greutăţilor impuse de stadiul de dezvoltare al limbii noastre literare din acel timp, D. Bolintineanu a adus în literatura română de la mijlocul secolului trecut noi modalităţi poetice, o mare varietate în versificaţie, îmbogăţind-o cu ritmuri noi. Ovid Densusianu recunoştea că „ceea ce a plăcut aşa de mult unor admiratori ai lui Bolintineanu a fost fluiditatea'"versurilor lui, pentru că, incontestabil, avea o virtuozitate, simplă de multe ori, dar impresionantă" ***(Evoluţia estetică a limbei române,*** în ***Opere,*** vol. III, ediţie critică şi comentarii de Valeriu Rusii, ' Bucureşti, Editura Minerva, 1977, p. 465), Precedîndu-1 pe Eminescu, D. Bolintineanu a modelat cuvintele în tipare de multe ori perfecte, extrăgîndu-le înţelesurile- şi nuanţele care depăşeau concreţivitatea şi nuditatea lor. Cuvintele sînt turnate într-o: cadenţă ritmică impecabilă, asigurînd versurilor o armonie fluidă, o perfectă simetrie sonoră. Dimitrie Bolintineanu, sublinia G. Căliinescu, „este întîiul versificator român cu intuiţia valorii acustice a cuvintului, care caută cuvmtul pentru ceea. ce sugerează dincolo de marginile lui noţionale şi face din vers o singură arie. Bolintineanu e auditiv şi mecanic şi asta duce mai aproape de poezia-modernă" ***(Istoria literaturii române,*** p. 226).

De multe ori s-a făcut afirmaţia că legendele istorice ale lui D. Bolintineanu - s-au demonetizat prin prea deasa lor recitare în şcoli, serbări etc. Credem că nu aceasta a determinat, în primul rînd, subestimarea poetului, ci modul mecanic, stereotip în care au fost recitate legendele istorice, denaturîndu-se caracterul muzical, cantabil al versurilor lor. Aşa cum constata I. Megoiţescu, „urmaşii s-au obişnuit să vadă în Bolintineanu un stihuitor facil şi desuet, adeseori chiar rizibil, ale cărui apologii istorice cu cinematică desfăşurare se pretează de minune la parodie".

Din păcate, legendele istorice au fost parodiate chiar de către unii scriitori prestigioşi. Amintim că, sub pseudonimul Puang-Hon-ki, B. P. Hasdeu publică parodia ***Favorita sau O noapte*** *clin* ***februariu descrisă de*** D. ***Bolintineanu,*** în ***Satyrul,*** an. I, nr.. 3, 20 februarie 1866, p. 2 ; I. L. Caragiale scrie *Paşa din Silîsira,* apărută în cadrul articolului ***Cum scria Bolintineanu,*** în ***Lucea-•fârul,*** an. XI, nr. 14, 1 aprilie 1912, p. 279 ; iar G. Topîreeanu compune ***Mihai Viteazul şi turcii,*** publicată în *Viaţa* ***românească,*** an. X, nr. 1-2-3, ianuarie-februarie-martie 1916, p. 287 şi inclusă apoi în volumul ***Parodii originale.*** Aşa cum demonstrează tot I. Negoiţescu, parodiile după poeziile lui D. Bolintineanu trebuie privite ca manifestări incongruente, fortuite, făcute din spirit de amuzament, ele nereflectînd adevărata substanţă a liricii poetului. „Cine află răgazul de a se pierde în prea abundenta vegetaţie a versificărilor bolintinene — remarcă I. Negoiţescu – poate avea surpriza şi încîntarea să descopere la un moment dafc în peregrinarea — sau mai bine zis explorarea — sa un ţărm însorit, scăldat de ape limpezi, în ale căror unde se oglindeşte cerul poeziei însăşi." Cu justeţe, I. Negoiţescu vede în D. Bolintineanu „un premergător al lui Eminescu" şi, totodată, „un precursor al lui Macedonski şi, în cele din urmă, pe iniţiatorul de forme, de ***sonuri*** poetice care aveau să se realizeze în celălalt veac, odată cu Ion Pillat, cu Mateiu Caragiale, cu Ion Barbu". Căci, argumentează criticul, „se întîmplă ca frumoase versuri, frînturi de poem ale lui "Bolintineanu, să strălucească de o prospeţime şi de o candoare ce le îmbracă într-un smalţ mai pur decît al versurilor poeţilor rafinaţi dintre cele două războaie" ***(Bolintineanu şi sonurile poeziei moderne,*** în voi. ***Scriitori moderni,*** Bucureşti, Editura pentru literatură, 1966, p. 13).

*. Viabilitatea perenă a mesajului patriotic transmis de legendele istorice este confirmată şi de Eugen Simion : „Valoarea poemelor e dată de acele cîteva versuri memorabile despre libertate şi demnitate" pe care „le citim şi azi cu emoţie" *(Dimitrie* ***Bolintineanu,*** în voi. ***Dimineaţa poeţilor,*** Bucureşti, Cartea Românească, 1980, p. 171).

CEA DE PE URMA NOAPTE A LUI MIHAI CEL MARE

Publicată în ***Foaie pentru minte, inimă şi*** *literatură,* an. X, nr. 26, 30 iunie 1847, p. 212. Inclusă în ***Colecţie*** *din poeziile* ***domnului D. Bolintineanul*** (1847), ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855), unde este datată : „1846" şi ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865), aici nemaifiind datată. în schimb, în notele finale ale primului volum din această ediţie se precizează : „Ea este scrisă în 1846 la Paris". Totodată se menţionează că „D. Aman, un june pictor ce dă cele mai frumoase speranţe, a făcut un tablou din această legendă". Pornind probabil de la această informaţie, N. Iorga arăta că poezia „avu un mare răsunet şi inspiră un frumos desemn ai iui Aman, pictorul epocei următoare, ce păstra cultul lui Bolintineanu" ***(Istoria literaturii româneşti în veacul al XIX-lea,*** Bucureşti, Minerva, 1908, vol. II, p. 189).

în ***Note la volumul I*** al ediţiei din 1885, confirmîndu-se un fapt caracteristic ciclului de ***Legende istorice,*** şi anume că „Mihai Viteazul, favoritul românilor din Valachia, fuse eroul ce poetul Dim. Bolintineanu cîntă mai cu simpatie", este evocată o iniţiativă interesantă luată de poet în perioada în care a deţinut funcţia de ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice, dar nefinalizată de succesorul său. Dimitrie Bolintineanu „ceru de la Adunare un credit ca să se aducă capul lui Mihai Viteazul de la monastirea Dealul la Bucureşti, unde să i se facă un monument. Camera trecută votă de urginţă cu aplaude. Vedem însă cu destulă durere că următorii d-iui Bolintineanu la acel minister nu au executat acel vot naţional ! Se temură ei să nu supere susceptibilităţile inamicilor măririi trecute a românilor ? O, săracă, săracă Ţară Românească ! Tu eşti destinată a nu putea trăi decît de viaţa trecutului prin suvenire !"

Poezia ***Cea de pe urmă noapte a lui Mihai cel Mare,*** ca şi multe altele, infirmă opinia unor critici şi istorici literari că lui Dimitrie Bolintineanu i-ar fi lipsit conştiinţa artistică. Cel ce parcurge atent volumele poetului, în succesiunea lor cronologică, constată uşor netemeinicia acestei afirmaţii. Dacă ar fi fost lipsit de conştiinţă artistică, atunci n-ar mai fi fost animat de dorinţa de a-şi perfecţiona necontenit expresia poetică, nu şi-ar mai fi revizuit şi modificat niciodată versurile. Cercetind modul în care D. Bolintineanu a transferat o seamă de poezii dintr-un volum într-altul, comparînd structura, substanţa şi forma acestor poezii, în diferitele lor variante, ne convingem lesne că poetul realiza aceste modificări, adesea esenţiale, sub impulsul unei

treze conştiinţe artistice. Numai un poet autentic, înzestrat cu o conştiinţă artistică, poate fi preocupat permanent ele îmbunătăţirea versurilor sale, de aprofundarea ideilor şi sentimentelor exprimate, de lărgirea şi clarificarea viziunii, a mesajului pe care-i transmit, de perfecţionarea mijloacelor de expresie. In acest sens, comparaţia între versiunea iniţială a poeziei ***Cea de pe urmă noapte a lui Mihai cel Mare,*** a ediţiei din 1847, şi cea definitivă, a ediţiei din 1865, este concludentă. Această operaţie a întreprins-o C. Cruceru, în studiul ***Despre stilul scrierilor lui D. Bolintineanu,*** apărut **în** ***Limbă şi literatură,*** vol. X, 1965, p. 282, **în** care relevă : „Intervenţiile lui Bolintineanu depăşesc simpla intenţie de îngrijire a versului, atenţia lui se îndreaptă în sensul amplificării potenţialului artistic al cuvîntului, al sporirii forţei sale expresive. Aşa, de exemplu, în înlocuirea construcţiei ***poartă lanţul,*** din versurile apărute **în** ediţia de la 1847 : «Cei ce ***poartă lanţul*** şi-a trăi mai vor/Merită să-1 poarte spre ruşinea lor», prin ***rabdă jugul,*** în ediţia de la 1865 : «Cei ce ***rabdă jugul*** şi-a trăi mai vor/Merită să-1 poarte spre ruşinea lor», nu numai că contribuie la adâncirea contrastului dintre cele două propoziţii care alcătuiesc primul vers, însă justifică şi scoate în relief cu mai multă pregnanţă, concluzia din versul al doilea care dobândeşte **în** felul acesta delimitări sigure de veritabilă sentinţă."

PREDA BUZESCU

Publicată în ***România literară,*** an. I, nr. 3, 15 ianuarie 1855, p. 39. Inclusă în ediţiile din 1855 şi 1856.

Poezia a fost apreciată pentru plasticitatea şi dinamismul naraţiunii, într-adevăr, D. Bolintineanu surprinde excelent manifestările exterioare, gestica, descrie în culori vii atmosfera, introduce detalii concrete şi semnificative, într-o desfăşurare rapidă. Lupta lui Preda Buzescu cu nepotul hanului tătărăsc e zugrăvită în versuri de mare concentrare epică, sugerînd vizual şi auditiv încleştarea forţelor, tensiunea dramatică răsfrântă în ambianţa înconjurătoare şi în fizionomiile lor, zgomotul armelor. în studiul ***Dimitrie Bolintineanu, între „plîngere" şi satiră,*** din volumul ***Confluenţe literare*** (Bucureşti, Editura pentru literatură, 1966, p. 108), Cornel Regman insistă asupra acestei lupte „în înfăţişarea căreia poetul introduce elemente de fabulos popular, în vreme ce versul sugerează admirabil zăngănitul armelor şi ritmul tot mai accelerat al încleştării".

MUMA LUI ŞTEFAN CEL MARE

Cu titlul ***Ştefan cel Mare şi maica sa*** a apărut mai întîi în ***Colecţie din poeziile domnului*** D. ***Bolintineanul*** (1847), de unde a fost reprodusă în ***Bucovina,*** an. II, nr. 23, 29 iulie 1849, p. 125. A fost reluată în ediţia din 1855, schimbîndu-i-se titlul în ***Muma lui Ştefan cel Mare,*** şi în ediţia din 1865, în ale cărei note finale sîntem informaţi că „din toate legendele istorice aceasta este aceea ce a putut să se coboare mai mult în populaţiune. Pusă în muzică, muzica singură a avut privilegiul să o introducă în coliba ţăranului şi să o tipărească în memoria sa, ceea ce nu poate face tiparul încă." într-adevăr, prin intermediul melodiei, poezia a devenit extrem de cunoscută, fiind cântată pretutindeni, multă vreme. în ***Amintiri despre Costache Negri,*** publicate în ***Revista nouă,*** an. II, nr. 11—12, decembrie 1889-ianuarie 1890, p. 444, A. Papadopol-Calimach menţiona că poezia lui D. Bolintineanu „se cînta odinioară de lăutari şi prin saloane, mai ales în Moldova". Se pare că muzica a fost compusă de Alexandru Flechtenmacher, deoarece ia Cabinetul de stampe al Bibliotecii Academiei (cota III 3207) se află partitura ei, însă cu versurile traduse în limba germană : ***Mutter Stephan's des Grossen. Gedich von Dimitrie Bolintineanu (Deutsch von A. Stern),*** Bukarest, Druck u. Verlag J. Weiss.

Contemporanii poetului au preţuit în mod deosebit această poezie. I. A. Vaillant o traduce în limba franceză ou titlul ***Etienne le Grand de Moldavie devant sa forteresse de Niamtz,*** incluzînd-o în celebra sa antologie ***Poesies de la langue d'or,*** apărută la Paris, în 185T (vezi şi N. Iorga : ***Cea mai veche antologie românească în limba franceză,*** în ***Revista istorică,*** an. XIII, nr. 1—3, ianuarie-martie 1927, p. 43). A fost apoi introdusă de Henry Stanley în ***Rouman Anthology,*** publicată la Hertford, în 1856 (vezi şi nota la poezia ***Dilrubam*** din ciclul ***Florile Bosforului).*** La noi, Titu Maiorescu a selectat-o pentru antologia „Junimii" (vezi nota la poezia ***Furtuna*** din ciclul Florile ***Bosforului).***

Poezia ***Muma lui Ştefan cel Mare*** a fost judecată cu nedreaptă asprime de N. Iorga : „După ce ni se prezintă o execrabilă domniţă, pe a cărei faţă de păpuşă lipovenească ***rozele*** şi ***crinii*** se îmbină, ca de obicei, sîntem dureros impresionaţi cînd apar la miezul nopţii Ştefan cerşitorind la poartă, cu vorbele unui copil rătăcit, şi Elena-doarnna prefăcută într-o megeră cu limba lungă" ***(Poezia lirică a lui Bolintineanu,*** în ***Schiţe din literatura română,*** vol. II, Iaşi, Editura librăriei Fraţii Şaraga, 1894, p. 33). Astăzi nu mai putem subscrie la opinia lui N. Iorga. Frumuseţea şi semnificaţia poeziei constau în momentul atît de dramatic al dialogului dintre domnitorul copleşit de dureri fizice şi morale şi neînduplecata sa mamă, în scena tulburătoare şi cu amplă rezonanţă a confruntării dintre două stări psihologice deopotrivă de intense. Versurile excelează prin solemnitate gravă, realizată cu economie de mijloace, printr-o desăvârşita muzicalitate. Imaginile sînt precise şi pregnante, transpun ideea poetică direct, expresiile stilistice se disting printr-o remarcabilă amplitudine acustică, prin puterea de a sugera atmosfera nocturnă şi fiorul orelor târzii, pregătind cadrul adecvat unei întâmplări ieşite din comun. Rugămintea pe care Ştefan cel Mare o adresează mamei sale este străbătută de un autentic suflu uman, inchide în ea amărăciune sufletească şi suferinţă fizică, relevând un moment de dramatică depresiune din existenţa eroică a voievodului.

Trecerea de la rugămintea lui Ştefan cel Mare la răspunsul mamei sale e marcată discret şi sugestiv prin reacţia spontană, graţioasă şi firească a soţiei voievodului, concentrată într-un singur vers, însă elocvent pentru virtuozitatea poetului de a surprinde gestica personajelor, sub care intuim trăirile interioare. Desigur, mama domnitorului şi-a recunoscut fiul, însă răspunsul pe care i-1 dă este o parabolă, are valoare simbolică. Substituirea aparentă, confundarea voită a lui Ştefan cel Mare cu un străin amplifică semnificaţiile majore ale răspunsului, ale atitudinii mamei sale. Viziunea poetului este subtilă. Apelînd la această substituire, evită respingerea dură a fiului de către mamă, într-un moment tragic, iar pe de altă parte creează climatul prielnic pentru ca replica severă a mamei să nu aibă nimic retoric, nimic exagerat, ci să fie cu adevărat generatoarea unui imbold patriotic.

FERENTARUL

Publicată în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. IX, nr. 49, 2 decembrie 1846, p. 391, cu menţiunea-dedicaţie : „Fragment dintr-un marş românesc vechi. D-lui I. Eliade". Inclusă în ediţiile din 1847, 1855 şi 1865. Aron Pumnul a reprodus-o în ***Lepturariu rumânesc,*** tom. IV, partea I, Viena, 1864, p. 411.

FATA DE LA COZIA

Din Paris, unde s-a aflat la începutul exilului său politic de după revoluţia de la 1848, D. Bolintineanu îi expedia lui Vasile Alecsandri, la 6 octombrie 1851, mai multe poezii, printre care şi ***Fata de la Cozia,*** cu menţiunea : „Pentru foaia viitoare din Moldova" (Biblioteca Academiei R.S.R., ms. rom. 235, f. 118), adică pentru proiectata revistă ***România literară.*** încă din toamna anului 1851, V. Alecsandri se dedicase cu pasiune pregătirii unei noi publicaţii literare, cu dorinţa de a reuni în paginile ei pe toţi scriitorii de talent, atît din Moldova, cît şi din Muntenia şi Transilvania, pentru a asigura astfel o dezvoltare armonioasă şi rodnică a literaturii române. Cu opt ani înainte de Unire, revista ***România literară*** simboliza şi preconiza, prin însuşi titlul ei, unitatea naţională. în ceea ce priveşte colaboratorii, Vasile Alecsandri s-a gîndit în primul rînd la bunii săi prieteni şi tovarăşi de idealuri, revoluţionarii de la 1848, în felul acesta putând imprima revistei orientarea corespunzătoare necesităţilor şi aspiraţiilor fundamentale ale epocii. La 27 octombrie 1851 îi scria iui Ion Ghica, la Constantinopol : „Je pars dans quelques jours pour la Moldavie en emportant de Paris la ferme decision de fonder une feuille scientifique et litteraire. Je me suis mis deja en quete d'articles et grace â mes compatriotes poetes et prosateurs de Paris j'ai garni mon portefeuille assez rondement. Or, comme je ne saurais rien entreprendre sans ten faire part, je m'empresse de te communiquer ce louable projet afin qu'il recoive ta sanction accompagnee de plusieurs articles scientifiques" (cf. Nestor Camariano : ***Primul număr al „României literare" din 1852 a lui Vasile Alecsandri,*** în ***Revista Fundaţiilor regale,*** nr. 10, octombrie 1940, p. 132).

Primul număr al ***României literare*** a apărut în februarie 1852, dar a fost confiscat de cenzură. Timp de aproape un secol

s-a crezut că acest unic număr a dispărut cu desăvîrşire, toţi istoricii literari care s-au referit la această chestiune bazîndu-se exclusiv pe informaţii adiacente (N. Cartojan : O ***revistă literară în 1851,*** în ***Drum drept,*** an. I, 1913, p. 141 ; I. Mirea : ***Lupta pentru „România literară",*** în ***Convorbiri literare,*** an. LI, 1919, p. 382 ; N. Zaharia : ***Vasile Alecsandri, viaţa şi opera lui,*** Bucureşti, 1919, p. 42 ; G. Bogdan-Duică : ***Vasile Alecsandri,*** Bucureşti, 1926 p. 165). Abia în 1940, Nestor Camariano a descoperit, într-o bibliotecă particulară, unicul număr din februarie 1852 al ***României literare (loc. cit.,*** p. 132). în acest număr, D. Bolintineanu a publicat, sub pseudonimul D. Valentin, începutul romanului ***Manoil*** şi poezia ***Fata de la Cozia.*** Nicolae Bălcescu semnează, cu pseudonimul Conrad Albrecht, articolul ***Râzvan-Vodă.*** Numărul revistei a fost confiscat datorită tocmai scrierilor lui D. Bolintineanu şi N. Bălcescu. într-o scrisoare adresată lui A. Zâne, la 2 iunie 1852, D. Bolintineanu îl înştiinţa : „Ţi-axn trimis o mică broşură din jurnalul ce s-a oprit la Moldova, din pricină că a scris într-însul Bălcescu supt numele de Conrad Albrecht şi. eu supt numele de Valentin" (cf. N. Cartojan: D. ***Bolintineanu. Scrisori din exil,*** în ***Neamul românesc literar,*** an. I, nr. 6, 1 iunie 1909, p. 465).

Poezia ***Fata de la Cozia*** a fost inclusă în ediţiile din 1852, 1855 şi 1865.

în ***Note la volumul I*** al ediţiei din 1865 se precizează că „această legendă fuse scrisă în Samos. Sujetul e tras dintr-o cronică bizantină". Henry Stanley a reprodus-o în ***Rouman Anthology,*** apărută la Hertford, în 1856 (vezi nota la poezia ***Dilrubam*** din ciclul ***Florile Bosforului).***

Revizuindu-şi opiniile din tinereţe, N. lorga afirma că ***Fata de la Cozia*** „se ridică înspre culmile scăldate în aer limpede al adevăratei poezii" ***(Istoria literaturii româneşti în veacul al XlX-lea,*** vol. III, Vălenii de Munte, „Neamul românesc", 1909, p. 39).

UN OSTAŞ ROMÂN ÎNCHIS PESTE DUNĂRE

Apărută în ***Colecţie din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847), cu titlul ***Un prizonier român din închisoarea sa de pe malul Dunării la Nicopoli vede o porumbiţă trecînd apa de la noi.*** De aici a fost reprodusă în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XV, nr. 38, 1852, p. 152, cu titlul ***Un prizonier român.*** A fost reluată apoi în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Eâate sub îngrijirea d.*** G. ***Sion*** (1855), cu titlul ***Un ostaş român închis peste Dunăre,*** şi în ediţia din 1865, cu acelaşi titlu. A fost inclusă de Henry Stanley în ***Rouman Anthology,*** apărută la Hertford, în 1856 (vezi nota la poezia ***Dilrubam*** din ciclul ***Florile Bosforului).***

MIRCEA LA BĂTAIE

Apărută în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Eâate sub îngrijirea d.*** G. ***Sion*** (1855) şi reluată în ediţia din 1865.

MIHAI SCĂPÎND STINDARDUL

Apărută în ***Colecţie din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847). De aici a fost reprodusă în ***Foaie pentru minte, iniimă şi literatură,*** an. **XVI,** nr.14, 8 aprilie 1853, p. 104. Reluată apoi în ediţiile din 1855 şi 1865.

G. Ibrăileanu aprecia că „e cea mai frumoasă baladă a lui Bolintineanu", conţinînd „o siluetă admirabilă" ***(Curs de istoria literaturii române moderne. Epoca Alecsandri,*** în ***Opere,*** voi. VIII, ediţie critică de Rodica Rotaru şi Al. Piru, prefaţă de Ai. Piru, Bucureşti, Editura Minerva, 1979, p. 356). într-adevăr, poezia atestă disponibilitatea lui D. Bolintineanu de a derula vertiginos acţiunea, reducînd compoziţia la elementele absolut necesare, definitorii, comunicate direct, în esenţa lor, într-o succesiune dinamică. Secvenţele au un ritm interior trepidant, se înlănţuie într-o gradaţie continuă, sugermd admirabil temerara incursiune a lui Mihai Viteazul în tabăra adversă, salvarea stindardului şi iuţeala fantomatică a galopului. Observăm în această poezie aceeaşi virtuozitate a poetului de a surprinde gestica şi manifestările spontane, fireşti, cu ecouri vii în sensibilitatea cititorului. Finalul este revelator în acest sens, luminează dintr-odată tensiunea acumulată, o relaxează printr-um gest de mare naturaleţe omenească, redînd convingător şi emoţionant comuniunea ce se stabileşte între domnitor şi calul credincios care 1-a ajutat să-şi împlinească o sfîntă misiune.

MIRCEA CEL MARE ŞI SOLII

Apărută în ***Colecţie din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847). De aici a fost reprodusă în ***Bucovina,*** an. II, nr. 18, 27 mai 1849, p. 81. Reluată apoi în ediţiile din 1855 şi 1865. Aron Pumnul a inclus-o în ***Lepturariu rumânesc,*** tom. IV, partea I, Viena, 1864, p. 413, iar Titu Maiorescu a selectat-o pentru antologia „Junimii" (vezi nota la poezia ***Furtuna*** din ciclul ***Florile Bosforului). In*** primul capitol din studiul ***Poezia română. Cercetare critică (1867),*** discutînd despre „condiţiunea materială a poeziei", Titu Maiorescu emitea ideea că materialul poetului „se compune din imaginile reproduse ce ni le deşteaptă auzirea cuvintelor poetice", aducînd ca argument versurile lui D. Bolintineanu din poezia ***Mircea cel Mare şi solii.*** „Partea materială din ceea ce este frumos în această poezie — spunea Titu Maiorescu — sunt imaginile provocate în fantazia noastră prin cuvintele poetului : «Mircea încărcat de ani / ca un stejar ce-şi întinde braţe veştejite printre trestii, / ca un munte albit de ninsori de pe dealuri verzi» etc." ***(Opere,*** vol. I, ediţie critică, note, variante, indice de Georgeta Rădulescu-Dulgheru şi Domnica Fiiimon. Studiu introductiv de Eugen Todoran, Bucureştii Editura Minerva, 1978, p. 10). într-adevăr, una din calităţile esenţiale ale lui D. Bolintineanu constă în exprimarea metaforică şi mai ales aforistică. Portretizarea lui Mircea cel Bătrîn se realizează printr-o succesiune de metafore, comparaţii şi alegorii de fină substanţă poetică, sugerînd prin elemente contrastante prezenţa domnitorului de prestigioasă senectute în mijlocul forţelor tinere ale ţării. în acelaşi sens, N. Iorga admitea că D. Bolintineanu e „meşter în unele comparaţii ca acelea care deschid balada ***Mircea şi solii" (Istoria literaturii româneşti în veacul al XIX-lea,*** vol. II, Bucureşti, Minerva, 1908, p. 192).

CĂPITANUL DE VÎNĂTORI

Apărută în ***Colecţie din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847), cu titlul ***Ceauşul de vînători.*** Cu acelaşi titlu a fost reluată în ediţia din 1855. în ediţia din 1865 a fost inclusă cu titlul ***Căpitanul de vînători.***

MARI OARA

Apărută în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion*** (1855) şi reluată în ediţia din 1865. Titu Maiorescu a selectat-o pentru antologia „Junimii" (vezi nota la poezia ***Furtuna*** din ciclul ***Florile Bosforului).***

DOAMNA LUI NEx\GU

Publicată ***în Ţăranul român,*** an. I, nr. 25, 1862, p. 199. Inclusă mai întîi în volumul ***Legende noi cu note din cronicele românilor,*** Bucureşti, Tipografia lui Emanuel Poeiiescu, 1862, apoi în ediţia din 1865.

In notele finale ale acestei ediţii D. Bolintineanu preciza că personajul istoric evocat „este doamna lui Neagu care a zidit monaştirea Curtea de Argeş, acest mic, dar rar şi unic monument al ţării noastre, în stil bizantin şi arab. El poate trece ca al treilea cap-d-operă printre monumentele Orientului de acest gen." în continuare, poetul îşi exprima, la modul polemic interogativ, nemulţumirea şi mîhnirea sa faţă de indiferenţa cu care reprezentanţii clerului şi ai oficialităţii vremii lăsau să se degradeze acest monument de artă, de valoare istorică : „Se zdrobeşte inima românului cînd vede acest monument, ce nu s-ar putea ridica astăzi cu zece milioane, ruinîndu-se ; şi cu toată marea avere a clerului, cu toate legatele înadins ale răposatului episcop de Argeş pentru a se repara, neluîndu-se nici o măsură pentru reparare ! Oare a murit în inima românilor orice simţiment pentru frumos, pentru mare, pentru artă, pînă a-l refuza chiar şi templului lui Dumnezeu ? Oare nu mai avem noi credinţă în viitorul ţării, ca să lăsăm ca monumentele ţării să se ruine ? Cine ne vede făcînd ceea ce facem ar crede neapărat că România are conştiinţa unei morţi apropiate şi nu mai cugetă decît a benchetui în ajunul perderii sele. O, generaţiune materialistă, mare va fi răspunderea ta înaintea lui Dumnezeu şi a viitorului î" în finalul notei, D. Bolintineanu dădea cîteva indicaţii asupra circulaţiei motivului folcloric transpus în poezia sa : „Este o legendă a lui Meşterul Manole apropiată la acest monument. Dar această legendă se povesteşte şi în Serbia apropiată la o biserică de acolo. Se mai sună şi în alte locuri ale Rumelii."

CUPA LUI ŞTEFAN

Publicată în ***Reforma,*** an. IV, nr. 19, 1882, p. 73. Inclusă în ***Legende noi cu note din cronicele românilor*** (1862) şi in ediţia din 1865.

După cum se precizează în notele finale ale acestei ediţii, episodul istoric evocat a fost extras de D. Bolintineanu din ***Letopisețul Țării Moldovei*** al lui Ion Neculce, indicîndu-se „pag. 139, tom. 2", desigur ediţia lui Mihail Kogălniceanu, ***Letopisețile Moldovei,*** apărută la Iaşi, în 1845. Legenda este narată de Ion Neculce în ***O samă de cuvinte*** (III). în notele finale ale ediţiei lui D. Bolintineanu din 1865, textul are unele prescurtări. îl transcriem complet după ediţia îngrijită de acad. Iorgu Iordan : „Lăsat-au Ştefan-vodă cel Bun la mănăstirea Putna, după moartea lui, arcul lui şi un pahar, ce vorbie călugării la mănăstire că este de iaspis, ce era în chipul marmurii albe şi al farfurii, ca să fie întru pomenire la sfînta mănăstire. Şi arcul l-au fost trăgînd cu vîrtej. Şi la vremea lui Constantin Cantemir-vodă, fiiod răscoale, au vinit nişte cazaci cu Ieşi, cu moldoveni joimiri, vrînd ca să jecuiască ce ari găsi în mănăstire. Deci fiind un turnu cu bună tărie, nu pute să jecuiască. Deci au dzis călugărilor să de turnul, că nu vor lua a mănăstirii nemică. Iar călugării, necredzînd, nu vre să de turnul. Iar acei cazaci cu Ieşi şi cu moldoveni îndată au aprinsu mănăstirea, iar călugării, vădzind că aprind mănăstirea, îndată au dat turnul. Atunce, îndată, avînd puşci de apă, acei cazaci, Ieşi şi moldoveni, au stînsu focul. Deci atunce au jecuit tot din turnu ce au fost a boieri şi a neguţitori, iar a mănăstirii n-au luat nemică, fără numai arcul lui Ştefan-vodă. Iar paharul au fost pană la a triia domnie a lui Mihai Racoviţă-vodă. Şi scoţindu-1 din turnu un egumen, pre anume Misail Chisiliţă, şi vrînd să se fălească, au băut la masă cu acel pahar a lui Ştefan-vodă, cu nişte slugi boiereşti, ce era zlotaşi. Şi bînd mult cu acel pahar, s-au îmbătat şi, fiind beţi, au stricat un lucru scumpu domnescu şi de minune ca acela" (Ion Neculce : ***Letopisețul Țării Moldovei,*** Bucureşti, Editura Minerva, 1975, p. 12).

în poezia sa, D. Bolintineanu dă legendei lui Ion Neculce un alt final, moralizator, în spiritul eticii şi demnităţii naţionale. După opinia lui Ion Roman, în acest final al poeziei lui D. Bolintineanu poate fi sesizată influenţa lui Goethe, cu motivul cupei regelui din Thule. Poetul nostru şi-a încheiat poezia „cu gestul patetic al monarhului din balada cîntată de Margareta în ***Faust*** [...]. Bătrînului rege din Thule, cupa îi amintea o dragoste de demult ; egumenului, un trecut glorios sub un domnitor viteaz" ***(Ecouri goetheene în cultura română,*** Bucureşti, Editura Minerva, 1980, p. 59).

SORA ANA

Apărută în ***Legende noi cu note din cronicele rdmânilor*** (1862) şi reluată în ediţia din 1865, în ale cărei note finale se arată că subiectul poeziei „este un fapt menţionat în cronicele ţărei".

DANIEL SIHASTRU

Publicată în ***Reforma,*** an. IV, nr. 14, 1862, p. 53. Inclusă în ***Legende noi cu note din cronicele românilor*** (1862) şi reluată în ediţia din 1865, în ale cărei note finale se reproduce textul legendei lui Ion Neculce din O ***samă de cuvinte, cave*** l-a inspirat pe D. Bolintineanu, după ediţia lui Mihail Kogălniceanu : „Ştefan-vodă mergînd de la Cetatea Neamţului în sus spre Moldova, a mers spre Voroneţ, unde trăia un părinte sihastru anume Daniel, şi bătînd Ştefan-vodă în uşa sihastrului să-i descuie, a răspuns sihastrul : să aştepte Ştefan-vodă afară pînă va isprăvi ruga, şi după ce şi-a isprăvit sihastru ruga, l-au chemat în chilie pe Ştefan-vodă şi s-au ispovedit Ştefan-vodă la dînsul, şi a întrebat Ştefan-vodă pe sihastru ce va mai face că nu poate să mai bată cu turcii. închina-va ţara la turci au ba ? Har sihastru a zis să nu o închine că războiul este al lui, numai după ce va izbîindi, să facă o monastire acolo în numele Sfîntului George... Deci a şi purces Ştefan-vodă în sus pe la Cernăuţi şi pre la Hotin şi au strîns oaste fel de fel de oameni şi au purces în jos. Iar turcii, înţelegînd că va să vie Ştefan-vodă cu oaste în jos, au lăsat şi Cetatea Neamţului d-a o mai bate şi au început a fugi spre Dunăre, iar Ştefan a început a-i goni pînă îi trecu Dunărea."

Titu Maiorescu a selectat poezia pentru antologia „Junimii" (vezi nota la poezia ***Furtuna*** din ciclul ***Florile Bosforului),*** con-

siderînd-o, credem, o splendidă colecţie de aforisme cu sens patriotic, transpuse într-o succesiune logică şi gradată, înlănţuindu-se şi motivîndu-se reciproc, fără nici o stridenţă retorică. Expresiile aforistice nu sînt apodictice, ci sînt construite cu subtilitate şi nuanţare lirică, utilizînd cu precădere antinomiile, situaţiile contrastante, punînd în lumină raportul dintre o circumstanţă dată şi reversul ei.

FIASTRII

Apărută în ***Legende noi cu note din cronicele românilor*** (1362) şi reluată în ediţia din 1865, în ale cărei note finale • se explică : „Fiastrii, fii vitregi, expresiune veche".

ÎNTOARCEREA LUI MIHAI

Publicată în ***Reforma,*** an. IV, nr. 22, 1862, p. 85. Inclusă în ***Legende noi cu note din cronicele românilor*** (1862) şi în ediţia din 1865, în ale cărei note finale se indică sursa documentară din care s-a inspirat D. Bolintineanu : „Această legendă este un fapt istoric povestit în cronica lui Şincai la viaţa lui Mihai".

MIRON COSTIN

Apărută în ***Legende noi cu note din cronicele românilor*** (1862) şi reluată în ediţia din 1865.

în ambele ediţii e reprodus pasajul respectiv din ***Letopiseţul Ţării Moldovei*** al lui Ion Neculce, pe care se bazează poezia lui D. Bolintineanu : „La veleatul 7200, în luna decembrie, Cantemir-vodă tăiat-a pre Miron Costin ce a fost logofăt mare şi pe frate^său Velicico ce au fost vornic mare, dîndu-le vină că s-au ridicat pre domnie asupra lui.; însă Miron logofătul nefiind în Iaşi în acea dată, ci la tară la un sat al lui, ce s-a fost tîmplat de i-au fost murit jupîneasa, ce vrînd să o astruce, iată a sosit şi la el de la Cantemir-vodă armaşul al doilea Racoviţă, cu un steag de lefegii, ca să-1 ducă la Iaşi, ci el se ruga să aibă păsuială pînă şi-o îngropa jupîneasa, şi să purceadă, şi fiind aşa iată de sîrg a sosit Macri cu poruncă în ce loc îl va afla, acolo să-i taie capul, şi după poruncă aşa într-acelaş ceas i-a tăiat capul şi 1-a astrucat împreună cu jupîneasa lui."

MONASTIREA PUTNA

Apărută în ***Legende noi cu note din cronicele românilor*** (1862) şi reluată în ediţia din 1865.

Subiectul poeziei a fost luat de D. Bolintineanu tot din O ***samă de cuvinte*** (XXVII), în ambele ediţii reproducing în note, textul lui Ion Neculce : „Vasile-vodă aproape de mazilie au greşit lui Dumnezeu că i s-a întunecat mintea spre lăcomie de au stricat monastirea Putna, gîndind că va găsi bani, şi n-au găsit. Şi s-a apucat să o facă din nou iarăşi precum au fost; dar i-au luat Dumnezeu domnia şi n-au izbutit."

Ţitu Maiorescu a selectat poezia pentru antologia „Junimii" (vezi nota la poezia ***Furtuna*** din ciclul ***Florile Bosforului).***

GHINEA GRECUL

Publicată în ***Ţăranul român,*** an. I, nr. 23, 1862, p. 124. Reprodusă în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an, XXV, nr. 27, 1862, p. 215, şi în ***Concordia*** (Pesta), nr. 36, 18 mai 1862, p. 142. Inclusă în ***Legende noi cu note din cronicele românilor*** (1862) şi în ediţia din 1865.

ŞTEFĂNIŢĂ-DOMNUL

Apărută în ***Legende noi cu note din cronicele românilor*** (1882) şi reluată în ediţia din 1865.

MIHAI LA PĂDURARUL

Apărută în ***Legende noi cu note din cronicele românilor*** (1862) şi reluată în ediţia din 1865.

D. *Bolintineanu,* în *Cercetări literare,* partea II, iaşi, Editura librăriei Fraţii Şaraga, 1887, p. 339).

BÎRLAD

Apărută în *Bătăliile românilor* (1859) şi reluată în ediţia din 1865.

Subiectul este extras din cronica lui Grigore Ureche, pasajul respectiv fiind reprodus în notele ambelor ediţii : „în anul 6983, sultanul Mehmet, înarmînd oaste 120.000 de oameni, şi oaste tătărască şi oaste muntenească, a trimis asupra lui Ştefan-vodă ; iară Ştefan avînd oaste gata 40 de mii moldoveni, 2000 Ieşi şi unguri, le-au ieşit înainte din sus de Vaslui, la Podul înalt, pre care i-a biruit pe Ştefan-vodă... aşa i-a eoprins pe turci o negură, cît nu se vedea unul cu altul, şi Ştefan tocmise puţin oameni, despre lunca Bîrladului, ca să-i amăgească cu buciume şi cu trîmbiţe. Dînd semn de război, atuncea oastea turcească, întorcîndu-se la glasul buciumelor şi împedecînd-o şi apa şi lunca şi acoperind-o şi negura, tăia şi sfărâma ca să treacă, la glasul buciumelor ; iar din dos i-.au lovit Ştefan-vodă cu oaste tocmită, în zece zile ale lui genarie... Ce aşa turcii în desime tăindu-se, mulţi au perit, şi mulţi prinseră vii pedestrime, ci pre aceia pre toţi i-au tăiat, unde pre urmă movile de cei morţi au strîns şi mulţi paşi şi sangiaci au perit... Şi steaguri mai mult de o suită au luat... Mai scrie Ion Stricovschi, cart. 20... La o sută de mii de trupuri să fi căzut într-acel război... că a văzut cu ochii lui grămezile de oase, unde au fost acel război, viind din ţara turcească în anul de la Christ 1575 etc."

Pe bună dreptate, I. Negoiţescu apreciază această poezie pentru soniurile ei baladeşti, caracteristice lui D. Bolintineanu, subliniind : „în ritmul sprinten şi gracil, ca mersul gazelelor întipărit pe nisip, ritm ce îi e atît de propriu, Bolintineanu redă cu egală dezinvoltură grandoarea şi somptuozitatea baladescă" ***(Bolintineanu şi sonurile poeziei moderne,*** în ***voi. cit,*** p. 53).

BAIA

Apărută în *Bătăliile românilor* (1859) şi reluată în ediţia din 1865.

CODRU COSMINULUI

Apărută în *Bătăliile românilor* (1859). De aici a fost reprodusă în *Dîmboviţa,* an. II, nr. 12, 25 noiembrie 1859, p. 47, şi apoi inclusă în ediţia din 1865.

Aşa cum se menţionează în notele finale din primul volum al acestei ediţii, D. Bolintineanu s-a inspirat din cronica lui Grigore Ureche.

Ion Pillat aprecia în mod deosebit „descrierea luptei din partea a treia din *Codru Cosminului,* cu versul său rupt, sfărîmat, colţuros, precipitat, ca înseşi stîncile ce se prăbuşesc de pe culmi peste polonii din văi" ***(Un destin poetic : D. Bolintineanu,*** în voi. ***Tmdiţie şi literatură,*** Bucureşti, Casa şcoalelor, 1943, p. 160).

ŞTEFAN LA MOARTE

Apărută în *Bătăliile românilor* (1859) şi reluată în ediţia din 1865.

DUMBRAVA ROŞIE

Apărută în *Bătăliile românilor* (1859). De aici a fost reprodusă în *Dîmboviţa,* an. I, nr. 8, 5 noiembrie 1858, p. 31, şi apoi reluată în ediţia din 1865.

MARIA PUTOIANCA

Publicată în *Buciumul,* an. I, nr. 12, 9 februarie 1863, p. 47. Reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă şi literatură,* an. XXVI, nr. 5, 1863, p. 40, şi în *Dîmboviţa,* an. VI, nr. 65, 13/25 noiembrie 1364, p. 260. Inclusă în ediţia din 1865, în ale cărei note finale, din primul volum, se precizează : „Era o jună română foarte vitează ce se bătu contra turcilor. Istoricul N. Bălcescu vorbeşte de acest fapt în istoria lui Mihai."

Pornind de la această poezie, Ion Pillat făcea cîteva observaţii interesante referitoare la prezenţa personajelor istorice feminine în lirica lui D. Bolintineanu şi la viziunea inedită asupra acestora, servind ulterior drept model altor poeţi reprezentativi

ai epocii : „Altă latură a *Legendelor istorice,* despre care ni se pare că nu s-a insistat destul, e felul cum ne apar în ele personagiile feminine'. Frintr-o curioasă inversare a rolurilor fireşti, Bolintineanu ne arată acolo cu precădere femei, dar mai ales fecioare (vezi : ***Fata de la Cozia, Han-tătar, Maria Putoianca, Fecioara de la Prut*** şi altele), înzestrate cu un caracter oţelit, cu o voinţă şi un curaj viril, care le fac să încingă paloşul, să îmbrace haina de zale şi coiful războinicului, luînd parte activă şi sîngeroasă la lupte [...3. Această concepţie a femeii-erou, a fecioarei-voinic — cu suflet sălbatic şi bărbătesc, dar cu o înfăţişare fizică turburător de plăpîndă —, introdusă de Bolintineanu în poezia română, a găsit imitatori, la Alecsandri (în ***Dan căpitan de plai,*** tovarăşul lui Ursan : Fulga, «voinicul ce poartă busuioc») şi la B. P. Hasdeu (Magda lui Arbure)". Pe bună dreptate, Ion Pillat trage concluzia că „Bolintineanu şi aici rămîne un precursor" ***(op. cit.,*** p. 160).

DRAGOMIR SAU CETATEA LUI RADU NEGRU

Publicată în ***Dîmboviţa,*** an. VI, nr. 46, 30 august/1 septembrie 1864, p. 184. Inclusă în ediţia din 1865.

MUMA LUI MIHAI

Publicată în ***Buciumul,*** an. **I,** nr. **8,** 26 ianuarie 1863, p. 31. Inclusă în ediţia din **1865.**

Notele finale din primul volum al ediţiei din 1865, referitoare la ciclul de ***Legende istorice,*** se încheie cu această caracterizare de ansamblu, relevînd noutatea şi originalitatea poeziilor respective în literatura română din acea epocă, marea lor popularitate şi rolul pe care l-au îndeplinit în trezirea şi afirmarea conştiinţei naţionale : „Aceste poezii de un gen cu totul nou în limba română fură gustate de români. Ele mai mult decît celelalte fuseră puse în muzică şi cîntate ele popor. Pentru că poporul găsi în ele o vină naţională, răsfrîngerea inimii lui năbuşite de epocele de tiranie, de corupţiune şi de degradare naţională."

BASME

Ca substanţă şi structură, poeziile grupate în ciclul ***Basme*** se înscriu în sfera baladei fantastice, D. Bolintineanu fiind adevăratul întemeietor al genului în literatura română.

Abordînd balada fantastică, încă din prima perioadă a activităţii sale literare, cu multe realizări remarcabile, D. Bolintineanu se încadra pe una din coordonatele fundamentale ale romantismului european, cu largi răsfrîngeri şi în literatura română. Balada fantastică este un produs specific al romantismului, structural deosebită de balada evului mediu. Istoria literaturii universale a înregistrat două genuri de balade, balada sudică şi balada nordică, aceasta din urmă stînd Ia baza celei romantice. Balada sudică îşi avea originea în lirica provensală, desemnînd, prin însăşi etimologia şi funcţia ei, o poezie cu formă fixă, scurtă, care se eînta şi dansa. Era alcătuită din trei sau cinci cuplete, cu un refren care se repeta după fiecare strofă, în versuri de 8 sau 10 silabe. în lucrarea G. ***A. Biirger et Ies origines anglaises de la ballade litteraire en Allemagne*** (Paris, Hachette, 1889, p. 14), G. Bonet Maury precizează : „En effet «ballar» en provencal, «ballare» en italien et «baller» dans l'aneien francais signifient danser et specialement danser des rondes. Les historians de la litterature provencale nous ensedgnent que la «ballade» etait une chanson destinee â faire danser une ronde. Elle consistait generalement en trois strophes et etait procedee d'un theme, qui etait ramene dans le refrain â la fin de chaque strophes. Ce refrain etait parfois aceompagne de gestes et d'une sorte de mimique executee par les danseurs ou les danseuses." Reprezentanţii de seamă ai baladei sudice au fost Francois Villon, în secolul al XV-lea, şi Clement Marot, în prima jumătate a secolului al XVI-lea, practicînd aceeaşi baladă scurtă, cu forme fixe. în studiul care însoţea ediţia ***Balladenbuch-chois de ballades allemandes*** (Paris, Gamier, 18b2, p. VII), J. Kont sublinia : „La ballade de Vilion et de Marot est un petit poeme compose de trois strophes, de huit ou dix vers, ou les memes rimes reviennent dans les trois couplets selon une ordre determinee et ou chaque strophe finit par un refrain ; le poeme se termine par un envoi forme d'un quatrain."

In secolul al XVII-lea, genul baladei sudice a căzut ***in*** desuetudine, a fost ridiculizat şi discreditat îndeosebi de Boileau (Art. ***poetique,*** chant II) şi Moliere ***(Les Femmes savantes,*** acte III, scene V).

Spre sfârşitul secolului al XVIII-lea, sub zorile romantismului, apare însă un nou gen de baladă — balada nordică —, mai întîi în Anglia, apoi în Germania, de unde se răspândeşte şi în Franța, iar de aici în răsăritul Europei. Balada nordică, fiind o emanație a romantismului, are o structură total liberă de orice formă fixă, se bazează pe o imaginație bogată şi mai ales îşi trage seva inspirației din surse folclorice, în ***Le Mouvement romantique*** (Paris, Vuibert, 1923, p. 77), Paul van Tieghem relevă : „Un des traits dominants du romantisme, en Angletenre et en AUemagnej e'est la rupture avec la tradition erudite greco-latine et le retour aux sources nationales de la poesie et du drame : mythologie celtique ou germanique, folklore, legendes epiques, chants populaires, contes populaires". Punctul de plecare al baladei nordice, ce va fertiliza balada romantică, se află ân culegerea lui Thomas Percy, ***Reliques of ancient English poetry,*** apărută în 1765, care a înscris un moment deosebit de important, descoperind producția geniului popular, prin publicarea vestitelor balade engleze şi scoțiene. Pe lîngă forma liberă, aceste balade aduceau elemente cu totul noi, atît de potrivite cu noua sensibilitate şi viziune romantică, promovând macabrul, miraculosul şi fabulosul de esență folclorică, miturile legendare şi superstițiile, localizând acțiunile în spațiul național, cu personaje extrase din istoria proprie. Acestea devin şi atributele caracteristice ale baladelor romantice engleze publicate de Chatterton, Wordsworth şi Coleridge, Walter Scott, Southey.

Culegerea lui Thomas Percy a avut un puternic ecou şi în Germania, unde e tradusă în 1767, deci la numai doi ani de la apariția ei. Baladele engleze dinamizează spiritele tinerilor reprezentanți ai mişcării „Sturm und Draing", predicând întoarcerea la izvoarele poeziei populare. în această direcție, un moment de hotărâtoare însemnătate l-a înscris Herder, prin culegerea ***Siimmen der VoXker in Lied.em,*** apărută în 1779, orientând poezia spre sursele naționale şi folclorice ale mai multor popoare. Romanticii germani adaugă la atributele baladei nordice un element nou, esențial, care le este propriu, original, şi anume elementul fantastic. Sintetizând experiența romantismului european, în acest sens, Henri Francois Bauer sublinia, în studiul ***Les Ballades de Victor Hugo*** (Paris, Les Presses Modernes, 1935, p. 16) : „Le merveilleux feerique et le genre «sombre» ou «noir» caracterisaient la ballade anglo-ecossaise. Les Allemands, de leur cote, auront un genre analogue, le «fantastique», qui leur sera reellement propre. Malgre les influences aglaises, la ballade romantique allemande demeiure done une creation originale."

întemeietorul baladei romantice germane şi cel mai de seamă reprezentant al ei, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, este Biirger. El creează capodopera genului, balada ***Lenore,*** în 1774, excelând în primul rînd prin introducerea elementului fantastic, supranatural, printr-o imaginație îndrăzneață, o vie spontaneitate, prin sensul muzical, cuceritor al versurilor. Balada romantică germană este continuată apoi şi dezvoltată de Goethe/ Uhland, Schiller, Wieland, caracterizîndu-se, în ansamblu, prin încordare dramatică, prin tensiune maximă şi o mare forță emotivă.

Balada romantică franceză, pe care o va cunoaşte nemijlocit Dimitrie Bolintineanu, ia naştere sub înrîurirea baladei romantice germane, la începutul secolului al XIX-lea. încă din 1313, în cartea De ***VAllemagne,*** M-me de Stael acordă un larg spațiu lui Biirger, Goethe şi Schiller, elogiindu-i, recomandîndu-i poeților francezi de a-i lua drept model. O primă adaptare în limba franceză a baladei ***Lenore*** realizează S.A.D. de la Madelaine, in 1811. Caracterul fantastic şi macabru al baladei lui Burger a fost elementul cel mai important asimilat de romanticii francezi, corespunzând stării lor de spirit, atmosferei specifice momentului respectiv, cum ne informează F. Baldensperger în studiul ***La „Lenore" de Biirger dans la litterature francaise,*** inclus în volumul ***Etudes d'histoire litteraire*** (Paris, Hachette, 1907, p. 151) : „outre une forme qui devoit paraître singulieremeiit neuve et dramatique, cette aventure du cavalier qui s'arrete **â** minuit sous les fenetres de sa fiancee, le prend en croupe et Tentraâne en une galopade effrenee jusqu'au lointain cimetiere ou il se revelle squelette, repondait bien aux predilections du moment." Balada ***Lenore*** s-a bucurat de un larg răsunet în Franța, a fost tradusă de mai multe ori, cea mai valoroasă transpunere realizând-o Gerard de Nerval. Evident, o înrâurire fertilă au exercitat şi baladele lui Goethe şi Schiller, traduse de numeroase ori în Franța, la începutul secolului al XIX-lea (cf. F. Baldensperger : ***Goethe en France,*** Paris, Hachette, 1904 ; Edmond Eggli : ***Schiller et le romantisme frangais,*** Paris, J. Gamber, 1927 ; Edmond Dumerii :

Lieds et ballades germaniques traduits en vers francais, Paris, H. Champion, 1934). în aceste împrejurări se afirmă balada romantică franceză, întemeietorul ei fiind Victor Hugo, care publică volumul ***Odes et ballades,*** în 1826, precizînd în prefaţă că acestea sînt „tableaux, reves, scenes, recits, legendes superstitiouses, traditions populaires".

De bună seamă, baladele lui Victor Hugo au avut o largă audienţă la poeţii români din prima jumătate a veacului al XlX-lea, fiind traduse integral de Constantin Negruzzi, în 1845. în ceea ce-l priveşte pe Dimitrie Bolintineanu, ecoul cel mai puternic l-a avut asupra sa balada romantică germană, prin filieră franceză. Cavalcada nocturnă din ***Mihnea şi baba*** descinde direct din balada ***Lenore*** a lui Burger. Pe bună dreptate, G. Călineiscu l-a definit pe Dimitrie Bolintineanu drept „un Burger al nostru", subliniind: „Poeziile strînse sub titlul de ***Basme*** sunt propriu-zis nişte balade în felul celor ale lui Bîirger şi Uhîand, cu acţiunea într-un ev ceţos sau fabulos, în general cavaleresc, conţinînd un amestec de macabru, fantastic şi supranatural, cînd nu tratează cel puţin desfăşurarea unui destin întunecat. în aceste compuneri, înrîurirea germană este neîndoielnică, măcar mijlocit, ca şi la Alecsandri, care va fi fost şi eî un model, dar Bolintineanu are meritul de a fi încercat să potrivească balada germanică la teritoriul dacic" ***(Istoria literaturii române,*** p, 221).

Ca formulă, decor, personaje şi situaţii, balada fantastică a lui D. Bolintineanu se aseamănă cu balada fantastică germană, avînd aceeaşi înclinare spre sinistru, demonic şi macabru. Cu toate acestea, baladele poetului nostru au un evident timbru particular, substanţa fantastică avînd un pregnant caracter autohton, fiind extrasă din basme, legende, eresuri şi mituri specifice solului nostru, care au asigurat o tratare în spirit naţional. Acest fapt l-a relevat cu pregnanţă G. Dem. Teodorescu, arătînd că „în balade şi basme ele ştiu păstra caracterul naţional, cu acea suavitate a vechimii credinţelor, cu acel respect al bărbăteştilor clatine şi înclinaţiuni ale românilor" ***(Dumitru Bolintineanu,*** în ***Românul,*** an. XVI, 21—22 august 1872, p. 702). în ***Note la volumul I*** al ediţiei din 1865, poetul însuşi preciza că baladele sale au prelucrat motive care circulau oral şi care erau pe cale de dispariţie : „Basmele sunt nişte fabule ce ne povesteau in copilărie doicile. Ele nu sunt scrise, nici cîntate ca cîntecele

de dor şi cîntecele de tîlhari, ci sunt spuse. Aceste basrne se perd în toate zilele."

D. Bolintineanu nu este nici primul şi nici singurul scriitor român care a abordat balada fantastică, î.n prima jumătate a secolului al XlX-lea. Spre deosebire însă de ceilalţi poeţi ai epocii sale, el este cel care a impus balada fantastică în literatura română, adevăratul ei creator. Pornind de la o legendă populară, Gh. Asachi adaptează motivul biirgerian din ***Lenore*** în balada ***Turnul lui But pe muntele Pion,*** cu mijloace rudimentare, lancu Văcărescu compune şi el o baladă cu intenţii fantastice, ***Piaza rea,*** pe motive folclorice, dar lipsită de vibraţie. Palide sînt şi baladele lui Costache Stamati, ***Fiica lui Decebal şi Armin cîntăreţul,*** brodată pe tema dragostei dincolo de moarte, plasată într-un decor fantastic, într-o Dacie cu atmosferă germanică, şi ***Dragoş I, domnul Moldovei,*** în care aglomerează, fără echilibru, toată recuzita genului. Cele mai meritorii sînt baladele lui Vasile Alecsandri, ***Baba Cloanţa, Biserica risipită, Strigoiul*** şi ***Noaptea Sfîntului Andrei,*** dar reprezintă piese izolate şi întîmplătoare în ansamblul liricii sale.

în peisajul poetic românesc de la mijlocul secolului al XlX-lea, baladele fantastice ale lui D. Bolintineanu sînt cele mai importante şi cele mai valoroase, atît din punct de vedere cantitativ, cît şi din punct de vedere calitativ. Intrînd în sfera adevăratei poezii, ele şi-au păstrat viabilitatea şi în posteritate.

Pînă acum, baladele fantastice ale lui D. Bolintineanu au fost discutate global, fără a se distinge nuanţele care le apropie sau le separă pe unele de altele. Trebuie însă precizat că, după natura conţinutului lor, ele se circumscriu în două zone diferite : unele aparţin fantasticului ***macabru,*** iar altele fantasticului ***feeric.***

Cele mai realizate, în raport cu întreaga operă poetică a lui D. Bolintineanu, sînt baladele care cultivă fantasticul macabru, pe această coordonată poetul nostru tinzînd să se sincronizeze cu balada romantică de aceeaşi factură din literaturile apusene. Reuşitele sale în această direcţie se datoresc faptului că balada fantastică de tip macabru nu implică în mod necesar sondarea structurii intime a personajelor, ci pune accentul în primul rînd pe cadrul exterior, pe decor şi, mai ales, pe atmosferă, pe modul în care această atmosferă e sugerată. „Dacă balada fantastică a lui Bolintineanu se realizează la un nivel artistic mai ridicat — relevă D. Popovici

—, explicaţia trebuie căutată în împrejurarea că motivarea acţiunii nu impunea pătrunderea psihologică a personajelor. Poetul sugerează sentimentul macabrului prin acumulări externe de material, în arhitectura căruia liniile de ordonare cad într-o mare măsură în domeniul vizual" ***(Dimitrie Bolintineanu,*** în ***Cercetări de literatură română,*** Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 77). în ceea ce priveşte crearea şi sugerarea atmosferei macabre, D. Bolintineanu a dispus, incontestabil, de cele mai adecvate mijloace de expresie şi procedee stilistice. Demonicul şi macabrul se realizează vizual şi acustic, în imagini de frapantă plasticitate, prin ritm, sonoritate şi culoare, atingîndu-se treapta superioară a dinamismului epic.

Baladele fantastice de factură macabră ale lui D. Bolintineanu conţin elemente comune cu baladele romantice de aceeaşi factură din literaturile apusene. în afară de cadrul general, se mai pot distinge similitudini în ceea ce priveşte cavalcada nocturnă, întâlnită nu numai la Biirger, ci şi la Goethe, Hugo, Musset şi Theophile Gautier. De remarcat însă că unele elemente caracteristice baladei romantice de tip fantastic, prezente şi în baladele lui D. Bolintineanu, mu au o sursă strict livrescă, ci au fost extrase de poetul nostru din demonologia populară autohtonă, din folclorul românesc. De pildă, motivul strigoiului îl îîitîlnim în multe producţii populare, dintre care amintim ***Săraca mamă (Poveşti ardeleneşti*** de I. Pop-Reteganul), ***Strigoii (Poveşti*** de Elena D. Sevastos), Un ***vis (Poveştile Banatului*** de G. Cătană), ***Voichiţa (Materialuri folcloristice*** de Gr. G. Tocilescu), ***Dragul mamei Constandin (Cîntece, urări şi bocete ale poporului*** de Al. Vasiliu), Dra***gostea mortului (A fost odată*** de I. E. Torouţiu) etc.

îmbinînd echilibrat elementele fantastice livreşti, preluate din balada romantică apuseană, cu elemente şi motive caracteristice demonologie! populare autohtone, D. Bolintineanu a izbutit să creeze o serie de balade de incontestabilă valoare, care au înfruntat timpul, cum sînt ***Mihnea şi baba, O noapte la morminte, Herol, Dochia, Umbra răzbunătoare, Făt-Frumos, Capul avarilor, Peştera muştelor*** şi altele. Trăsăturile specifice baladei romantice de tip fantastic sînt evidente şi în baladele poetului nostru, însă poartă amprenta unei viziuni personale, a unei tratări de netăgăduită originalitate şi virtuozitate artistică. Baladele fantastice, remarcă D. Popovici, sînt „sondaje în lumea fantasmelor, în cursul cărora Bolintineanu a izbutit, în anumite momente, să prindă fiorul adevăratei poezii" ***(op. cit.,*** p. 77).

FATA DIN DAFIN

Apărută în ***Legende sau basne naţionale în versuri,*** nr.. 1, Bucureşti, Librar-editor Christ. Ioannin et Comp. Romanov, 1858. Reluată în ediţia din 1865, în ale cărei note finale se menţiona : „Acest basm pare să aibă mai mult o origină orientală decit locală".

MIHNEA şi BABA

Publicată în ***Curierul de ambe sexe,*** periodul V, 1844—1346, p. 194. Reprodusă în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. VIII, nr. 49, 3 decembrie 1845, p. 395, şi nr. 50, 10 decembrie 1845, p. 403. Inclusă mai întîi în ***Colecţie din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847). De aici a fost republicată în ***Fpaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XVI, nr. 52, 30 decembrie 1853, p. 387. întroducînd-o în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855), G. Sion i-a schimbat titlul în ***Fermecătoarea.*** în ediţia din 1865, D. Bolintineanu i-a restabilit titlul ***Mihnea şi baba.*** •

La sfîrşitul anului 1858 a fost reprezentată, la Teatrul Naţional din Bucureşti, o dramă inspirată din balada lui D. Bolintineanu, cum ne informează o ***Cronică interioară*** apărută în ***Dîmboviţa,*** an. I, nr. 25, 3 ianuarie 1859, p. 99: „Teatrul Naţional a dat o reprezentaţie nouă, o dramă jumătate istorică şi jumătate fantastică. Aiitorul a tras sujetul din inspiraţia baladei d-lui Bolintineanu : ***Mihnea şi baba.*** Blestemul ce se zice de babă sînt chiar versurile d-lui Bolintineanu. Autorul nou a mai amestecat în acest sujet nişte idei streine." Drama a fost prezentată de Matei Millo (of. loan Massoff : ***Teatrul românesc,*** vol. I, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1961, p. 471).

Balada ***Mihnea şi baba*** a fost apreciată de G. Călinescu drept „capodopera întregii lirici a lui Bolintineanu", prin care „poetul devine un Burger, un Jukovski al nostru" ***(Istoria literaturii române,*** p. 223). într-adevăr, D. Bolintineanu a creat una dintre cele mai strălucite balade fantastice din literatura română, cu un meşteşug artistic uimitor şi pentru posibilităţile poetului, şi pentru nivelul liricii noastre din acea epocă. întreaga baladă are o tensiune interioară gravă, profundă, o atmosferă străbătută de tulburătorul fior al lugubrului. După cum observa D. Popovici,

D. Bolintineanu „simte voluptatea ororii care face să vibreze straturile ancestrale ale conştiinţei omeneşti. Mai mult decît oriunde, faptul acesta se simte în ***Mihnea şi baba,*** poezie de un puternic suflu demonic şi de mari efecte onomatopeice" ***(Dimitrie Bolintineanu,*** în ***Cercetări de literatură română,*** Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 78). Senzaţia obsedantă a demonicului a fost remarcată şi de Al. Piru : „Asemenea lui Gerard de Nerval, Bolintineanu dispune de o excepţională capacitate de a exprima ca Saimt-Saens în a sa dănţuire macabră, fantasticul plastic, asociind spectrelor stihiile, de data aceasta în metru iambic" ***(Un romantic parnasian :* D. *Bolintineanu, în România literară,*** an. **II,** nr. 14, 3 aprilie 1969, p. 12).

Abominabilul dans macabru al făpturilor malefice e descris de poet cu **o** mare economie de mijloace, în numai trei strofe, dar cu un remarcabil simţ al expresivităţii lexicului, în imagini de **o** mare concreteţe plastică, cu procedee prozodice de cel mai dens dinamism. în această baladă, subliniază Şerban Cioculescu, **D.** Bolintineanu „atinge treapta cea mai înaltă a dinamismului epic" (Şerban Cioculescu, Vladimir Streinii, Tudor Vianu : ***Istoria literaturii române moderne,*** Bucureşti,Editura didactică şi pedagogică, 1971, p. 107). Cu o viziune asemănătoare şi cu **o** succesiune mai trepidantă a imaginilor, care excelează prin uluitoarea asociere a detaliilor monstruoase, e descrisă şi cohorta infernală care-l urmăreşte pe Mihnea, dezlănţuirea halucinantă a acelor abstracţiuni din demonologia populară autohtonă, ce capătă, în versurile lui **D.** Bolintineanu, identităţi concrete, văzute la dimensiuni colosale. în acest sens, G. Călinescu releva în mod deosebit acea „sarabandă de duhuri, adică «danse macabre», notată cu un mare simţ al sonurilor hîrjiite, al dinamicei colosale şi nor oase" ***(Istoria literaturii române,*** p. 224).

Versurile au fluidităţi generatoare de armonii, iar alternarea ingenioasă a ritmului asigură baladei o varietate sonoră de mare efect. Această baladă, menţiona Anghel Demetriescu, „ne pune în proeminenţă mai bine decît creare alta măestria lui Bolintineanu de a mania limba românească, de a o încovoia după trebuinţele fantaziei sale, de a o face să alerge în exametre dactilice sau să salte în dimetre iambice catalectice, de a-i da toate intonările şi toate cadenţele" ***(Dimitrie Bolintineanu,*** în ***Analele literare,*** an. **I,** nr. 2, 15 ianuarie 1886, p. 85).

Blestemul babei curge sacadat, ameninţător, punînd pregnant în relief termenii antinomici. Toţi comentatorii operei lui D. Bolin-

tineanu au fost unanimi în aprecierea că imprecaţia este inegalabilă, de o mare forţă conceptuală, prevestind concreteţea dură a blestemelor lui Tudor Arghezi, excelînd prin aceeaşi desăvîrşită putere de asociere a elementelor suave şi macabre. Aron Densuşianu declara că „blestemul ce-l aruncă baba asupra lui Mihnea nu-mi aduc aminte să aibă păreche nici chiar în marile literaturi străine, cîte cunosc" ***(Poeziele lui D. Bolintineanu, în Cercetări literare,*** partea II, Iaşi, Editura librăriei Fraţii Şaraga, 1887, p. 336). De asemenea, N. Iorga aprecia „vestitul blestem, socotit, şi pe dreptate, ca un model al genului" ***(Istoria literaturii româneşti în veacul al XlX-lea,*** vol. II, Bucureşti, Minerva, 1908, p. 194). Iar D. Popovici conchidea că blestemul din poezia lui D. Bolintineanu „rămîne unul dintre momentele cele mai remarcabile în dezvoltarea imprecaţiunii în literatura română" ***(op. cit.,*** p. 79).

Tinzînd să se sincronizeze cu marii poeţi romantici ai vremii, în rîndurile cărora motivul din ***Lenore*** de Bîirger dezlănţuise o adevărată frenezie a galopurilor fantastice, D. Bolintineanu izbuteşte şi el să introducă în lirica românească o cavalcadă rămasă inegalabilă. Remarcabilă la poetul nostru, spune G. Călinescu, este „virtuozitatea onomatopeică, uşurinţa de a acumula laolaltă, fără a face versul silnic, cu folosirea chiar a cacofoniei, toate zgomotele cu putinţă, tropotul, fîşiitul, sforăitul, hohotul, bubuirea, într-o febră nebună, cu o orchestraţie de tipul Berlioz, aproape genială" ***(op. cit.,*** p. 224).

In prima variantă, apărută în ediţia din 1847, balada conţinea o serie de versuri în plus, care diminuau însă substanţa fantasticului şi estompau sensurile lui enigmatice. în forma iniţială, finalul aducea 18 versuri în plus, într-un epilog în care poetul nara arderea vrăjitoarei pe rug, în centrul capitalei, şi risipirea ei în văzduh :

Urla capitala de vorbe bizare.
Un foc se făcuse în piaţa cea mare
Ş-o sută de roşii aici au trecut.
Poporul şi robii s-aduce să vază
Cum Mihnea, boierii, aici o să-i arză.
Tot omul de grije părea că-i bătut.
Ura î... O femeie bătrînă, uscată,
Cu lanţul de braţe, păru deodată.

Ura ! de al doilea poporul făcu»
Venise minutul cînd ziua declină.
O rază de soare plăcută şi lină,
Pe perii bătrînei d-argint apăru.

în flăcări de vie ea fu aruncată.
Tradiția spune că baba, îndată
Ce focul o-neinse, în aer zbură.
Şi toți o văzură p-o stea luminoasă
Din regii în regii zburând razioasă
Şi mult timp pe urmă aşa s-arătă.

D. Bolintineanu a sesizat însă că aceste versuri finale constituiau un balast pentru esența baladei, înlăturîndu-le în ediția din 1865. Epilogul din forma inițială aducea o localizare în timp şi spațiu care restrângea cadrul misterios al întâmplărilor supranaturale şi rarefia pînă la stingere ecourile terifiante ale cavalcadei, lăsând cititorului impresia unui fapt divers din secolul al XVI-lea. Eliminând epilogul, D. Bolintineanu. nu a mai încorse-? tat balada ân stricte delimitări istorice, ci i-a acordat o structură autentic romantică, transferând anecdoticul într-o acută dramă demonică. Balada, în forma ultimă, din ediția din 1865, se încheie admirabil, într-un moment de maximă încordare, cu o cădere bruscă de cortină, păstrând cititorul ân plină atmosferă fantastică.

Influența baladei ***Lenore*** de Biirger asupra lui D. Bolintineanu e sesizată de D. Popovici in „aceeaşi atmosferă lugubră, pentru redarea căreia poetul recurge la mijloacele cele mai variate, de la invocarea ființelor demonologiei populare pînă la acumulări de efecte acustice, până la o savantă variere a ritmului şi la inovațiuni lexicale sub exigența accentului" ***(op. cit.,*** p. 80). Cavalcada din ***Mihnea şi baba*** era considerată de G. Călinescu „o analiză a groazei nocturne şi un umor grotesc ce aminteşte călărirea din ***Lenore*** şi alergarea din ***Der wilde J'dger,*** cavalcada lui Faust şi Mefistofeles din celebra litografie a lui Delacroix" ***(op. cit.,*** p. 224). Sugestia lui D. Popovici că ***m Mihnea şi baba*** se observă şi un ecou din ***Noaptea valpurgicâ*** a lui Goethe este acceptată şi de Ion Roman, cu un plus de argumentație : „Forma parțial dialogată, atmosfera tenebroasă în care răzbate corul vrăjitoarelor ce-şi evocă practicile şi farmaceutica stranie, chiar măsura şi ritmul variat al versurilor — aspecte

inexistente în ***Lenore*** — par a îndreptăți ipoteza că la compunerea baladei fantastice a luf Bolintineanu au concurat şi reminiscenţe din lectura tragediei lui Goethe" ***(Ecouri goetheene în cultura română,*** Bucureşti, Editura Minerva, 1980, p. 55).

DOAMNA şi SCUTIERUL

Apărută în ***Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanul*** {1847), De aici a fost reprodusă în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XV, nr. 35, 6 septembrie 1852, p. 140. în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855), G. Sion a introdus-o cu titlul ***Scutierul.*** La reluarea ei în ediția din 1865, D. Bolintineanu i-a restabilit titlul ***Doamna şi scutierul.***

O NOAPTE LA MORMINTE

Publicată în ***Propăşirea,*** an. I, nr. 27, 16 iulie 1844, p. 215. Inclusă mai întîi în ***Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847). De aici a fost reprodusă în ***Jurnal de Galatz,*** an. I, 1850, p. 395 şi îh ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XV, nr 11, 15 martie 1852, p. 44. Reluată apoi în edițiile din 1855 şi 1885.

Asupra acestei balade s-au emis opinii diferite, Neintuind suficient de< bine esența ei, Aron Densuşianu era de părere că „cele dintîi opt strofe în cari se descriu spaimele morții sunt la înălțimea subiectului, încolo două-trei strofe bune şi restul fără valoare, iînged ca idee şi slab ca formă" ***(Poesiele lui D. Bolintineanu,*** în ***Cercetări literare,*** partea II, Iaşi, Editura librăriei Frații Şaraga, 1887, p. 338). Ulterior, balada a fost apreciată elogios, pe bună dreptate, de cei mai autorizați comentatori. De pildă, G. Călinescu releva că ea conține „peisagii zurgăvite cu un remarcabil simț al sălbăticiei şi al zonelor alpine pierdute în cețuri" ***(Istoria literaturii române,*** p. 222). Atmosfera macabră ce serveşte drept prolog unor întîmplăiri supranaturale e sugerată cu densitate epică, în tonuri şi nuanțe înfiorate de un suflu sepulcral, cu simțul contrastelor şi cu o reală putere de asociere a elementelor terifiante. în această baladă, D. Popovici descoperea o „atmosferă apocaliptică de macabru şi halucinant", „ges-

turi macabre, izolate în spațiu, dar pe care poetul le unește țesîndu-le în pînza aceleiași atmosfere de iunatism, în care o pulbere albă de oase omenești îmbracă pleoapele și buzele călătorului". Poezia, scria în continuare D. Popovici, „aduce unele puncte moarte în desfășurarea sentimentului, aduce unele clișee de expresie : cînd cineva spune, ia acea dată, că luna este «regina nopților»-, de bună seamă nu culege o floare stilistică neculeasă înaintea lui. Dar pe deasupra tuturor acestora se încheagă o puternică atmosferă, în care glasul mortului ce-și caută mormîntul răsună lugubru" ***(Dimitrie Bolintineanu,*** în ***Cercetări de literatură română,*** Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 77). După opinia lui I. Negoițescu, versurile se remarcă prin sobrietate și dinamism, printr-o imagistică ce se derulează sacadat, subliniind că „mobilitatea imaginilor, în unduirea grăbită a ritmului, produce emoție*' ***(Bolintineanu și sonurile poeziei moderne,*** în ***Scriitori moderni,*** București, Editura pentru literatură. 1966, p. 15).

MOARTEA

Apărută în ***Poezii de D.*** *Bolintineanu atît cunoscute cît* ***și inedite*** (1865).

RADU-DOMNUL Șl FjATA DIN CASĂ

Cu titlul ***Radu-vodă și fata*** s-a publicat în ***Curierul român,*** an. XVIII, nr. 87, 12 noiembrie 1846, p. 348, de unde s-a reprodus în ***Vestitorul românesc,*** an. X, 1846, p. 364. Inclusă în ***Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847), cu titlul ***Radu-domnul și fata din casă,*** de aici fiind reprodusă în ***Foaie pentru minte, inimă și literatură,*** an. XV, nr. 27, 5 iulie 1852, p. 108. Reluată apoi în edițiile din 1855 și 1865.

Poezia lui D. Bolintineanu i-a sugerat lui N. D. Popescu subiectul romanului istoric ***Radu al III-lea cel Frumos,*** apărut in 1364, cum însuși mărturisește în prefață : „Sujetul acestui op este însăși legenda, mai ales balada d-lui Bolintineanu ***Radu-vodă și fata".***

Faptul că balada lui D. Bolintineanu se bucura de o largă prețuire și răspîndire orală în masele de cititori, nemaiștiindu-se

chiar cine era autorul ei, l-a determinat pe George Bariț să o asimileze producțiilor, folclorice. în articolul ***Cîntece*** *poporane* ***românești,*** publicat în ***Foaie pentru minte, inimă și*** *literatură,* an. XII, rar. 11, 12 decembrie .1849, p. 87, în care lua în discuție articolul lui V. Aleicsandri ***Poezia populară a*** *românilor,* George Bariț se întreba : „Să numim noi cîntecele poporane numai pe acelea care se află și se aud cîntîndu-se între opt milioane ele români, din vechime, din buni de străbuni, fără să li se știe auctorii lor ? Seau că cîntece poporane, adecă proprietate bună și dreaptă a poporului, sînt și acelea ale căror compuitori poate fi și sînt chiar contimporani ai noștri, însă cîntecele lor fuseră primite presto tot, ele străbătură în sucul și măduva poporului ?" George Bariț era de părere să fie incluse în sfera cîntecelor populare și versurile poeților culți devenite anonime prin circulație orală, intrate adînc în conștiința poporului, printre acestea înscriind <și poezia lui D. Bolintineanu : „De aceea noi de parte-ne ținem și primim în colecțiunea cîntecelor poporane bucăți favorite ale poporului cum sînt : ***Hora*** cea cu flori în pălărie a lui Vasile Alecsandri, tipărită mai întîi în unul din almanacele Iașilor, ***Fata din casă și Radu-vodă*** a lui Dimitrie Bolintineanu, ***Deșteaptâ-te române*** a lui Andrei Mureșanu și alte mai multe care de cîțiva ani încoace au pătruns la gustul și inima poporului."

ZINA-DOAMNA

Apărută în ***Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie*** *Bolintineanu* (1855) și reluată în ediția din 1865.

DOMNUL DE ROUĂ

Apărută în ***Poeziile vechi și noi ale*** *d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855), poetul precizînd, într-o notă finală : „Sujetul acesta îl știu de la d. N. Ruso din Romanați. Mă asigură că locuitorii acestui județ îl cîntă încă în versuri foarte» stricate. Locuitorii zic că *Domnul* ***de rouă*** ar fi fost Aurelian împăratul, născut în Transilvania ; și se dă cu bănuială că de acolo vine numele Lero-împărat, sau Lero-doamne ce se repetă în acest cîntec. Credința poporană este că drumul de peatră ce merge ele la Dunăre

la Olt prin Caracal ar fi făcut de acel domn Lero ca să poată merge mai iute la amanta sa." Reluînd poezia în ediţia din 1865, D. Bolintineanu redactează altfel nota explicativă : „Acest basm se cîntă' în judeţul Romanaţi, sub altă formă. Domnul de rouă este numit Lero-doamne. Se crede că este o legendă încă din timpul colonilor romani."

în trecut, asupra acestei poezii s-au emis opinii mai puţin sau deloc favorabile. De pildă, Aron Densuşianu era de părere că balada conţine o „tradiţiune populară de înaltă frumuseţe", însă poetul „nu a putut revărsa în balada sa atmosfera .eroică din timpul mitic în care se petrece acţiunea, ci i-a dat uai aer cu totul modern şi cam asemănătoriu cu moliciunea, dulceaţa orientală din ***Florile Bosforului" (Poeziele lui D. Bolintineanu,*** în ***Cercetări literare,*** partea II, Iaşi, Editura librăriei Fraţii Şaraga, 1887, p. 337). La rîndul său, Ovid Densuşianu considera că „nu găsim în această baladă decît vagi ecouri din inspiraţia populară" ***(Evoluţia estetică a limbei române,*** în ***Opere,*** vol. III, ediţie critică şi comentarii de Valeriu Rusu, Bucureşti, Editura Minerva, 1977, p. 472).

întreprinzînd o lectură proaspătă, din perspectiva gustului estetic modern, Eugen Simion ajunge Ia concluzia că ***Domnul de rouă*** este „balada cea mai frumoasă a lui Bolintineanu", argumentând : „Este o banalitate, dar o banalitate ce trebuie spusă, că poemul anunţă prin simbolurile lui grave pe Eminescu şi Ion Barbu (cel din ***Riga Crypto şi lapona Enigel).*** Cu tot coşmarul de convenţii («luna ca o sferă, dupe-o stîncă verde», «copila jună» cu părul ***bălăior*** ce trece «plaiul dalb» etc.), Bolintineanu figurează aici un mare mit poetic, acela din ***Strigoii*** şi alte poeme plutonice. Lero-înipărat iubeşte o scită «dulce ca un vis» şi ursita rea i-a prezis că soarele dimineţii, de-1 va prinde, îl va risipi într-o ***rouă dulce*** [...]. Motivaţia lirică e discretă. Bolintineanu, atît de guraliv în alte poeme, nu introduce explicaţii inutile : o vagă sugestie despre existenţa nocturnă a lui Lero-împărat şi cruzimea destinului, iubirea fatală între două fiinţe din tărîmuri diferite, dorinţa imprudentă a scitei de a forţa o lege misterioasă şi atît... însă demonstraţia lirică s-a făcut, mica tragedie este plină de semnificaţii vaste" ***(Dimineaţa poeţilor,*** Bucureşti, Cartea Românească, 1980, p. 177).

DOAMNA LUI NEGRU ŞI BARDUL

Cu titlul ***Doamna lui Radu Negru şi bardul*** s-a publicat în ***Curierul român,*** an. XVIII, nr. 68, 24 august 1846, p. 269. Inclusă în ***Colecţie din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847), de unde a fost reprodusă în ***Foaie pentru minte, inifaiă şi literatură,*** an. XV, nr. 18—19, 10 mai 1852, p. 75. Reluată apoi în ediţiile din 1855 şi 1365.

în studiul ***Oscar of Alva de lord Byron, izvoare apusene şi reflexe româneşti (Studii literare,*** vol. III, 1944), Emil Turdeanu a demonstrat că motivul baladei lui D. Bolintineanu vine din ***Blestemul bardului*** al lui Uhland.

N-AUDE, N-A VEDE, N-A GREUL PÂMÎNTULUI

Apărută în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d„*** G. ***Sion*** (1855), cu următoarea notă finală : „N-aude, n-a vecie, n-a greul pămîntului : expresiuni populare care se explică astfeli : N-aude : se înţelege vulpea ; N-a vede, lupul ; N-a greul pămîntului, ursul." Reluată în ediţia din 1865, fără nota finală.

FĂT-FRUMOS

Apărută în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion*** (1855), cu următoarea notă explicativă : „Sujetul acesta este foarte cunoscut în basnele poporului ; mi s-a părut prea ingenios şi sublim. Alegoria este aşa : un om care doreşte şi din minutul ce dorinţa i se împlineşte, moartea intră în inima sa, căci orice dorinţă împlinită încetează de a mai exista". Reluată în ediţia din 1865, dar fără nota explicativă.

Pornind de la precizarea poetului, făcută în ediţia din 1855, Ovid Densuşianu excludea apropierea dintre balada lui D. Bolintineanu şi motivul folcloric, susţinmd că, „dacă facem o comparaţie între ceea ce a dat Bolintineanu şi ceea ce era al poporului, nu găsim o derivare mai directă, nu găsim simţul artis-

tului care, plecînd de la inspiraţia poporului, alege elementele caracteristice transformîndu-le în inspiraţie cultă" (*Evoluţia estetică a limbei române,* în *Opere,* vol. III, ediţie critică şi comentarii de Valeru Rusu, Bucureşti, Editura Minerva, 1977, p. 472). Criticii şi istoricii literari contemporani au descoperit însă in balada lui D. Bolintineanu valenţe artistice şi simboluri de autentică profunzime poetică. în studiul *O reabilitare necesară: poezia lui D. Bolintineanu,* publicat în *Viaţa românească,* an. XXV, nr. 8, august 1972, p. 70, Mihai Zamfir îi recunoştea lui D. Bolintineanu meritul de a-i fi premers lui Eminescu, în această direcţie, cu o simbolistică transfigurată în forme- continuu viabile : „Figura lui Făt-Frumos, înainte de a ajunge personificarea reveriei romantice în basmul eminescian, era deja transformată de Bolintineanu în simbol al dragostei nefericite ; o iubire tragică şi demonică, între iubita sacrificată inconştient şi naivul Făt-Frumos, stă la baza baladei cu acelaşi nume. în schiţarea figurii principale, reapar manierismele lui Bolintineanu, dar desenul rămîne de o deosebită puritate." Simbolurile din balada lui D. Bolintineanu sînt văzute de Eugen Simion din perspectivă romantică : „Poemul *Făt-Frumos* tratează, încă stângaci, motivul înţelegerii cu moartea. Pătrunderea în palatul de sub stînca sumbră unde stă, ascunsă, fata *albă, dulce,* trădează ...o, simbolistică gravă a trecerii dincolo de frontierele vieţii. Aflăm, aici, mitul lui Orfeu, combinat cu alte simboluri romantice, poate şi cu acela din *Faust"* (*Dimineaţa poeţilor,* Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1980, p. 178),

DOMNUL TIGHINEI

Publicată în *Naţionalul,* an. î, 1857, p. 24. Inclusă în *Legende sau basne naţionale în versuri,* Bucureşti, Librar-editor Christ: loannin et . Comp. Romanow, 1858. Reluată în -ediţia din 1885,' cu următoarea notă finală din vol I : „înaintea fondat/lunii principatului Moldovei, acest stat era despărţit în mai multe republici cu cluci în capul lor. Bîrlad, Galaţi, Tighina erau din numărul acestor, republici şi negreşit este vorba aici de unul din aceşti cluci totd-auna în luptă cu tătarii."

SENESLAS

Apărută în *Legende sau basne naţionale în versuri* (1858) şi reluată în ediţia din 1865.

PEŞTERA MUŞTELOR'

Apărută în *Legende sau basne naţionale în versuri* (1858) şi reluată în ediţia din 1865, în ale cărei note finale, din vol. I, se preciza : „Nu departe de Cîineni, în Carpaţi, în Valahia, eşte o peşteră care în timpul verii, la unele epoci, varsă valuri de muşte. Pişcătura acestii muşte este veninoasă şi produce moarte asupra vitelor. Guvernul are totd-auna. grijă ele a astupa cu zid de piatră intrarea peşterii ca să oprească musca de a ieşi. Către acestea cînd epoca revărsării lor ajunge, musca sparge zidul şi iese. Poporul a inventat acest basm."

Şerban Cioculescu apreciază această baladă îndeosebi pentru virtuozităţile ei metrice, pentru forţa cu care dinamica interioară a versurilor creează atmosfera adecvată. Criticul remarcă „frecvenţa verbelor în succesiunea rapidă a propoziţiilor simple, reduse uneori la predicat ; epitetele au fost înlăturate aproape cu desăvîrşire .; calul şi călăreţul de basm, în goana lor, nu mai desluşesc elementele peisajului cosmic ; printr-o fericită obiectivare a viziunii, poetul tîrăşte înseşi stihiile în cavalcada vertiginoasă" (Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu : *Istoria literaturii române moderne,* Bucureşt, Editura didactică şi pedagogică, 1971, p. 101).

HEROL

Apărută în *Legende sau basne naţionale în versuri* (1858) şi reluată în ediţia din 1865.

Preocupat de a releva contribuţia majoră a lui D. Bolintineanu la dezvoltarea liricii româneşti din secolul al XIX-lea şi la prefigurarea marilor teme eminesciene, Mihai Zamfir relevă că în această poezie „asistăm la o apariţie care ne ajută să definim pe Bolintineanu drept promisiune autentică, drept presimţire armonică superioară a tărîmului fermecat pe care ni-1 vor dezvălui *Mortua est, Strigoii* şi *Mureşan"* ale lui M. Eminescu

(*O reabilitare necesară : poezia lui D. Bolintineanu,* în *Viața românească,* an. XXV, nr. 8, august 1972, p. 70).

PAGIUL BĂTRÎN

Apărută în ***Legende sau basne naționale în versuri*** (1858) şi reluată în ediița din 1865.

CERBUL

Apărută în ***Legende sau basne naționale în versuri*** (1858) şi reluată ***m*** ediția din 1865.

UMBRA RĂZBUNĂTOARE

Apărută în ***Legende sau basne naționale în versuri*** (1858) şi reluată în ediția din 1865, cu următoarea precizare în notele finale din vol. I : „Această poezie pare a se raporta mai mult la un imperator de la Bizanț decît la un domn român".

în studiul ***Oscar of Alva de lord Byron, izvoare apusene şi reflexe româneşti*** (în ***Studii literare,*** vol. III, Sibiu, 1944), Emil Turdeanu a identificat în acest „imperator de la Bizanț" pe Constantin al II-lea (641—608), care şi-a ucis fratele pentru a fi sigur că nu-i va rîvni tronul. Afirmația lui Emil Turdeanu se bazează pe datele oferite de Charles Diehl în lucrarea ***Choses et gens de Byzance*** (Paris, 1926, p. 176), unde se precizează că împăratul Constantin al II-lea era stăpînit „d'hallueinations vengeresses, ou il voyait sa victime lui apparaître et presenter â ses levres one coupe pleine de sang".

CAPUL AVARILOR

Apărută în ***Legende sau basne naționale în versuri*** (1858) şi reluată în ediția din 1865.

MUREŞUL ŞI ALUTA (OLTUL)

Apărută în ***Legende sau basne naționale în versuri*** (1858) şi reluată în ediția din 1865, cu următoarea notă finală : „Acest

basm este cunoscut în Transilvania. Cele două rîuri, Mureşul şi Aluta sau Oltul, aleargă peste un tărîm lung, nu departe unul de altul, şi nu se pot împreuna. Poporul, prin acest basm, a crezut să explice cauza acestui fenomen."

DOCHIA

Publicată în ***Albumul pelerinilor români*** (Paris), foaia III, 30 iunie 1851, p. 2. Inclusă în ***Cîntece şi plîngeri*** (1852) şi apoi în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855), în ambele ediții balada fiind prolixă, cu episoade parazitare, acordînd prioritate anecdoticului, printre elementele căruia se anula de fapt viziunea macabră. în forma inițială, balada istorisea căsătoria domnului cu o străină şi moartea Dochiei din cauza durerii pricinuite de infidelitatea iubitului ei. Urma apoi dialogul nocturn, din camera nupțială a fostului logodnic, dintre acesta şi Dochia, revenită sub formă de strigoi. După acest episod, se nara mai departe, detaliat, starea obsesivă a domnului sub puterea demonică a spectrului care-1 vizita în fiecare miez de noapte şi pieirea lui în brațele strigoiului, înconjurat de o cohortă de schelete, dezlănțuite într-un dans infernal.

La reluarea ei în ediția din 1865, balada a suferit modificări structurale, restrîngîndu-se la episodul cel mai dramatic, şi anume la dialogul nocturn dintre strigoiul Dochiei şi înspăimîntatul ei logodnic ce-şi călcase jurămîntul. Prin eliminarea scenelor adiacente, balada a cîştigat în intensitate şi sobrietate, sporindu-şi puterea de sugerare şi de emoționare prin suspensia enigmatică a întâmplărilor, prin vagul misterios al deznodămîntului şi prin concentrarea maximă a atmosferei macabre în episodul cel mai semnificativ.

în studiul ***„Lenore". O problemă de literatură comparată şi folclor*** (Bucureşti, Cultura națională, 1929, p. 43), D. Caracostea a demonstrat că balada ***Dochia*** a lui D. Bolintineanu se înrudeşte cu balada ***Lenore*** a lui Biirger, fiind brodate pe acelaşi motiv al strigoiului, dar se deosebesc în semnificații. „De la smerenia religioasă din balada lui Biirger", observă D. Caracostea, în balada lui D. Bolintineanu „ajungem la revolta împotriva constrângerilor ascetismului creştin". Concepția din care „a ieşit la noi basmul ***Dochia*** al lui Bolintineanu", apreciază D. Cara-

eostea, în continuare, este concepţia asupra iubirii. y,care-şi afirmă drepturile ei împotriva hotarelor morţii şi mai presus de poruncile ascetice ale religiei", concepţie care, „prin latura ei de absolut, avea să fie larg recepţionată de romantici".-.

MACEDONELE

La 11 iunie 1854, în timp ce se afla în .exil, la Constanţinopol, Dimitrie Bolintineanu întreprinde o călătorie .la românii din Macedonia, al căror descendent era, pe linie paternă, tatăl său fiind originar din Ohrida. „Dacă Valahia fuse patria maicii mele, Macedonia fuse aceea a părintelui meu, limba lui f.use aceea a acestor români ; sîngele lui, sîngele lor ;..speranţele şi suferinţele lui, speranţele şi suferinţele acestui, milion, de, români", spunea poetul In ***Călătorii la românii din Macedonia şi Muntele Aihos sau Santa-Agora,*** apărute în .1883. Tot aici îşi mărturisea scopul călătoriei întreprinse în vara anului 1854 : „Voiam să văd cu ochii clacă acest popor există, dacă păstrează limba, daţinele sale" şi „cată să aibă conştiinţa naţionalităţii sale". . .

Ideea de a trimite pe cineva în ţinuturile cu locuitori de origine, română, pentru a le menţine trează conştiinţa naţională, era o idee mai veche a lui Nicolae Bălcescu,. din 1849. La 26 octombrie îi scria lui. Ion Ghica: „Eu aveam hotărîre,..viind de la Constainţinopol, de a mă aşeza între cuţo-valahi, căci socoţ ele neapărat a developa naţionalitatea într-acest avanpost al românismului. Pe ai putea trimite un om zdravăn acolo, ca să.ne facă un raport asupra .stării morale şi politice a .lor, apoi ara căuta o şcoală, şi să dăm de lucru la atâţia tineri . ce mor de foame. Ar trebui ca trimisul tău să se ia acolo bine. cu popii' şi episcopii şi a căpăta fonduri . pentru deschiderea unei şcoli" (N. Bălcescu : ***Opere,*** vol.VI. Corespondenţă. Ediţie critică . ele G. Zâne, Bucureşti, Editura Academiei, 1984, p, 229). Ideea. lui N. Bălcescu se materializează abia în vara anului 1854, prin grija şi. sprijinul lui. Ion Ghica, învestindu-1 pe D. Bolintineanu .cu această misiune. Pentru a obţine asentimentul Porţii Otomane, în. favoarea trimiterii poetului printre aromâni, Ion Ghica făcea apel la Saclik-efendi, alias Mihail Czaykowski, general şi scriitor polon trecut la musulmani, căruia îi scria : „Independamment des

Principautes de Moldavie et de Valachie, il y a encore dans l'Empire plus de deux millions de Roumains qui habitent pour la plupart sous le nom de Coutzo-Vlahs (valaques boiteaux ou demi-valaques). lis parlent le roumain et ont les memes moeurs et les memes habitudes que ceux des Principautes [...] Je compte y envoyer Mr. Bolintineano, un de nos poetes les plus en renom, homme serieux et tres propre â reveiller la nationality de eette population et faire naître chez elle une tendance politique outre que celle des Grecs. Je n'ai pas voulu donner corps â raon idee sans vous en prevenir, afin que vous en informiez Ie gouvernement de la Porte, pour que plus tard on ne puisse pas ajouter foi â des interpretations calomnieuses que la malveillance ne manquera pas d'inventer. Je vous serai bien oblige si vous vouliez vous • employer pour me faire obtenir une lettre de la Porte.au nom. de Mr. Bolintineano, pour les autorites de Janina et de Monastir" (cf. N. Georgescu-Tistu : ***Ion Ghica scriitorul,*** Bucureşti, Imprimeria Naţională, 1935, p. 150).

. • Ca urmare a călătoriei în Macedonia, D. Bolintineanu compune ciclul de poezii ***Macedonele*** şi publică volumul de ***Călătorii la românii din • Macedonia şi Muntele Athos sau Santa-Agora, în*** 1863. în poeziile din ***Macedonele*** încerca să reînvie idila şi pastorala. Desigur., nu se reîntorcea la idilele lui Teocrit şi la bucolicele lui Virgiliu, ci mai mult la convenţia arcadică din romanele pastorale, de tipul ***Daphnis şi Chloe*** de Longos, ***Aminta*** de Torquato Tasso, ***Arcadia*** de Sannazzaro, ***Astrea*** de D'Urfe, continuate în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea de Gessner şi apoi de Filorian, aceştia din urmă bucurîndu-se de o largă circulaţie în Principatele Române, în prima jumătate a secolului'al XIX-lea, prin : numeroase traduceri. Privind lucrurile la suprafaţă, s-ar părea .că D. Bolintineanu se detaşează de' viziunea romantică, refugiindu-se într-o zonă estetică îndepărtată, încereînd o recrudescenţă a unor specii literare specifice clasicismului. întoarcerea la idilă şi pastorală este însă aparentă. Din acestea, D. Bolintineanu preia doar pretextele, schemele formale, denumirile generice ale unor personaje, păstori, păstoriţe, oiţe etc. Adevărul este •••că, în aceste scheme formale ale idilei şi pastoralei, poetul toarnă un conţinut tot de factură romantică-, însă, din păcate, apelează, de data aceasta, la rezidurile romantismului, • la recuzita lui degradată, desuetă. în ***Macedonele*** întîlnim cîteva poezii ca ***Românele din Cavaia,*** care îneîntă prin sonorităţile ei toponimice şi onomatopeice, - sau ***San-Marina,*** evocare a -trans-

humanței, clmd sentimentul spațiului în mişcare şi senzația de eternitate, prin gravitatea unui ritual ce vine din vechime şi prin integrarea istoriei în prezent. Cele mai multe poezii din ***Macedonele*** sînt însă viciate de un erotism minor, edulcorat, lipsit de finețe şi de emotivitate lirică, înecat în dulcegării concupiscente, în general, poeziile din acest ciclu sînt departe de a da expresie realităților care le-au generat. în mod surprinzător, singurul care le-a elogiat a fost N. Iorga. în acelaşi studiu în care depreciază, pe nedrept, legendele istorice, N. Iorga face afirmația, la fel de neîntemeiată, că ***Macedonele*** „sînt, poate, cele mai bune bucăți ale poetului" ***(Poezia lirică a lui Bolintineanu,*** în ***Schițe din literatura română,*** vol. II, Iaşi, Editura librăriei Frații Şaraga, 1894, p. 59). Adevărul este că atmosfera orientală, atît de bine intuită într-o serie de versuri din ***Florile Bosforului,*** integrate în aspirația către exotic a .romantismului, este prelungită în mod nefiresc, deformat în ***Macedonele,*** este transferată într-o zonă geografică, etnică şi umană neadecvată.

în această zonă, în care predomina austeritatea moravurilor, D. Bolintineanu a transplantat, artificial, senzualismul seraiurilor, lascivitatea orientală, convertind uneori voluptatea gingaşă sau pasională a sentimentelor în senzații care frizează libidoul. Cu justețe, D. Popovici arăta că „aromâncele sale au împrumutat numeroase trăsături din haremul vecin", „se împărtăşesc din plin din vieața somptuoasă a Orientului" şi chiar atunci „cînd poetul subliniază cadrul rustic în care îşi fixează tabloul, el revarsă asupra întregului aceeaşi atmosferă voluptoasă şi senzuală" ***(Dimitrie Bolintineanu,*** în ***Cercetări de literatură*** română, Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 83). în acelaşi sens, G. Căimescu observa că „pastoralele lui Bolintineanu sunt nişte madrigale pierdute în dulcegării diminutivale şi plate senzualități" ***(Istoria literaturii române,*** p. 220).

ROMÂNELE DIN CAVAIA

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865), cu precizarea în ***Note la volumul al doilea :*** „Românele macedone din partea Albanii încalecă ca bărbații, fac cavalcade lungi, singure, fără bărbați, în costumul lor pitoresc şi, armate. Autorul acestor versuri a văzut o cavalcadă de femei române trecînd ca săgeata pe lîngă dînsul."

Comentatorii operei lui D. Bolintineanu au recunoscut că savoarea acestei poezii constă în primul rînd în tehnica versului muzical, pe care poetul o stăpînea în chip desăvîrşit. Privindu-1 sub acest aspect, ca precursor al poeților moderni, I. Negoițescu releva că D. Bolintineanu „prinde sonorități cet transformă onomatopeea într-un exercițiu mai subtil, pe urmele căruia va merge şi Ion Barbu" ***(Bolintineanu şi sonurile poeziei moderne,*** în ***Scriitori moderni,*** Bucureşti, Editura pentru literatură, 1966, p. 53). Efectele muzicale obținute prin sonorități onomatopeice şi toponimice, înfățişînd o galerie de portrete feminine în mişcare, al cărei dinamism interior se bazează cu deosebire pe relevarea trăsăturilor particulare contrastante, sînt remarcate şi de Ion Roman : „Onomatopeele, alternanța savantă de vocale deschise şi semisonuri sugerează galopul năvalnic al convoiului de amazoane" ***(Prefață*** la ***Legende istorice,*** Bucureşti, Editura pentru literatură, 1965, p. XX).

PĂSTORIȚA ŞI MIAUA

Apărută în ***Poezii de*** D. ***Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LUPTA ÎN PĂDURE

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

COPĂCIARUL

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865), cu următoarea explicație, în notele finale : „Românii din Macedonia dau acest nume acelor dintre ei care şi-au uitat limba şi s-au clezromânit. Este o expresiune de dispreț."

FECIOARA DIN MILIA (AMERUL)

Apărută în ***Poezii de*** D. ***Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LUPTA PĂSTORILOR

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865), cu următoarea notă finală : „Nimic nu s-a schimbat de la Teocrite în datinele păstorilor. Lupta cîntecelor există încă ca altădată, şi în limbagiul simplu şi natural al păstorilor români adesea se vede expresiuni mai tot atît de ingenioase ca acele despre care Teocrite, Bion, Moscus se servă făcînd să vorbească păstorii."

FECIOARA MARIA

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît' şi inedite*** (1865).

Asupra acestei poezii s-au emis opinii elogioase, precizîndu-se că nu are nici o infiltrație mistică. Astfel, G. Călinescu o considera „o icoană barocă dinamică, de coloarea cerii şi a fildeşului vechi" ***(Istoria literaturii române,*** p. 221). Iar I. Negoițescu sublinia, în sens similar, că „imaginile şi suflul poetic au nevinovăția picturii italiene din prerenaştere", conchizînd : „Această poezie, deloc programatică în sens religios, nu recurge la sacrul, la aura mistică a figurii, şi redă doar neprihănirea, puritatea de vis a unei «dulci» apariții feminine" (op. ***cit.,*** p. 54).

CÎNTECUL NUNȚII ÎN CASTARIA

Apărută în ***Poezii de*** B. ***Bolintineanu atît cunoscute cît*** si ***inedite*** (1865).

SAN-MARINA

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865), precizîndu-se în notele finale din volumul al doilea : „Este un oraş locuit de români. în această piesă se aflã tablouri reale ale vieții păstorilor români."

Th. Capidan a afirmat că poezia ***San-Marina*** ar fi inspirată din lucrarea lui Pouqueville, ***Voyage dans la Grece,*** apărută la Paris, în 1820, în care se descrie şi coborîrea păstorilor nomazi din ținutul Pindului la şes. Comparînd textele, Th. Capidan îşi propune să demonstreze că „mai toate momentele cele mai caracteristice din această poezie sunt luate din opera scriitorului francez", aducînd următoarele argumente : „Pouqueville, după ce descrie mişcările românilor nomazi din Pind şi, în special, aceea a românilor «d'Avdela, de Perivoli et de San-Marina, situes dans la chaîne macedonienne du Pinde», spune că plecarea la şes se face după ce mai întîi '«les pretres rannoncent par des prieres» şi apoi «la population entiere s'ebranle et se met en marche».

Aceeaşi idee este reprodusă şi de Bolintineanu în strofa a cincea, cînd, după descrierea sărbătoarei de despărțire, se arată felul cum se face plecarea :

Popii binecuvintează
Şi atunci toți s-au mişcat
De plecare
Către mare.

De aici înainte aproape în mai toate strofele îdeea fundamentală este luată de la autorul francez, isprăvindu-se cu o comparație făcută între plecarea păstorilor aromâni în ținuturile mai calde şi între aceea a cocoarelor :

Astfel trece scurta vieață
De străini neatîrnați,
Ca cocorii
Şi ca norii

pe care autorul francez o redă prin : «Ainsi les cicognes, oiseaux voyageurs, s'eloignent de leurs aires..." ***(Scrierile lui Dim. Bolintineanu despre Macedonia,*** în ***Omagiu lui I. Bianu,*** Bucureşti, Cultura națională, 1927, p. 9).

Indiferent dacă a fost sau nu inspirată din lucrarea lui Pouqueville, poezia ***San-Marina*** se impune prețuirii noastre prin deosebita ei expresivitate poetică. Meritul lui D. Bolintineanu este cu atît mai mare cu cît a izbutit să transfigureze artistic un motiv cunoscut pe cale livrescă, oferindu-ne o poezie ce impresionează şi astăzi. ***San-Marina*** este o vibrantă evocare lirică a transhumantei păstoreşti, dînd sentimentul spațiului în mişcare şi senzația de eternitate, prin gravitatea unui ritual ce vine din vechime şi prin integrarea istoriei în prezent, cum observa D. Popovici : „Cu toate excrescențele parazitare din final, în care

poetul înțelege să schițeze un tablou general al aromânului şi să se înduioşeze în eventualitatea că «oițele le mor», ***San**-Marina* se menține într-o atmosferă poetică puternică, în care gesturile au gravitatea unui ritual ancestral şi în care timpul însuşi îți dă impresia unei desfăşurări atemporale, ceva care-1 face să poarte cu sine nedisociate prezentul şi istoria şi care îmbracă personajele cu atributele permanenței" ***(Dimitrie Bolintineanu,*** în ***Cercetări de literatură română,*** Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 84). într-un ritm alert e descrisă febra pregătirilor de plecare, într-un cadru sărbătoresc, succesiunea momentelor fiind transpusă sobru şi echilibrat. Detaliile, succinte şi concrete, redau admirabil imaginea de ansamblu a migrației, amalgam straniu şi pitoresc de practici impuse de transhumanta în timp şi spațiu, nuanțat emoțional prin relevarea discretă a legăturii umane dintre păstor şi turmă, prin punctarea elementelor sonore caracteristice. ***San-Marina,*** sublinia G. Călinescu, „este o adevărată poezie a transhumantei, plină de sentimentul spațiului adine, alpin, şi al distanțelor, de învălmăşeală şi procesiune, de sunete izolate şi ecouri, avînd un punct de aglomerare ***şi*** unul de solitudine, sugerînd în final admirabil mişcarea arhaică şi automatismul societății ciobăneşti" ***(Istoria literaturii române***; p. 221).

DORA

^ D, ^Kw*ncflni4 atît TMTMsTMie ***cît si***
inedtî^m)^

IOANA

Apărută în ***Poezii de*** D. ***Bolintineanu atît cunoscute*** *cît* ***şi inedite*** (1865). *

LA OSPĂȚ

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute*** *cît* ***si inedite*** (1865).

PĂSTORUL MURIND

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1885), cu următoarea notă finală : „Tandrețea păstorilor români macedoni pentru oile lor este proverbială. Ei iubesc oile ca pe copiii lor. Cînd oile le mor, ei sunt tot aşa de nenorociți ca cînd le-ar fi murit copiii. Cînd oile sau mieii sînt lîneezi, ei Ie îndreptează vorbe răsfățătoare şi tinere. De unde se şi vede în cîntecele lor oile vorbind cu stăpînii lor."

TESTAMENTUL UNUI PĂSTOR

Apărută în ***Poezii de*** D. ***Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1885).

AMANTELE CILII

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865), poetul elogiind-o el însuşi în notele finale : „Această poezie este cea mai frumoasă dintre ***Macedone".***

LA MORMÎNTUL CILII

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi*** *inedite* (1885).

LA BĂLȚAT

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi*** *inedite* (1865).

In ***Note la volumul al doilea*** se dădea următoarea explicație referitoare la înțelesul titlului poeziei : „Nume ce românii clin Macedonia dau unor adunări de seara între dînşii, ceea ce în România noi chemăm ***clacă.*** Ei se adună în scopul de a lucra în comun pentru vreun nefericit ; de multe ori pentru a face trusoful unei fete sărace ce are să se mărite. în aceste adunări, ei danță, cîntă sau spun basme, cinează."

Şerban Cioculescu remarca „susținutul elan clin această odeletă către zori, întrevăzute cu ochi somnoroşi şi cu sensibilitate erotică în care nota toropelii e mai sinceră decît lacrimile de rigoare" (Şerban Cioculescu, Vladimir Streinii, Tudor Vianu : *Istoria literaturii române moderne,* Editura didactică şi pedagogică, 1971, p. 103).

LA O PĂSTORIȚĂ

Apărută în *Poezii de* D. *Bolintineanu atît cunoscute cît si inedite* (1865).

FLUTURUL ŞI FLOAREA

Apărută în *Poezii de* D. *Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

CÎNTECELE GRAMOŞTENILOR. MOARTEA

Apărută în *Poezii de **D.** Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

PĂRUL ALB

Apărută în *Poezii de **D.** Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

VISUL

Apărută în *Poezii de **D.** Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

LA OSPĂȚ

Apărută în *Poezii de **D.** Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

CILIA CULCÎNDU-SE

Apărută în *Poezii de* D. *Bolintineanu **atît** cunoscute cît şi inedite* (1865).

Mihai Zamfir apreciază că „portretul iubitei culcîndu-se este un desen de Renaştere", relevînd „aliterațiile meşteşugite" şi „inspirația melodică" ce situează această poezie „aproape la nivelul postumelor erotice eminesciene ele epocă berlineză" (O *reabilitare necesară : poezia lui D. Bolintineanu,* în *Viața românească,* an. XXV, nr. 8, august 1972, p. 69).

ZI DE SĂRBĂTOARE

Apărută în *Poezii de* D. *Bolintineanu **atît** cunoscute cît şi inedite* (1865).

LA O UMBRĂ

Apărută în *Poe?di de D. Bolintineanu atît . cunoscute cît şi inedite* (1865).

LA O PĂSTORIȚĂ NECREDULĂ

Apărută în. *Poezii de* D. *Bolintineanu atît, cunoscute cît şi inedite* (1885).

LA AGNESA

Apărută--în. *Poezii de **D.** Bolintineanu atît cunoscute cît şi **inedite*** (1885).

ARMELE NOASTRE

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

AMORUL

Apărută în *Poezii de* ***D.*** *Bolintineanu atît cunoscute cîi şi inedite* (1865).

LA O VIORICA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

CINE SUNT

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cit şi inedite* (1865).

LA O FEMEIE SÎNTĂ

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

FEMEIA

Apărută în *Poezii de D. Bolntineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

SĂ NE BUCURĂM

Apărută în *Poezii de* ***D.*** *Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

GRIJA

Apărută în *Poezii de* ***D.*** *Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

LA ZIUȚA

Apărută în *Poezii de* ***D.*** *Bolintineanu atît cunoscute cît* ***şi*** *inedite* (1865).

TILIA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

ÎNȚELEPȚII NEBUNI

Apărută. în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

LA O GRAMUȘTEANĂ

Apărută în *Poezii de* D. *Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

LA PRIMĂVARĂ

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

INSECTA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu* ***atît*** *cunoscute cît şi inedite* (1865).

BAC-AVEAM PUTERE

Apărută în *Poezii de* ***D.*** *Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

ce are orizontele său pe mare ; acoperită de păduri, de sate, de rîuri pe ale căror maluri se văd arbori înșirați, lacul de lîngă lenige ce formează centrul, şi veţi avea o idee despre acest loc măreţ. Pe faţa culmii stîncii se varsă douăzeci de cascade ce se unesc în vale. Spre oriinte, din înălțimea unei coaste vecine cade o mare coloană de apă care, fără să atingă de stînca din care se aruncă, se afundă într-un abim ce ea şi-a făcut."

ZIOARA

Apărută în ***Poezii de* D. *Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

REVERII

în acest ciclu, D. Bolintineanu a grupat poezii cu tematică variată, îndeosebi cu caracter elegiac şi meditativ.

O FATĂ TÎNĂRĂ PE PATUL MORȚII

Cercetările de pînă acum au stabilit că Dimitrie Bolintineanu a debutat cu poezia O ***fată tînără pe patul morţii,*** în ***Curierul de ambe sexe,*** periodul IV, 1842—1844, nr. 10, p. 159, semnată T. Bolintineanu. Dificultatea, rămasă nerezolvată, a fost aceea de a preciza în care anume an din cel de-al patrulea „period", 1842—1844, a avut loc debutul. Unii au propus anul 1842, alţii 1843. ***Curierul de ambe sexe,*** deşi nu ne oferă elemente exacte, numerele nefiind datate, ne furnizează totuşi unele indicii, în baza cărora putem afirma că O ***fată tînără pe patul morţii*** a fost publicată în anul 1842. Pe frontispiciul gazetei se specifica : „Această foaie iese de două ori pe lună... Preţul este, pentru 24 numere, 24 lei." în periodul IV, 1842—1844, poezia lui D. Bolintineanu se află la începutul periodului, în numărul 10. Apărînd de două ori pe lună, putem conchide că aiumărul 10 al ***Curierului de ambe sexe,*** de la începutul periodului IV, corespunde datei de 15 mai 1842.

Ion Heliade Rădulescu. i-a făcut tînărului poet o primire călduroasă, în paginile ***Curierului de ambe sexe,*** publicînd O ***fată tînără pe patul morţii*** cu următoarea recomandare : „Cîţi cunosc frumuseţile poeziei, acea legănată şi lină cadenţară, acel repaos regulat al semistihului, acele expresii şi asemănări răpitoare ce întineresc inima, căci, pe lîngă acestea după dreptate, mai cer şi o limbă de la poet, pot judica versurile d-lui Bolintineanu, acestui june necunoscut încă ca flori cela împresurată în mijlocul unei lese, a-i saluta talentul, şi a aştepta de la dînsul opere vrednice de un veac mai ferice."

Poezia a fost inclusă mai întîi în ***Colecţie din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847), de unde a fost reprodusă în ***Bucovina,*** an. II, nr. 12, 6 mai 1849, p. 65, ***Jurnal de Galatz,*** an. I, 1850, p. 384 şi ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XV, nr. 22, 31 mai 1852, p. 88. Reluată apoi în ediţiile din 1855 şi 1865.

în literatura română a epocii, poezia lui D. Bolintineanu aducea un timbru nou, personal, o expresivitate inedită, originală, distingîndu-se şi prin fluiditatea versurilor, prin anmonia lor interioară, printr-o „anume cadenţă retorică, remarcabilă pentru acea epocă de vorbire împiedicată", cum sublinia G. Călinescu ***(Istoria literaturii române,*** p. 217). Ecoul poeziei a fost atît de viu încît, la scurt timp după apariţie, a şi fost imitată, de I. Pîrvoroşanu, în poezia ***Tînără compătimindă,*** publicată în ***Vestitorul românesc*** (an. VIII, 1844, p. 73). Mult gustată în epocă, poezia lui D. Bolintineanu a fost pusă pe muzică de Anton Pann şi publicată în ***Calendar bogat pe anul*** 1850, p. 71. Omagiindu-şi înaintaşii, în Epigonii, M. Eminescu îl definea pe Dimitrie Bolintineanu prin poezia O ***fată tînără pe patul morţii:***

> Pe-un pat alb ca un linţoliu zace lebăda murindă,
> Zace palida vergină cu lungi gene, voce blîndă —
> Viaţa-i fu o primăvară, moartea-o părere de rău ;
> Iar poetul ei cel tînăr o privea cu îmbătare,
> Şi din liră curgeau note şi din ochi lacrimi amare
> Şi astfel Bolintineanu începu cîntecul său.

Ecoul pe care poezia de debut a lui D. Bolintineanu l-a avut în epocă e demonstrat şi de traducerile în limbi străine făcute chiar în acel timp. în notele finale din volumul al doilea al ediţiei din 1865 sîntem informaţi că poezia „se traduse în mai multe limbi. D. Theot o traduse în limba franceză". Despre acest

Theot ne dă o scurtă relaţie Anghel Demetriescu, în studiul ***Dimitrie Bolintineanu,*** publicat în ***Analele literare,*** an. I, nr. 2, 15 ianuarie 1886, p. 77, unde precizează că era „profesor distins de limba şi literatura franceză în clasele complimentare ale colegiului «S-tu Sava» din Bucureşti. Primele versiuni în engleză şi franceză apar în ***Rouman Anthology*** a lui Henry Stanley, tipărită la Hertford, în 1856 (vezi nota la poezia ***Dilrubam*** din ciclul ***Florile Bosforului).*** O nouă traducere în limba engleză realizează Richard F. Burton, datînd-o „Santos, 1888, nov. 23", iar în limba italiană o transpune Marco Antonio Canini, în noiembrie 1857, ambele versiuni fiind publicate în ***Albina Pinduluî,*** an. I, nr. 4, •1 august 1868, p. 88, şi apoi redescoperite şi retipărite de Gh. Cardaş în ***Adevărul literar şi artistic,*** an. IV, nr. 125, 15 aprilie 1923, p. 5.

Debutul lui D. Bolintineanu a atras atenţia chiar şi domnitorului Bibescu. Ocupînd în acel timp, un post de copist la Ministerul din Afară, adică la Ministerul de Externe, tînăru! debutând „ceru un congediu să meargă la băi şi domnul Bibescu confirmînd congeidiul cerut, dete rezoluţiunea eu mîna sa : «Văzînd speranţele mari ce dă acest june...»", cum mărturiseşte însuşi poetul în notele finale din volumul al doilea al ediţiei din 1865. O mărturie în plus a preţuirii de care se bucură tînărul poet. datează chiar din perioada debutului. în ***Curierul românesc,*** an. XV, nr. 51, 5 iulie 1843, p. 147, se publică o dare de seamă asupra solemnităţii înmînării premiilor şcolarilor de la „Sf.. Sava" care „s-au deosebit la examen", solemnitate desfăşurată în preizenţa domnitorului Gheorghe Bibescu : „Apropiindu-se vremea mesei, m.s. a ieşit în salon şi primind închinăciunile celor de faţă, deschise vorba că a citit din poeziile d-lui Cezar Boliac din care i-a plăcut ***Corabia*** şi alte cîteva. într-aceasta se deschise vorba şi despre poeziile cele de cuond ieşite ale d-lui C. Rosetti. Este un june de talent, zise m.s., cu ce se ocupă acum ?

— Se prepară, răspunseră, a porni în Europa.

— Ce să facă ?

— Să înveţe.

— Brava ! Are mijloace ?

— Nu prea multe.

— Ziceţi-i să vie la mine ; voi. să-i am cunoştinţa. Am auzit că între scriitorii secretariatului se mai află un june- ce are multă dispoziţie la poezie şi am zis să mi-1 facă cunoscut."

După cum se specifică într-o notă redacţională din subsolul paginii, junele ce avea ,*,muită dispoziţie la poezie" era Dimitrie Bolintineanu. într-adevăr, la acea dată, tînărul debutant era „scriitor" la Secretariatul statului, în secţia I „a pricinilor sudiţeşti", adică a supuşilor străini, la „masa Il-a a translaţiei româneşti", cum rezultă din „înaltul Măriei-Sale lui Vo. Ofiţ de subt no. 575, din 3 august", publicat în ***Buletin. Gazetă oficială,*** nr. 71, 6 august 1843, p. 282. Dimitrie Bolintiineanu a deţinut această funcţie şi în cuprinsul anului 1844, la sfîrşitul acestui an fiind avansat la rangul de pitar, prin decretul nr. 556, din 6 decembrie 1844, al domnitorului Gheorghe Bibescu, publicat în ***Buletin. Gazetă oficială,*** nr. 149, 8 decembrie 1844, p. 595.

Poezia O ***fată tînără pe patul morţii*** era în consonanţă cu lirica romantică elegiacă. Şi Vasile Alecsandri, în perioada începuturilor sale literare, scrisese în limba franceză poezia ***La Jeunne fille,*** în care deplîngea moartea tinerei Alphonsine Theotolinde Cot, fiica unuia dintre profesorii săi din Paris, pe care însă nu o cunoscuse. La D. Bolintineanu, idilismul arcadian era convertit în convenţionalismul romantic elegiac. Anghel Demetriescu considera poezia de debut a lui D. Bolintineanu „inspirată d-a dreptul de ***La Jeune captive*** a lui Andre Chenier" ***(Dimitrie Bolintineanu,*** în ***Analele literare,*** an. I, nr. 2, 15 ianuarie 1886, p. 78): Mai moderat, Vasile D. Păun susţinea că tînărul debutant „imită pe departe/" poezia ***La Jeune captive*** a lui Andre Chenier ***(Ficţiune, imagine şi comparaţiune,*** Bucureşti, Gutenberg, 1896, p. 35). în ampla sa exegeză ***L'Influence des romantiques frangais sur la poesie roumaine*** (Paris, Librairie ancienne Honore Champion, 1909, p. 205), N. I. Apostolescu compara poezia lui D. Bolintineanu cu aceea a lui Andre Chenier şi conchidea că între ele există mari deosebiri, reducînd astfel rolul influenţei poetului francez asupra tânărului poet român : „II y a des differences essentielles entre l'ode ele Chenier et I'elegie de Bolintineanu. Toute la vie debordante, toute la saine beaute de la jeune captive qui semble avoir vecu dans la Grece antique sont etrangeres â la pale jeune fille aiitee chez laquelle on ne voit que le deşir de vivre encore, l'appel desespere de la creature qui se noie et qui s'accroche â la plus petite branche â portee de sa main. II n'y a pas chez Bolintineanu la revolte de l'etre qui se sent heureux de vivre et qui pour-tant voit ses jours menaces par une force exterieure, injuste et brutale ; il y a la melancolie

d'une femme faible, malade, â peu pres mourante, qui a quelquefois des, pensees egoistes et indique â la mort d'autres hommes, qui sont malheureux." Privind poezia de debut a lui D. Bolintineanu prin prisma romantismului elegiac şi melancolic ai epocii, N. I. Apostolescu admitea o înrâurire mai generală exercitată asupra tînărului nostru poet de ***Les Meditations*** ale lui Lain artine.

O opinie diferită a avut Charles Drouhet, în studiul ***Izvoarele de inspirație din poezia „O fată tînără pe patul morții" a lui Bolintineanu*** (Bucureşti, Tipografia profesională, 1913), în care aducea argumente plauzibile în sprijinul ideii că în poezia de debut a poetului nostru se pot descifra unele ecouri din Andre Chenier şi Lamartine, însă înrudirea esențială o are cu poezia ***La Chute des feuilles*** a lui Millevoye. Argumentul principal a lui Charles Drouhet era acela că, în strofa finală a poeziei lui D. Bolintineanu :

Ca frunza ce cade pe toamnă cînd ninge
Suflată de vînturi aici pe pămînt,
Ah ! Juna mea viață acuma se stinge
Şi anii mei tineri apun în mormînt î

se poate distinge un ecou al comparației cu frunza veştejită şi purtată de vîntul toamnei, în jurul căreia gravitează întreaga elegie a lui Millevoye :

Et dans chaque feuille qui tombe
Je lis un presage de mort...
...De sa froide haleine
Un vent funeste m'a touche.

în altă ordine de idei, G. Călinescu admitea că tema luată de D. Bolintineanu de la Andre Chenier venea de la Parny, de la poezia acestuia ***Vers sur la mort d'une jeunne fille,*** în care însă tînără nu se lamentează, ci „moare suav", cu „un surîs" ***(Scriitori străini,*** Bucureşti, Editura pentru literatură universală, 1967, p. 364).

înrudită mai mult sau mai puțin cu lirica romantică franceză, în care tema elegiacă a morții unei tinere fete avea o largă circulație, poezia de debut a lui D. Bolintineanu a produs o vie senzație în epocă, ecourile ei dăinuind multă vreme. Poezia, sublinia Anghel Demetriescu, „cuprindea o notă nouă pentru lirica noastră : o delicatețâ ele simțimînt, o nuanțare fină de emoțiuni,

o voluptate galeşă ce nu apare la nici unul din predecesorii săi..." (Ioc. ***cit.,*** p. 78). După opinia lui D. Popovici, poezia lui D. Bolintineanu izvora din sensibilitatea sa proprie, în consonanță cu elegia şi melancolia romantică a epocii, dominată de vibrațiile lamartiniene, era expresia unei viziuni originale şi nu poate fi confundată mici cu ***La Jeune captive*** a lui Andre Chenier, nici cu ***La Chute des feuilles*** a lui Millevoye : „Note izolate se pot identifica şi într-urna şi într-alta, ceea ce ne face să credem că elegia lui Bolintineanu n-a luat naştere sub influența strînsă şi exclusivă a unui text, ci că ea a izvorît dintr-un climat sufletesc de tristeți elementare". Poezia, adaugă D. Popovici, a fost pe placul „unei generați care se lăsase cucerită de tristețea elegiei lamartiniene" ***(op. cit.,*** p. 81).

G. Ibrăileanu asemăna ***Mortua est*** a lui Eminescu cu O ***fată tîn&ră pe patul morții,*** „al cărei ritm dealtfel îl şi are şi care ni se pare un ultim ecou al influenței lui Bolintineanu asupra iui Eminescu" ***(„Postumele" lui Eminesnu,*** în ***Opere,*** vol. I, ediție critică ele Rodica Rotaru şi Al. Piru, prefață de Al. Piru, Bucureşti, Editura Minerva, 1974, p. 211).

VIZIUNILE

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1885).

CĂLĂTORUL ŞI SUFLETUL

Apărută în ***Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847), de unde a fost reprodusă în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XV, nr. 47-48, 13 decembrie 1852, p. 196. Reluată apoi în edițiile din 1855 şi 1865.

CÎNTECE DIN EXIL

Publicată în ***România literară,*** an. I, nr. 17, 7 mai 1855, p. 210, cu titlul ***La românii exilați.*** Inclusă mai întii în volumul ***Melodii române,*** Bucureşti, Imprimeria C. A. Rosetti, 1858, şi apoi

în ediţia din 1865 cu titlul ***Cîntece din exil.*** Frără să consulte volumele lui D. Bolintineanu, B. lorguletsou o retipăreşte în ***Literatură şi artă română,*** .an. IV, nr. 11-12, 25 septembrie — 25 octombrie 1901, p. 786, ca inedită, cu următoarea notiţă : „Această poezie a fost scrisă de Dimitrie Bolintineanu cînd era dus în exil şi a fost imprimată în foi volante de Radu Golescu ; una din aceste foi a fost dată de Radu Golescu tatei, după care am copiat-o eu".

După înfrângerea revoluţiei din 1848, destinul lui Dimitrie Bolintineaaiu urmează, timp de aproape zece ani, o traiectorie .zbuciumată, adesea dramatică. Poetul va purta, cu durere, stigmatul proscrisului, izgonit din patria pe care nu va înceta nicioidată să o iubească cu ardoare, va fi supus permanent suferinţelor morale şi fizice ale exilului, dar fără să abdice vreodată de la ţelurile sublime ale luptei pentru dreptatea şi libertatea poporului român.

Această lungă şi frământată perioadă din existenţa lui D. Bolintineanu începe în ziua de 13 septembrie 1848, când ostile otomane vin cu poruncă de la sultan să înăbuşe prin forţă ridicarea Ţării Româneşti la demnitatea ţărilor independente şi prospere. La vestea că trupele turceşti, comandate de Omer-paşa, şi-au instalat tabăra la Cotroceni, masele populare din Bucureşti, conduse de fruntaşii revoluţiei, ies ân întâmpinarea acestora, într-o demonstraţie paşnică, pentru a se opune unei intervenţii armate în desfăşurarea evenimentelor interne. Se formă atunci o deputăţie care merse în cortul lui Fuad-efendi, comisarul Porţii Otomane în Ţara Românească, pentru tratative. Deputăţia era alcătuită în primul rând din fruntaşii revoluţiei. „între aceşti deputaţi mă aflam şi eu", precizează D. Bolintineanu ân *Călătorii pe Dunăre* ***şi în*** *Bulgaria.* Dar, din nenorocire, membrii deputăţiei sînt arestaţi, printre ei fiind şi poetul. Fuad-efendi şi caimacamul C. Cantacuzino semnează decretul pentru exilarea capilor revoluţiei, publicîndu-1 în ***Buletinul Ofiţial al Principatului, Ţării*** *Româneşti,* nr. 42, 25 septembrie 1848, D. Bolintineanu fiind al treisprezecelea pe lista celor proscrişi.

Pornind pe drumul exilului D. Bolintineanu era stăpânit de o profundă durere sufletească. Dar, ca întotdeauna, nu soarta propriei sale persoane âl îndurera, ci soarta patriei, pentru binele căreia era hotărât să se sacrifice. Din această stare de spirit a izvorît poezia ***Cîntece din exil.***

SCOPUL OMULUI

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît. cunoscute cît* ***şi*** *inedite* (1865).

LA. LAMPA MEA

Apărută în *Poezii de* ***D.*** *Bolintineanu atît cunoscute cît* ***şi*** *inedite* (1865). Ion Roman o consideră o „emoţionantă mărturie de credinţă", anticipând poezia *Poetul* a lui George Coşb.uc „prin patosul cu care afirmă comunitatea desăvârşită dintre, .năzuinţele poetului şi fericirea patriei" *(Dimitrie Bolintineanu,* Bucureşti, Editura-tinere tulul, 1962, p.. 213). . . . .

ÎNGERII LA RUGĂCIUNE

Apărută în *Poezii. de* ***D.. Bolintineanu*** *atît cunoscute cît* ***şi*** *inedite* (1.865). '

UMBREI SORU-MEI CATERINA

Apărută în *Poezii* ***de*** *D.* ***Bolintineanu*** *atît cunoscute cît* ***şi*** *inedite* (1885), fiind datată : „11 iuniu 1883".

Dimitrie Bolintineanu a avut un frate mai mic, care muri devreme, şi ***"o*** soră mai mare,' Ecaterina. Aceasta s-a căsătorit cu Atarnasie (Tănase)' Bolintineanu, coborâtor dintr-o familie cu acelaşi nume, fiul paharnicului Dinu Bolintineanu (cf. N. Petraşcu': *Dimitrie Bolintineanu,* Bucureşti, „Bucovina", 1932, p. 11). In timpul revoluţiei din 1848, numele lui Atanasie Bolintineanu figurează în caseta primelor numere din ***Poporul suveran,*** ca fondator al acestei gazete, alături de St. Bolintineanu, T. Piscupescu şi C. Mănciulescu. în 1857 avea rangul de pitar, cum rezultă din *Lista* ***proprietarilor din districtul Ilfov care nu s-au*** *prezentat spre* ***a se înscrie în listele electorale*** (cf. ***Documente*** *privind Unirea* **Principatelor,** Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1961, p. 417). în 1859 locuia în Bucureşti, făcând abonamente printre cunoştinţele sale la *Marea* ***bibliotecă clasică universală,*** pe care o iniţiase Dimitrie Bolintineanu şi care consemna acest fapt

la sfîrşitul volumului său ***Bătăliile românilor,*** apărut în acel an, în ***Lista d-lor abonaţi. A*** murit la începutul anului 1862, iar peste un an şi ceva, în iunie 1863, îşi sfîrşi viaţa şi Ecateriiia. La înmormîntarea ei, arhimandritul losif Naniescu ţinu un discurs, reprodus în ***Buciumul,*** an. I, nr. 50, 20 iunie 1863, p. 199, în care spunea : „După ce a fost însoţită prin lege cu răposatul întru fericire domnul Atanasie Bolintineanu, cu care a trăit mai mulţi ani de viaţă plăcută, şi pe care l-a perdut acum un an şi jumătate aproape ; acum, pe cînd se străduia a chivernisi cu onoare casa şi-a creşte cu învăţătură şi cu principie de bună moralitate pe copiii săi, obiectul amorului său ce i-a fost rămas de la preaiubitul său consorte, neîmpăcata moarte veni ca s-a răpească din braţele acestor orfani copii, ce rămîn astăzi fără de mumă, precum erau fără părinte, în vîrsta cea mai fragedă ; veni, zic, de a răpi din braţele unui frate şi a unor cumnaţi iubiţi, ce i-a avut întocmai ca şi pe nişte fraţi."

în tot timpul vieţii sale, Dimitrie Bolintineanu s-a simţit legat de sora sa prin profunde şi trainice fibre sufleteşti, la ea aflînd sprijin şi alinare în momentele de grea cumpănă. Spre sfîrşitul anului 1851, în timpul exilului la Paris, D. Bolintineanu intenţionează să se întoarcă în ţară. La 15 noiembrie era la Orşova, de unde ajunge la Cladova. Oprindu-se apoi la Rusciuc, îşi întrerupe călătoria, cu speranţa că o va putea reîntîlni pe sora sa Ecaterina, cum precizează în ***Călătorii pe Dunăre şi în Bulgaria :*** „Căzusem într-un fel de melancolie ce mă veştejea cu repeziciune, într-acest han mă pusei să scriu soră-mei Caterina, chemînd-o să vie acolo să o văz, căci de la anul 1848 nu-i auzisem vocea decît prin scrisori stropite cu lacrimi. Priimii răspuns că are să vie. [...] Timpul trecea şi soru-mea nu venea. După o lună de aşteptare, sosi în fine răspuns că guvernămîntul se împotrivea să o lase să vie acolo ; această împotrivire era născută, nu este îndoială, din ura acelui guvernământ pentru oamenii de la 1848 ; căci cine poate lesne înţelege că, de ar fi venit soră-mea la mine, nu s-ar fi periculat liniştea publică în ţară. Nefericită naţie, sărmană Românie ! Fiii tăi ce naşti şi hrăneşti cu sîngele tău sînt de multe ori mai răi decît streinii, pentru tine !"

Prelungindu-i-se exilul, la Constantinopol, D. Bolintineanu era copleşit de dorul sorei sale, folosind toate mijloacele ca să o revadă. De pildă, la 2 iunie 1852 îi scria lui A. Zâne : „Mîine plec la Mehadia cu orice preţ, voind a întîlni pe soru-mea" (cf.

N. Cartojan : D. ***Bolintineanu. Scrisori din exil,*** în ***Neamul românesc literar,*** an. I. nr. 6, 1 iunie 1909, p. 464).

După reîntoarcerea sa în ţară, ajungînd la Bucureşti, D. Bolintineanu nu se poate acomoda uşor, după o lipsă de aproape zece ani. Lumea i se pare cu totul schimbată, moravurile decăzute, protipendada coruptă. Poetul rămăsese un candid îndrăgostit de idealuri nobile, anii exilului făcînd din el un solitar, trăind mai mult într-o lume a sa lăuntrică. Singurele momente de mulţumire i le procura ambianţa din familia sorei sale, care-i amenajase o cameră specială în locuinţa ei din Bolintinul din Vale. La 12 decembrie 1857, poetul îi scria soţiei lui A. Zâne : „Sora mea stă la Bolintin, cu soţul ei. Acolo am odaia mea, şi mă voi duce să stau acolo cîtva timp". Iar la 24 aprilie 1858 îi scria din nou soţiei lui A. Zâne : „Continuu să mă plictisesc în oraşul Bucureşti, şi, cînd plictiseala depăşeşte limitele răbdării, plec îndată la Bolintin" (cf. N. Cartojan : ***Scrisori ale lui D. Bolintineanu după întoarcerea din exil,*** în ***Neamul românesc literar,*** an. III, nr. 19, 22 mai 1911, p. 290).

PALATUL DOMNILOR

Publicată în ***Concordia,*** an. I, nr. 28, 15 mai 1857, p. 112, cu titlul ***Palatul domnilor români,*** de unde a fost reprodusă în ***Telegraful român,*** nr. 43, 1 iunie 1857, p. 172. Cu titlul ***Palatul domnilor*** a fost inclusă în ***Melodii române*** (1858) şi reluată în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

La începutul anului 1857, intervenţiile în sprijinul întoarcerii exilaţilor de la 1848 devin numeroase şi clin ce în ce mai categorice. Se iniţiază chiar o acţiune deschisă în presa vremii, curajoasă, toţi semnatarii pledoariilor vorbind în numele opiniei publice, relevînd necesitatea prezenţei în patrie a celor ce i se dovediseră devotaţi şi în afara hotarelor ei. într-un articol publicat în ***Concordia,*** an. I, nr. 6, 23 februarie 1857, p. 2, C. A. Cretzulescu afirma lapidar că „întoarcerea exilaţilor, precum vedem, este dorită de toată lumea". Aceştia, se spuneia mai departe în articol „au dat dovadă de un bun-simţ practic, care îi onoară şi care arată că cauza naţională are numai de cîştigat cu întoarcerea lor". într-un alt articol, publicat în ***Concordia,*** an. I, nr. 23,

27-aprilie 1857, p. 89, dezideratul era şi mai accentuat: „Intrarea emigraţilor ar fi o măsură de o bună şi dreaptă politică în aceste zile de regenerare naţională, inimile noastre sîngerează cu atît mai mult văzînd că porţile patriei stau încă închise pentru persoane cu un caracter onorabil... Sperăm că guvernul, care în această privinţă s-a arătat insuflat de o părintească foinevoinţă, va stărui spre a se rădica fără întârziere orice împedicare, şi a face ca familiele să poată îmbrăţişa pe fii şi fraţii lor despărţiţi de dulcele sîn al patriei de nouă ani de zile."

în acţiunea desfăşurată în favoarea întoarcerii exilaţilor s-au făcut şi intervenţii care îl priveau direct pe Dimitrie Bolintineanu Articolul ***Dorul de patrie,*** publicat în ***Concordia,*** an. I, nr. 16, 30 martie 1857, p. 61, era consacrat în întregime poetului, argumentat cu propria sa operă : „Un om al căruia amor patriotic s-a tradus prin versurile cele mai elegante şi mai armonioase cu care se află înzestrată literatura română fu aruncat de luptele partidelor afară din sînul patriei. în îndelungatul său timp de pelerinagiu pe tărâmuri streine, a publicat un uvragiu întitulat ***Călătorii în Palestina şi Egipt.*** Deschizînd această carte, nu poate citi cineva o pagină făr-a vedea că ea a fost dictată de acea sete divină cu care se nutresc inimele cele devotate ţărei lor. Citind lamentarea ce poetul român adresează României din fundul Egiptului, pe ruinele monastirei Sântului George, şi pe care nu ne putem opri d-a o transmite aici cititorilor noştri, ne întrebăm cu durere, oare pentru ce amorul ţărei să fie o cauză de nenorocire pentru cei înzestraţi cu dorul d-a cînta faptele patriei şi regenerarea poporului ?" Şi după ce transcrie pasajul din însemnările de călătorie ale lui D. Bolintineanu, articolul din ***Concordia*** încheia astfel : „A ţine pe aceşti bărbaţi într-un aşa de îndelungat chim este o osîndă care nu se poate împăca cu nici un principiu de umanitate şi echitate."

Dimitrie Bolintineanu acţionează şi el însuşi pentru a se reîntoarce în patrie. Din Constantinopol, unde aştepta acest moment fericit, trimite poeziile ***Odă la România*** şi ***Tu erai frumoasă, o, patria mea,*** care apar în ***Concordia,*** an. I, nr. 27, 11 mai 1857, p. 107, cu următoarea notă din partea redacţiei : „Amicul nostru Bolintineanu trimite de la Constantinopoîe cîteva poezii noi din care publicăm deocamdată pe cele următoare. Cînd vedem um bărbat cu un aşa de frumos talent suspinând în streinătate, nu putem decît a ne revolta în contra unor combinări politice care ţin departe de ţară pe unii din cei mai aleşi ai săi fii. Ce argument mai puternic în favorul intrării emigraţilor decît capacitatea şi talentele celor mai mulţi din ei ?"

Tot din Constantinopol, D. Bolintineanu trimite şi poezia ***Palatul domnilor români.***

EXILATUL

Publicată în *Concordia,* an. î, nr. 28, 15 mai 1857, p. 112. Inclusă în *Melodii române* (1858) şi *Poezii de* ***D.*** *Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865). în această ultimă ediţie, poetul a modificat structural textul apărut în *Concordia,* pe care îl reproducem mai jos :

O muzică divină răsună-n sărbători :
Fecioara împleteşte cosiţele-i cu flori ;
O dulce dezmierdare lumină p-orice faţă ;
Cu vise dulci speranţa tot sufletul răsfaţă ;
Iar tu, cu ochii-n lacrimi, strein (neconsolat,
în sărbătoarea noastră tu singur eşti tăcut...
— Nu voi dar dezmerdarea acestor sărbători,
Nici candide fecioare cu sînul lor ele flori ;
Daţi patriei mărirea şi unirea ce îi place
Şi lacrimele mele în flori se vor preface.

LA PATRIE

Publicată în *Concordia,* an. I, nr. 27, 11 mai 1857, p. 107, cu titlul *Odă la* ***România*** (vezi nota la poezia *Palatul domnilor).* Inclusă în *Melodii române* (1858) şi *Poezii de* ***D.*** *Bolintineanu* ***atît*** *cunoscute cît şi inedite* (1865).

Cu puţin timp înainte de apariţia volumului *Melodii române,* C. A. Rosetti obţine ele la D. Bolintineanu poezia *La patrie,* pe care o publică în *B,omânul,* an. II, nr. 44, 6/18 iunie 1858, p. 175, însoţită .de o notă în care se spunea : „Subt acest titlu va ieşi în săptămâna viitoare o carte cu noi poezii de D. Bolintineanu. Mulţumiţi că suntem cei dintîi a anunţa ieşirea acestei cărţi, avem şi fericirea d-a fi dobîndit voia de la d. Bolintineanu a rupe o floricică din buchetul poeziilor sale spre a o da cititorilor ziarului ***Românul.*** Ziserăm că suntem fericiţi a putea publica această poezie fiindcă suntem siguri că nu este nici un român

ai căruia ochi mu va stropi cu o lacrimă florica ce le-nfăţişăm astăzi." La apariţia volumului *Melodii române,* C. A. Rosetti îl comentează în *Românul,* an. II, nr. 49, 23 iunie/5 iulie 1858, p. 194, revenind asupra poeziei *La patrie :* „Subt frumosul titlu de *Melodii române* a ieşit acum de subt tipar o culegere de poezii de D. Bolintineanu, din care am publicat una în nr. 44 întitulată *La patrie.* Am făgăduit că vom reveni asupra acestei poezii, şi iacă-ne împlinindu-ne făgăduiala. [...] Nu ştim în care an şi pe ce tărîmuri era poetul nostru cînd a scris această poezie», dar ştim că niciodată prunc n-a putut cere cu mai multă iubire sînul maicei sale ; şi este învederat că coardele lirei sale au răsunat în acele minute subt suflarea de dor şi de suspine a patriei." După ce rezumă conţinutul poeziei şi-i relevă semnificaţiile, C. A. Rosetti conchide că D. Bolintineanu „ne spuse care este rana inimei sale şi ne arată că tot se mai află din cînd în cînd cîte o inimă ce-n minutele cînd o străpunge durerea, mai scoate cîte un ţipăt spre a ne dovedi că ea încă este vie."

NU MAI VOI CONSOLATIUNE

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

Poezia reprezintă una dintre mărturiile elocvente ale influenţei lui D. Bolintineanu asupra lui M. Eminescu, cum au demonstrat Anghel Demetriescu, în 1903, în studiul *Mihai Eminescu* (cf. *Opere,* ediţie îngrijită de Ovidiu Papadima, Bucureşti, Fundaţia pentru literatură şi artă, 1937, p. 229) şi G. Ibrăileanu, în *„Postumele" lui Eminescu,* din 1908 (cf. *Opere,* vol I, ediţie critică de Rodica Rotaru şi Al. Piru, prefaţă de Al. Piru, Bucureşti, Editura Minerva, 1974, p. 207). Problema a fost reluată de St. Cazimir, în articolul *Bolintineanu şi Eminescu,* publicat în *România literară,* an. V, nr. 32, 3 august 1972, p. 15, unde scria, referitor la poezia *Nu mai voi consolaţiune :* „Ceva din timbrul şi din temele meditaţiei eminesciene de la *Mortua est* la *împărat şi proletar,* se străvede limpede în aceste versuri. Că Eminescu a zăbovit asupra lor e un lucru neîndoielnic : formula «le naşte spre-a muri» va fi reluată în *Luceafărul* («Căci toţi se nasc spre a muri», iar întrebarea dezamăgită a lui Bolintineanu — «Dreptatea nu fu oare aici decît un nume ?... — va sugera replica de tinerească superbie : «Dreptatea, libertatea nu sunt numai un nume, / Ci-aevea s-au serbat» *(Junii corupţi)."*

PLÎNGERILE POETULUI ROMÂN

Apărută în *Colecţie din poeziile domnului D. Bolintineanul* (1847), de unde a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă şi literatură,* an. XVI, nr. 15, 15 aprilie 1853, p. 112. Inclusă apoi în ediţiile din 1855 şi 1865. ^

FERICIREA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

MOARTEA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865).

UN TÎNĂR ROMÂN MURIND ÎN STRĂINĂTATE

Publicată în *Curierul român,* an. XVIII, nr. 86, 9 noiembrie 1846, p. 344, cu titlul *Un june murind în streinâtate.* Reprodusă in *Foaie pentru minte, inimă şi literatură,* an. IX, nr> 48, 25 noiembrie 1846, p. 383. Inclusă în *Colecţie din poeziile domnului D. Bolintineanul* (1847), cu titlul *Un tînăr român murind în streinătate,* şi apoi în *Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion* (1855), cu titlul *Un june român mort în Paris,* datată „1845". La reluarea ei în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite* (1865), i se restabileşte titlul *Un tînăr român murind în streinătate* şi i se elimină datarea.

Poezia prezintă un interes deosebit pentru precizarea datei plecării lui D. Bolintineanu la studii, în capitala Franţei. Dincolo de rigoarea reclamată de exactitatea istorico-literară, precizarea acestei date oferă posibilitatea de a cunoaşte atmosfera în care s-a aflat tînărul poet român lâ College de France, ce cursuri a audiat, ce influenţă au exercitat asupra sa agitaţiile revoluţionare din jurul iluştrilor profesori Jules Michelet, Edgar Quinet şi Adam Mickiewicz, din anii 1845—1847, activitatea depusă in

cadrul Societății Studenților Români din Paris etc., toate acestea constituind cea mai importantă perioadă din existența poetului înainte de 1848, perioada adevăratei sale formări spirituale şi morale.

Bizar este că această dată a fost vehiculată confuz încă din timpul vieții lui D. Bolintineanu, chiar de către unii din contemporanii săi apropiați, comentatorii şi biografii ulteriori preluînd-o cu aceeaşi incertitudine. în ***Biografiea oamenilor mari scrisă de un om mic*** (Paris, 1859, p. 37), I. G. Valentineanu afirmă, pentru prima dată, că D. Bolintineanu a plecat în Franța, în vederea completării studiilor, în anul 1847. Aceeaşi dată este susținută apoi de. Arorn Pumnul în ***Lepturariu rumânesc*** (tom. IV, partea I ,Viena, 1864, p. 406) şi de Iosif Vulcan în ***Panteonul român, portretele şi biografiele celebrităților rolmâne*** (Pesta, 1869, p. 97), iar după moartea lui D. Bolintineanu, de către Vasile Gr. Popu, în ***Conspect asupra literaturii române şi literaților ei de la început şi pînă astăzi în ordine cronologică*** (Bucureşti, Tipografia Alessandru A. Grecescu, 1875, p. 124), de George Popescu în cea dintîi prezentare monografică a poetului, ***Dimitriu Bolintineanu, viața şi operile sale*** (Bucureşti, Noua tipografie a laboratorilor români, 1876, p. 6), de G. Sion în prefața ediției ***de Poezii*** de D. Bolintineanu (Bucureşti, Socec, 1877, p. VII), precum şi de loan Lăzăriciu în ***Istoria literaturii române*** (ediția a II-a, Sibiu, W. Krafft, 1892, p. 133).

O opinie cu totul izolată a făcut N. Petraşcu, în monografia ***Dimitrie Bolintineanu*** (Bucureşti, „Bucovina", 1932, p. 15), afirmînd, iarăşi fără nici o probă, că poetul â plecat la Paris în 1844,

Cei mai mulți biografi şi exegeți ai lui Dimitrie Bolintineanu au indicat însă anul 1845. Această dată a fost pusă în circulație de Anghel Demetriescu, în studiul ***Dimitrie Bolintineanu,*** publicat în ***Analele literare,*** an. I, nr. 2, 15 ianuarie 1886, p. 67. Comentariile mai recente consimt că anul plecării poetului la Paris ar fi tot 1845.

Anghel Demetriescu susținea că anul 1845 „rezultă în modul cel mai neîndoios" din poezia lui D, Bolintineanu ***Un june roraân mort în Paris,*** datată în acest an în ediția din 1855, îngrijită de G* Sion.

Confruntările de date pe care le-am întreprins ne-au condus însă la concluzia că D. Bolintineanu a plecat la Paris nu în 1847, nici în 1844 şi. nici în 1845, ci în anul 1846. Mai întîi

e de precizat că datarea poeziei ***Un june român mort în Paris*** cu anul 1845 aparține exclusiv fanteziei lui G. Sion. Peste zece ani, cînd poetul îşi editează, sub directa sa supraveghere, ediția ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865), în notele finale redactate de el însuşi precizează : „Autorul acestor poezii, expuls din țara sa în anul 1848, compromis în mişcarea politică de atunci, se duse în Transilvania, apoi la Constantinopol, de unde înainta la Paris, spre a-şi urma studiile începute acolo în 1846 şi întrerupte de revoluțiunea din februariu".

Convingerea că D. Bolintineanu a plecat la Paris în 1846 se bazează pe următorul argument, furnizat în mod real de poezia ***Un tînâr român murind în străinătate.*** Apărută în ***Curierul român*** din 9 noiembrie 1846, după cum am menționat mai sus, poezia era însoțită de următoarea notă a lui P. Teulescu, în care se arăta că tînărul român decedat la Paris era „Mihail Goga, elev trimis în anul 1840 cu cheltuiala şcoalelor ca să studieze la Berlin ştiințele naturale. După ce a urmat aci cu destul succes, în anul trecut merse la facultățile Parisului şi la aprilie 1846 a murit. Poetul Bolintineanu a voit cu atît mai mult să cînte memoria acestui june, cu cît geniul său promitea un tezaur de inteligență." Data morții şi înmormântării lui Mihail Goga, la Paris, este atestată şi de C. A. Rosetti, în ***Note intime,*** în ziua de 18/30 aprilie 1846 ***(Note intime*** 1844—1859. Adnotate şi publicate de Vintilă C. A. Rosetti, Bucureşti, Tipografia lucrătorilor asociați, vol. I, 1902, p. 115). Deci, D. Bolintineanu nu putuse să scrie poezia în 1845, cum o datase G. Sion, pentru motivul foarte clar că Mihail Goga a murit la Paris în aprilie 1846.

în sprijinul datei de 1846 concură şi alte elemente documentare şi istorico-literare indubitabile. Astfel, poezia lui D. Bolintineanu O ***noapte pe malul Dunării,*** apărută în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. IX, nr. 47, 18 noiembrie 1846, p. 376, era însoțită de o altă notă lămuritoare a lui P. Teulescu, în care se spunea : „Sunt cîteva luni de cînd junele poet Bolintineanu, abandonat la amorul studiului, s-a dus ca să-şi orneze geniul cu roze din facultățile de instrucție ale Parisului..." Deci, în noiembrie 1846, P. Teulescu informa că de la plecarea lui D. Bolintineanu la Paris trecuseră doar „cîteva luni". La 19 februarie 1846, Asociația pentru înaintarea literaturii româneşti ține, în Bucureşti, o şedință în care alege încă opt membri noi. Procesul-verbai al acestei şedințe, aflat în manuscris la Biblioteca Aca-

demiei (ms. rom. 4633, f. 4), poartă şi semnătura autografă a lui D. Bolintineanu, ceea ce demonstrează fără nici un dubiu că, la 19 februarie 1846, el încă se afla la Bucureşti. In ***Subscripția Asociației literare pe anul ul 2-lea, de la 1 martie 1846 şi pînă la 1 martie 1847,*** reprodusă în colecția de documente ***Anul 1848 în Principatele Române*** (Bucureşti, Carol Gobi, 1902, tom. I, p. 58), D. Bolintineanu nu mai figurează printre cotizanți. Iar în ***Lista . de subscriptorii Societății Studenților Români din Paris,*** reprodusă de asemenea în colecția de documente ***Anul 1848 în Principatele Române*** (tom. I, p. 82), în care se menționează cît a cotizat lunar fiecare membru al Societății, meepînd din decembrie 1845 şi pînă în februarie 1848, D. Bolintineanu apare pentru prima dată în luna august 1846.

Aşadar, în baza argumentelor de mai sus, putem conchide că D. Bolintineanu a plecat la Paris în anul 1846, în intervalul de timp dintre 19 februarie, cînd încă se afla la Bucureşti şi semna procesul-verbal amintit, şi aprilie 1846, cînd scrie, la moartea lui Mihail Goga, poezia ***Un tînăr român murind în străinătate.***

PROSCRISUL

Apărută în ***Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847) şi reluată în edițiile din 1855 şi 1865.

Aron Pumnul a reprodus-o în ***Lepturariu rumânesc,*** tom. IV, partea I, Viena, 1864, p. 410.

ELEGIE

Apălrută în ***Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847), de unde a fost reprodusă în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XV, nr. 20, 17 mai 1852, p. 80. Inclusă apoi în edițiile din 1855 şi 1865.

ELEGIE LA O TÎNĂRĂ FATĂ

Publicată în ***Propăşirea,*** an. I, nr. 2, 16 ianuarie 1844, p. 16, cu titlul ***La o vergura.*** Inclusă mai întîi în ***Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847), apoi în edițiile din 1855 şi 1865. A fost pusă pe muzică de I. Valerian şi publicată în ***Dorul, culegere de cînturi naționale şi populare,*** ediția a IV-a, Bucureşti, Librăria Bălăceanu & Wartha, 1862, p. 46.

DEŞERTUL

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

MORȚII

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

FiECIOARA

Publicată în ***Propăşirea,*** an. I, nr. 7, 20 februarie 1844, p. 56, cu titlul ***Vergura,*** semnată Tachi Bolintineanu. Inclusă mai. întîi în ***Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847), cu titlul ***Fecioara (Elegie),*** de unde a fost reprodusă în ***Jurnal de Galatz,*** an. I, 1850, p. 392, şi în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XV, nr. 23, 7 iunie 1852, p. 92. Reluată apoi în edițiile din 1855 şi 1865.

O CUGETARE

Apărută în ***Melodii române*** (1858). şi reluată în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

O PATIMĂ

Publicată în ***Curierul român,*** an. XVIII, nr. 68, 24 august 1846, p. 270, cu titlul ***Cîntec.*** Inclusă în ***Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847), cu titlul O ***patimă,*** şi apoi în edițiile din 1855 şi 1865.

CÎNTEC

Apărută[1] în ***Colecţie din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847), de unde a fost reprodusă în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XV, nr. 47—48, 13 decembrie 1852, p. 196. Inclusă apoi în ediţiile din 1855 şi 1865.

Poezia, observa I. Negoiţescu, „se remarcă prin simplitatea destul de neobişnuită la Bolintineanu şi sună delicat, în planul sentimentului, deschizînd cerul meridional şi odată cu el zările luminii macedonskiene" ***(Bolintineanu şi sonurile poeziei moderne,*** în ***Scriitori moderni,*** Bucureşti, Editura pentru literatură, 1966, p. 17).

MUMA TÎNARA

Apărută în ***Melodii române*** (1858) şi reluată în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

INVOCAŢIE

Apărută în ***Colecţie din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847). De aici a fost reprodusă în ***Bucovina,*** an. II. nr. 15, 18 mai 1849, p. 69, însoţită de următoarea notă din partea redacţiei : „Extras din poeziile D. Bolintineanu, tipărite în Bucureşti, 1847. Talentul românului poet, ale lui însămnate merite pentru renaşterea poeziei naţionale, nu mai puţin şi luminatul patriotism ce avu prilej a desfăşura în încunjurările în care patria sa se aflâ în anul trecut, ne punea îndatorire a înfăţoşa publicului pentru de cînd în cînd cîtiva din productele ce onoară geniul pomenitului poet, aşa precum am făcut-o şi în no. 12 a foei noastre." în nr. 12 se reprodusese poezia O ***fată tînără pe patul morţii.***

în ediţia din 1855 a fost inclusă cu titlul ***Invocare.*** La reluarea ei în ediţia din 1865 i s-a restabilit titlul ***Invocaţie.***

CÎNTICE ŞI SĂRUTĂRI

Publicată în ***Curierul român,*** an. XVIII, nr. 98, 31 decembrie 1846, p. 392. Inclusă mai întîi în ***Colecţie din poeziile domnului*** D. ***Bolintineanul*** (1847), de unde a fost reprodusă în ***Jurnal de Galatz,*** an. I, 1850, p. 397. Reluată în ediţiile din 1855 şi 1865.

LA O RONDURELĂ

Publicată în ***România viitoare*** (Paris), an. I, 1850, p. 63, cu titlul ***La o pasere trecătoare.*** Reprodusă în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XIII, nr. 19, 4 decembrie 1850, p. 152, cu acelaşi titlu. în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855) a fost inclusă cu titlul ***La o rîndunică.*** Reluată în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865) cu titlul modificat ***La o rondurelă.***

Poezia a fost compusă la Paris, unde poetul se afla în prima perioadă a exilului de după revoluţia din 1848. Iniţial se intitula ***La o pasere de pasagiu,*** cum atestă manuscrisul păstrat în Biblioteca Academiei R. S.R. (ms. rom. 3349, f. 85). La 9 octombrie 1850 o expedia, alături de poeziile ***Sărbătoarea exilatului, De ce sunt tăcut*** şi ***Răsura (Roza),*** lui A. Hurmuzaki, pentru gazeta ***Bucovina,*** împreună cu această scrisoare : „Domnul meu, După făgăduiala ce v-am dat de a vă trimite cînd şi cînd cîte o poezie spre a o tipări în gazeta domniii-voastre [...], am onoarea a vă saluta, trimiţîndu-vă totdeodată aceste neînsemnătoare versuri. Ele n-au alt merit decît că vin din inima întristată a unui român."

în această perioadă are loc pregătirea revistei ***România viitoare,*** al cărei prim număr apare, la Paris, în noiembrie 1850, sub conducerea şi îndrumarea directă a lui N. Bălcescu. Dar, încă de la începutul anului, D. Bolintineanu intenţiona să scoată şi el o publicaţie. La 10 ianuarie 1850, poetul îl informa pe Ion Ghica : „Eu aşi fi început jurnalul, dar n-am bani. Catargiul mi-a scris că M-me Roznovano are de gînd să-mi trimită 600 fr. pentru acest jurnal ; dacă se va ţine de vorbă, voi începe lucrul" (Biblioteca Academiei R.S.R., coresp. inv. 80305). Cunoscînd şi preocuparea lui N. Bălcescu de a edita un organ al emigraţiei, Ion Ghica nu era de părere de a se diviza forţele în două publicaţii diferite. De aceea, la 24 septembrie 1850, îi scria lui N. Bălcescu : „De ce nu te înţelegi cu Bolintineanu, ca să nu se facă decît un jurnal, iar nu două?" (cf. N. Cartojan : ***Scrisori inedite de la N. Bălcescu şi Ion Ghica,*** Bucureşti, Cooperaţia, 1913,

p. 45). Poetul rămîne însă constant în intenţia sa. Poate aşa se explică de ce proclamaţia ***Popolului român,*** din fruntea primului număr al ***României viitoare,*** scrisă de N. Bălcescu, nu e semnată şi de Dimitrie Bolintineanu. Cu toate acesteia, poetul nu putea rămîne străin de spiritul acestei proclamaţii, în care se spunea : „Doi ani trecură de cînd, printr-o trădare mişelească, smulşi din staul popolului, lipsiţi de dulcea căldură a soarelui patriei, zăcem, suferind pe pămîntul strein, pe pămîntul exilului. Dar niciodată inima noastră nu se simte mai dureros frămîntată decît în minutele acelea, cînd imaginaţia pe aripile sale ne strămută în mijlocul acelui popol mare şi bun, pe oare l-am iubit, căruia am slujit cu credinţă şi de la care, o mărturisim cu mîndrie, c-am priimit dovezi netăgăduite de dragoste, căci sprijinul şi ajutorul lui nu ne-au lipsit, oricînd în lucrările, în întreprinderile noastre a socotit că vede un semn de rîvna noastră pentru binele obştesc ; niciodată, zicem, inima noastră nu sîngerează mai mult decît cînd în fiecare suflare a vîntului ce trece peste Carpaţii noştri şi ajunge pînă Ia noi, auzim un suspin, un răcnet al suferinţelor ţării... Fraţilor români! Niciodată încrederea în viitorul României, una, mare şi nedespărţită, nu a ieşit din inima noastră."

Că Dimitrie Bolintineanu" nu a rămas străin de spiritul proclamaţiei şi nu s-a detaşat de eforturile compatrioţilor săi o demonstrează faptul că, în ***România viitoare,*** el e prezent cu poezia ***La o pasere trecătoare,*** intitulată mai tîrziu ***La o rondurelâ.***

Poezia a fost inclusă de Henry Stanley în ***Rouman Anthology,*** apărută la Hertfort, în 1856 (vezi nota la poezia ***Dilrubam*** din ciclul ***Florile Bosforului).***

ZIUA BUNĂ LA ŢARĂ

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

TIMPUL

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA ŞTEFAN GOLESCU

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

Ştefan Golescu a jucat un rol hotărîtor în trimiterea lui D. Bolintineanu la studii, în capitala Franţei. Versiunea de circumstanţă lansată la plecarea tînărului poet la Paris era aceea a unei burse de studii oferită de Asociaţia literară. în realitate, trimiterea lui D. Bolintineanu la Paris s-a datorat iniţiativei lăudabile a lui Ştefan Golescu şi A. C. Golescu-Albu, care s-au străduit să realizeze o subscripţie colectivă, pu condiţia ca beneficiarul să nu afle cine au fost generoşii săi protectori. Abia mai tîrziu a devenit cunoscut acest lucru, însuşi D. Bolintineanu mentioned, în notele finale ale ediţiei din 1865, că a plecat la studii prin contribuţia lui Ştefan Golescu şi A. C, Golescu-Albu, „cu condiţiune ca autorul să nu ştie niciodată cine au fost suscriptorii". Aceeaşi precizare este făcută, aproape identic, şi într-un articol publicat în ***Albina Pindului,*** an. I, nr. 4, 1 august 1868, p. 85.

Demersurile făcute pentru obţinerea unei sume satisfăcătoare, care să asigure existenţa tînărului poet la Paris, ne-au devenit cunoscute, în bună măsură, dintr-o scrisoare a lui A. C. Golescu-Albu către Ştefan Golescu. Din ea rezultă că cei doi Goleşti se preocupau în egală măsură şi de un alt tînăr de talent, viitorul pictor I. D. Negulici (participant la revoluţia din 1848 şi mort în exil, la Constantinopol, în 1851), în strădania acestuia de a edita un ***Magazin pitoresc,*** după modelul periodicului ilustrat ***Le Magasin pittoresque,*** scos de Edouard Charton, în 1833. Reproducem un pasaj edificator din scrisoarea lui A. C. Golescu-Albu către Ştefan Golescu : „Le prince Ghyka (et cela s'adresse â Nicolas) c'est engage en ce qui touche Bolintineano pour la somme de 50 ducats par an et cela pendant trois annees. Voici, Nicolas, ses propres paroles : «Venez voir par vous-memes, tenez, je viens de noter dans mon porte-feuille 50' ducats par an pour le compte de Bolintineano, afin qu'il puisse faire ses etudes â Paris, et 50 autres ducats pour Negoulith pour l'aider dans son entreprise du ***Magasin pittoresque ;*** je lui en parlerai dans ma premiere lettre que je lui ecrirai. Faites en autant..: Voilâ done 50 ducats de bien sur. Philippesco (Vulpoi) c'est aussi engage de l'aider; de combien, il ne nous en a rien dit, mais

il nous a promis de signer une somme respectable [...]. Barkanesco m'a promis â Saîzon de souscrire pour la somme de 12 ducats par an ; je crois qu'en eveillant et flattant un petit peu son amour-propre tu parviendras facilement â lui arracher le mombre rond de 20 ducats ; essaie toutefois. [...] Enfin Ottetelechano s'angage, de plus, de faire la proposition â son ami Michalesco et m'assure d'avance du succes. En leur disant done que Bolintineano n'a rien â esperer de ce cote-la, qu'il a tente cette voie sans le moindre succes et que maintenant 'toute la reussite de cette bonne oeuvre dependait d'eux suivant qu'ils debourseraient ou non cette somme, je crois que tu parviendras facilement â les determiner au sacrifice annuel de 80 ducats. De la sorte, Bolintineano aura 220 ducats par an ; e'est tout ce qu'il lui faut, avec de l'ecconomie et de l'ordre" (cf. George Fotino : ***Din vremea renaşterii naţionale a Ţării Româneşti,*** Bucureşti, Imprimeria naţională, 1939, vol. II, p. 123).

Se pare) că, Ia Paris, gloria de poet cu care D. Bolintineanu începuse să se aureoleze l-a sustras, la un moment dat, de la preocupările de studiu, împingîndu-1 chiar la o viaţă de boem. Desigur, acest fapt nu era de natură să-i mulţumească pe protectorii săi. Da 12/24 septembrie 1847, Nicolae C. Golescu îi scria, din Viena, lui Ştefan Golescu : „Tous ceux de mes connaissances qui sont revenus de Paris me disent que ces Mrs. les valaques ne font rien, excepte deux ou trois. Bolintineano est du nombre de ceux qui ne travaillent pas. II s'amuse â courir dans les rues et â jouer aux cartes chez Mitika Ghyka, ou la plupart de ces messieurs se rassemblent" (cf. George Fotino : ***op. cit.,*** p. 164). Mustrat, probabil, de susţinătorii săi, D. Bolintineanu îşi revizuieşte atitudinea, schimbîndu-se în bine. După cîtva timp, Al. G. Golescu-Arăpilă îi scria, din Paris, lui Ştefan Golescu, informîndu-1 cu satisfacţie : „Je t'envole ici la lettre de Bolintineano ; il a beaucoup change en bien" (cf. George Fotino : op. cit., p. 170).

Nu peste mult timp,. Ştefan Golescu şi A. C. Golescu-Albu îl vor simţi pe D. Bolintineanu alături de ei, în timpul revoluţiei din 1848, vor împărţi împreună pîinea amară a exilului, iar apoi, după înfăptuirea Unirii, în guvernul prezidat de Ştefan Golescu va intra şi cel Ce se bucurase de generoasa lui solicitudine.

LA CONSTANTIN NEGRI

Publicată în ***Albumul pelerinilor români*** (Paris), foaia II, 30 mai 1851, p. 1. Inclusă în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

MIREASA MORMÎNTULUI

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA UN ORB

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA UN AMIC SĂRAC

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA UN MARTIR

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA UN SCHELET

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA FLORI

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA UITARE

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi ineltite*** (1865).

LA ROMÂNI

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît ş-i inedite*** (1865).

LA PIRAMIDE

Apărută mai întîi în cadrul relatărilor din volumul ***Călătorii în Palestina şi Egipt,*** Iaşi, Tipografia „Buciumului român", 1856.. Reluată apoi, ca poezie de sine stătătoare, în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

Şt. Cazimir a stabilit o filiaţie directă între ***La piramide*** a lui D. Bolintineanu şi ***Memento mori*** de M. Eminescu : „Meditaţie pe tema «fortuna labilis», compunerea lui Bolintineanu evocă succesiv pe cuceritorii Egiptului — Cambise, Alexandru cel Mare, «ordiile păgîne», — partea finală fiind dedicată lui Napoleon : «Orice putere, suflet, şi viaţă, şi tărie, / Voinţă, libertate; adîncă energie, ***/ O zi într-un om singur, unic s-au concentrat»*** (s.n.). După cum se ştie, Eminescu va încheia şi el «panorama deşertăciunilor» prin evocarea lui Napoleon : «Dar puteri neliniştite, ce trăiesc în adîncime, / Ar vrea ţărmul să-l evada, să înece cu mărime / Lumea. ***Ele se concentra în suflarea unui om»*** (s.n.)" ***Bolintineanu şi Eminescu,*** în ***România literară,*** an.' V, nr. 32, 3 august 1972, p. 15).

LA ŢARĂ

Apărută în ***Poezii de*** D. ***Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA ROMÂNIA

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA PIZMĂ

Apărută în ***Poezii de*** D. ***Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA UN AVUT

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA UNIRE

Apărută în ***Poezii de D.. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA UN POET

Apărută în ***Poezii de*** D.. ***Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA AVERE

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA CILIA

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865)..

CLAVECINUL

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA BĂILE CLEOPATREI

Apărută în cadrul .relatărilor din volumul ***Călătorii în Palestina şi Egipt,*** Iaşi, Tipografia „Buciumul român", 1856. Inclusă ca poezie independentă în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cit şi inedite*** (1865).

Poezia lui D. Bolintineanu, axată pe motivul „fortuna labilis" siau „vanitas vanitatum et omnia vanitas", se încadrează în sfera meditaţiei romantice în faţa ruinelor, inaugurată de Volney , prin celebrul volum ***Les Ruines au Meditations sur la revolution des empires,*** apărut la Geneva, în 1791, cu largi ecouri în literatura europeană. în literatura română, tema ruinelor a fost ilustrată prin ***Ruinurile Tîrgoviştei*** dei Vasile, Cârlova, ***Adio. La Tirgovişte*** de Grigore Alexandrescu, O ***noapte pe ruinele Tîrgoviştei*** de Ion Heliade Rădulescu, ***Ruinele cetăţii Neamţu*** de Al. Hrisoverghi, O ***noapte pe ruinele cetăţii Neamţu*** de M. Cuciuran, ***Meditaţie pe ruinele cetăţuiei Neamţul,*** în proză, de N. Istrati, O ***noapte pe ruinele Severinului*** de G. Miculescu, ***Turris Vestae*** de G. Ba-, ronzi, O ***noapte pe ruinele Tîrgoviştei,*** „tablou într-un act cu versuri", de Petru Grădişteanu, O ***noapte pe ruinele Sucevei*** de **Romulus** Scriban etc. (cf. Antoaneta Macovei : ***Motivul ruinelor în lirica românească din prima jumătate a secolului al XIX-lea,*** în ***Analele ştiinţifice ale Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi,*** secţiunea **ni,** literatură, tom. XV, 1969 ; Mihai Vornicii : ***Despre poezia ruinelor,*** în volumul colectiv ***Structuri tematice şi retorico-stilistice în romantismul românesc (1830—1870),*** Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1976, p. 31 şi urm.).

D. Bolintineanu a scris şi o viaţă romanţată, ***Cleopatra, regina Egiptului,*** Bucureşti, Tipografia C. A. Rosetti, 1870.

ODĂ

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

O UMBRĂ

Apărută în ***Poezii de*** D. ***Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

UN REGRES

Apărută în ***Poezii de*** D. ***Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA...
(CE DISTANŢĂ INF;INITĂ !...)

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA...
(CÎND O FLOARE ÎN DURERE...)

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

FECIOARA DIMINEŢII

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA O NĂLUCIRE IUBITĂ

Apărută în ***Cîntece şi plîngeri*** (1852). Reluată în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855) şi ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

Poezia s-a bucurat de aprecieri elogioase. Aron Densuşianu scria entuziast : „Ideea atît de simplă faţă cu perderea cea mai mare, căci ea era «îngerul vieţii»-, desfăşurată atît de scurt şi atît de rotund, făcu strălucirea acestui diamant" ***(Poeziele lui D. Bolintineanu,*** în ***Cercetări literare,*** partea II, Iaşi, Editura librăriei Fraţii Şaraga, 1887, p. 298). Chiar şi N. Iorga, atît de sever cu lirica lui D. Bolintineanu, recunoaşte că poezia conţine „versuri pline de o cinstită şi curată evlavie" ***(Istoria literaturii româneşti în veacul al XIX-lea,*** vol. III, Vălenii de Munte, „Neamul românesc", 1909, p. 38).

LA ZIUA ANIVERSALĂ

Apărută în ***Cîntece şi plîngeri*** (1852). Reluată îo ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855) şi ***Poezii äe*** D. ***Bolintineanu atît cunoscute cit şi inedite*** (1865).

Poezia constituie elementul istorico-literar fundamental cu cane putem preciza anul naşterii lud D. Bolimtineanu, incert şi controversat pînă acum.

încă din timpul vieţii poetului s-a propus ca dată a naşterii sale anul 1826. Cea dintîi menţiune a acestui an o întîlnim în lucrarea lui I. G. Valentineanu, ***Biografiea oamenilor mari äe un om mic*** (Paris, 1859, p. 37). De la acesta au preluat-o Aron Pumnul, în ***Lepturariu rumânesc*** (tom. IV, partea I, Viena, 1864, p. 406), şi Iosif Vulcan, în ***Panteonul român, portretele şi biografiele celebrităţilor române*** (Pesta, 1869, p. 99).

După moartea lui D. Bolintineanu, anul 1826 a fost susţinut, în continuare, de Vasile Gr. Popu, în ***Conspect asupra literaturii române şi literaţilor ei de la început şi pînă astăzi în ordine cronologică*** (Bucureşti, Tipografia Alecsandru A. Grecescu, 1875, vol. I, p. 124), de George Popescu, în ***Dimitriu Bolintineanu, viaţa şi operile sale*** (Bucureşti, Noua tipografie a laboratorilor români, 1876, p. 3), apoi de I. Nădejde, în ***Istoria limbei şi literaturei române*** (Iaşi, Editura librăriei Fraţii Şaraga, 1886, p. 465), de loan Lăzăriciu, în ***Istoria literaturii române*** (ed. II, Sibiu, W. Krafft, 1892, p. 133).

O singură dată a fost propus anul 1823, şi anume de către P. Chiţiu, în ***Dimitrie Bolintineanu*** (Craiova, Tipo-litografia naţională Ralian şi Ignat Samitca, 1886, p. 9), cu precizarea că această dată i-a fost comunicată de vărul poetului, I. Bolintineanu.

Pentru anul 1824 a pledat Ion Roman, în biografia romanţată ***Dimitrie Bolintineanu,*** apărută în 1962.

Data care a fost oarecum oficializată în istoria literaturii române este anul 1819. Această dată a fost pusă în circulaţie de Anghel Demetriescu, în studiul ***Dimitrie Bolintineanu,*** publicat în ***Analele literare,*** an. I, nr. 2, 15 ianuarie 1886, p.^ 69. De atunci încoace, aproape toţi cei ce au scris despre Dimitrie Bolintineanu, inclusiv principalii săi exegeţi, consimt că anul naşterii poetului este 1819. în studiul ***D. Bolintineanu,*** apărut în ***Steaua,*** nr. 11 şi 12, noiembrie şi decembrie 1958, şi nr. 3, martie 1959,

care reprezintă forma revizuită şi completată a capitolului respectiv din ***Istoria literaturii române,*** G. Călinescu admite tot anul 1819.

După părerea noastră, nici una din datele enumerate mai sus nu este cea reală. Convingerea noastră e că Dimitrie Bolintineanu s-a născut în 1825.

în lipsa unui act oficial, trebuie să luăm în considerare în primul rînd propriile mărturii ale scriitorului. Astfel, într-o scrisoare adresată lui G. Sion, la 6 iunie 1856, D. Bolintineanu precizа : „Află că sunt de treizeci şi unu de ani şi trei luni şi jumătate" (cf. N. Cartojan : D. ***Bolintineanu. Scrisori din exil,*** în ***Neamul românesc literar,*** an. I, nr. 6, 1 iunie 1909, p. 471). Printr-un calcul aritmetic se poate deduce aşadar că autorul ***Legendelor istorice*** s-a născut în anul 1825, prin luna februarie. Această dată este însă contrazisă de poet în ziarul său ***Dîmboviţa,*** an, II, nr. 2, 21 octombrie 1859, p. 6, în care întîlnim notiţa următoare : „Redactorul nu s-a schimbat, este tot cel vechi, D. Bolintineanu, din satul Bolintinul din Vale, de ani 35, de lege creştină ortodoxă..." Din această notiţă ar rezulta că poetul s-a născut în 1824. Dacă ne bazăm însă pe declaraţia din scrisoarea către G. Sion, din care reiese că s-a născut în 1825, prin februarie, înseamnă că în octombrie 1859, cînd publica notiţa din ***Dîmboviţa,*** D. Bolintineanu era în vîrstă de 34 de ani şi 8 luni, ceea ce l-a determinat, probabil, să nu mai acorde atenţie unei diferenţe de 4 luni şi să declare cifra rotundă de 35 de ani.

Propunând ca dată a naşterii anul 1819, Anghel Demetriescu se baza pe următorul argument. în volumul ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu,*** apărat sub îngrijirea lui G. Sion, în 1855, în timp ce poetul era în exil, se află poezia ***La ziua aniversală,*** datată 1845, care începe cu aceste două versuri :

Douăzeci şi şase astăzi au bătut
Ani ai vieţii mele ce-n dar au trecut.

Anghel Demetriescu scădea 26 din 1845 şi conchidea că D. Bolintineanu s-a născut în 1819. După opinia noastră şi potrivit unor noi fapte de istorie literară pe care le vom expune mai jos, G. Sion a datat poezia ***La ziua aniversală*** cu anul 1845 în mod eronat.

Adevărul este că poezia ***La ziua aniversală,*** în care D. Bolintineanu îşi preciza vîrsta de 26 ani, a fost scrisă la Paris, în

timpul exilului, în 1851. De aici rezultă' iarăşi printr-un calcul aritmetic,, că poetul s-a născut în 1825, dată ce corespunde şi declaraţiei din scrisoarea ce o va adresa, cîţiva ani mai tîrziu, la 6 iunie 1856, lui G. Sion. Din manuscrisul 3349, f. 85, aflat azi în Biblioteca Academiei R.S.R., constatăm că, la 9 octombrie 1850, din Paris, D. Bolintineanu îi trimite lui A. Hurmuzaki, pentru gazeta ***Bucovina,*** poeziile ***La o pasere de pasagiu, Sărbătoarea exilatului, De ce sunt tăcut*** şi ***Răsura,*** însoţite de o scrisoare. Ceea ce ine reţine atenţia cu deosebire este poezia ***Sărbătoarea exilatului,*** din care cităm :

Zi aniversală, te salut în chin,
Te salut în lacrimi p-ăst pămînt strein !
Astăzi l-a mea masă nimeni mu s-adună,
Harpa este moartă, cupa nu mai sună.
Oaspeţii cei veseli poate nu mai sînt,
Pe a lor ţărîna sufl-al iernii vînt,
Casa mea se surpă, cade în tăcere,
Poarta-i pe ţîţîne geme cu durere,
Paserile nopţii pe-nvelişu-i cînt,
Iarba creşte verde pe coperămînt.
Cinele ce latră acolo cu teamă
în tăcerea nopţii în deşert mă cheamă !
Cînd se va întoarce tînăru-i stăpîn,
Nu-l va recunoaşte, căci va fi bătrîn,
Căci exilul stinge mîndra tinereţe...
Zi aniversală — tu mă afli-n chin,
în exil şi-n lacrimi, pe pămînt strein.

Poezia ***Sărbătoarea exilatului*** este însă reluată, sub o formă mult modificată, dar şi cu unele versuri transpuse identic, peste un an de zile, în 1851, în poezia cu titlul ***La ziua aniversală,*** în care poetul îşi precizează etatea de 26 de ani :

Douăzeci şi şase! astăzi au bătut
Ani ai vieţii mele ce-n dar au trecut !
Zi aniversală ! Zi de bucurie
Ce-aşteptam atîta într-a mea junie î
Ce-mi vesteşti tu oare pe acest pămînt,
Dulce fericire sau al meu mormînt ?
Cînd veneai odată, zi de bucurie,
Cîte dulci dorinţe n-aduceai tu mie 1

Cîte mîni iubite mîna-mi nu strîngea !
Cupa unui frate cupa mea lovea ;
Ochii unei mume, plini de lăcrămioare,
Mă cătau pe mine ca pe-o dulce/ floare !
Astăzi eu sînt singur, pe strein pămînt ;
Maica mea iubită doarme în mormînt ;
Oaspeţii în preajmă-mi nu se mai adun ;
Cupele, la masa-mi, vai ! nu mai răsun !
Casa părintească cade la pămînt ;
Iarba verde creşte pe coperămînt ;
Paserea de noapte geme fără seamă ;
Cinele, în lanţuri, cînd şi cînd mă cheamă ;
Cînd se va întoarce tînăru-i stăpîn,
Nu-l va mai cunoaşte, căci va fi bătrîn.
Cînd se va întoarce-n casa părintească,
Ochii săi în lacrimi or să se topească !
Zi aniversală, ce-mi aduci tu mie,
Lacrimi şi mormîntul ? dulce bucurie ?
Dulce bucurie ? o, deşert cuvînt !...

Poezia ***La ziua aniversată*** a fost scrisă în 1851. La 6 octombrie 1851 D. Bolintineanu o expedia, din Paris, lui Vasile Alecsandri, împreună cu alte poezii şi cu o scrisoare explicativă. Scrisoarea lui D. Bolintineanu către V. Alecsandri, precum şi manuscrisul autograf al poeziei ***La ziua aniversală*** se află în Biblioteca Academiei R.S.R., la cota Ms. rom. 235, f. 118, f. 133.

Să recapitulăm. La 9 octombrie 1850 D. Bolintineanu îi trimite lui A. Hurmuzaki poezia ***Sărbătoarea exilatului.*** Peste un an, la 6 octombrie 1851, îi expediază lui V. Alecsandri poezia ***La ziua aniversală,*** în care reia motivul şi unele versuri din ***Sărbătoarea exilatului.*** Aşadar, poezia ***La ziua aniversală*** nu a fost scrisă în 1845, cum credeau G. Sion şi Anghel Demetriescu, ci în 1851. Dacă ar fi fost scrisă în 1845, cînd poetul nici nu plecase la Paris, pentru studii, ar fi introdus-o, neapărat, în ***Colecţie din poeziile domnului D. Bolintineanul,*** volum apărut în 1847 şi cuprinzînd întreaga sa producţie poetică de pînă atunci. Din precizarea, în primele două versuri ale acestei poezii, scrisă în 1851, că aniversează vîrsta de 26 de ani, rezultă că D. Bolintineanu s-a născut în anul 1825.

DIVERSE

Ultimul ciclu al ediției de *Poezii de* D. *Bolintineanu atît «cunoscute cît şi inedite,* din 1865, cuprinde, după cum se indică şi în titlu, poezii cu o tematică variată.

PORTRETUL EI

Apărută în ***Poezii de D, Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

SINGUR

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA DUMNEZEU

Apărută în ***Poezii de*** D. ***Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

MIHAI ŞI CĂLĂUL

Apărută în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855) şi reluată în ***Poezii de*** D. ***Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

HOȚII

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

ZIUA ONOMASTICĂ

Apărută în ***Poezii de*** D. ***Bolintineanu atît cunoscute cît şi •inedite*** (1865).

VIAȚA

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cil şk inedite*** (1865).

LA DREPTUL CELUI MAI TARE

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LA ISUS PE CRUCE

Apărută în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şl inedite*** (1865).

PANDURUL BĂTRÎN

Apărută în ***Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847) şi reluată în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

IELELE

Apărută în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855) şi reluată în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute, cît şi inedite*** (1865).

COPILUL

Apărută în ***Colecție din poeziile domnului*** D. ***Bolintineanul*** (1847), de unde a fost reprodusă în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XVI, nr. 25, 24 iunie 1853, p. 192. Reluată apoi în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855) şi ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

CÎNTEC NAȚIONAL

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanul* (1847), de unde a fost reprodusă în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an, XV, nr. 27, 5 iulie 1852, p. 10Ş. Reluată în ***Poezii de*** D. ***Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

CÎNTEC

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanul* (1847) şi reluată în ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

PLOPUL

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanul* (1847), de unde a fost reprodusă în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XVI, nr. 24, 17 iunie 1853, p. 180. Reluată apoi în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855) şi ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

LĂUTARUL

Publicată î)n ***Calendar istoric şi literar pe 1859,*** p. 155. Inclusă în ***Poezii de D. Bolintineanu atfî cunoscute cît şi inedite*** (1865).

Ion Roman e de părere că, în această poezie, „Bolintineanu repovesteşte, fără vreun efort de românizare a cadrului, ***Blestemul bardului*** de Uhland" ***(Ecouri goetheene în cultura română,*** Bucureşti, Editura Minerva, 1980, p. 55).

LA O DAMĂ ROMÂNA

Publicată în ***Albumul pelerinilor români*** (Paris), foaia I, 15 aprilie 1851, p. 3. Inclusă în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855) şi reluată în ***Poezii de*** D. ***Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865).

Şerban Cioculescu observa că „satira nu-i prilejuieşte poetului decît o norocoasă prevestire a timbrului eminescian" (Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu : ***Istoria literaturii române moderne,*** Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1971, p. 107).

DIN ALTE VOLUME

COLECȚIE DIN POEZIILE DOMNULUI D. BOLINTINEANUL

1847

în timp ce D. Bolintineanu se afla la Paris, pentru studii, apare primul său volum, ***Colecție din poeziile domnului*** D. ***Bolintineanul.*** Tipărite cil fondurile Asociației literare, Bucureşti, în tipografia lui C. A. Rosetti & Vinterhalder, 1847.

La începutul anului 1845, Societatea literară se transformase în Asociația literară a României, cunoscută în epocă şi sub denumirea prescurtată Asociația literară. La această transformare, dirijată de N. Bălcescu, a contribuit şi D. Bolintineanu. Procesul-verbal de constituire, din 14 februarie 1845, aflat astăzi în Biblioteca Academiei R.S.R., la cota ms. rom. 4633, f. 20', este redactat de N. Bălcescu şi semnat de D. Bolintineanu, Ion Ghica, A. T. Laurian, I. Voinescu II, A. G. Golescu, D. Brătianu, C. A. Rosetti, I. E. Florescu, Cezar Boliac, Ştefan Golescu, C. S. Filipescu. Scopul principal al Asociației literare era promovarea literaturii naționale şi răspîndirea ei pe întreg teritoriul locuit de români. în primul articol din statut se prevedea : „Se întocmeşte în Bucureşti o societate sub numirea de ***Asociație pentru înaintarea literaturei,*** al căruia scop va fi răspîndirea cunoştințelor şi mai cu osebire a celor elementare, înaintarea literaturei curat zise şi încuragiarea autorilor şi traducătorilor cărților care ar contribui la aceasta. Iar mijloacele ei pentru împlinirea acestui scop vor fi : înlesnirea tipărirei cărților, vînzarea lor cu prețul cel mai scăzut şi încuragiarea autorilor sau traducătorilor" (cf. Vintilă C. A. Rosetti : ***Societatea literară din 1845—1848,*** în ***Românul literar,*** seria Il-a, nr. 7, 21 martie 1893, p. 196).

în cadrul Asociației literare, cel ce s-a ocupat îndeaproape de tipărirea primului volum al lui D. Bolintineanu a fost Ion Ghica. Din Paris, la 22 mai 1847, poetul îi scria acestuia : „Mulțămesc de cîte faci pentru primirea și tipărirea poeziilor mele de către comitet" (Biblioteca Academiei R.S.R., coresp. inv. 80301).

Volumul se deschidea cu următoarea ***Prefață :***

„Iată p colecție de poezii, tot ce am făcut într-o vîrstă încă tînără, încă copil, ca să zic așa ; inspirații tinere și melancolice ; dar puțin solide, și încă mai puțin a fi privite ca niște opere de care avem trebuință într-acest timp, cînd naționalitatea română se deșteaptă ca o auroră după o lungă noapte ; — inspirații, zic, ale copilăriei la care acum țiu foarte £uțin și pe care nu le-aș fi reprodus fără îndemnul prietenilor mei. De aceea orice critică ar fi de prisos." Referindu-se la această ușoară și, în fond, scuzabilă falsă modestie, frecventă la scriitorii tineri tentați să capteze bunăvoința cititorilor și a criticii, Șerban Cioculescu observa că „precauția era. de prisos, deoarece culegerea îl reprezenta, la acea dată, în mai toate laturile lui" (Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu : ***Istoria literaturii romane moderne,*** București, Editura didactică și pedagogică, 1971, p. 100). într-adevăr, primul volum de versuri al lui D. Bolintineanu ilustrează toate direcțiile pe care va evolua lirica sa, reprezentînd în. egală măsură elegia, cîntecuî și „plîngerea", balada fantastică, basmul versificat, legenda istorică și cîntecuî patriotic. „Apariția în 1847 a ***Colecției din poeziile domnului*** D. ***Bolintineanul,*** volumul său de debut, — subliniază Cornel Regman —, constituie o dată importantă în literatura epocii, iar pentru istoria literaturii noastre, momentul afirmării viguroase a unui scriitor care va exercita de-acum înainte o influență pozitivă asupra opiniei publice de la noi și asupra scriitorilor și artiștilor vremii. Și desigur că elementul nou, inovator îl formează în volumul acesta (precum și în celelalte două oe-i vor urma : ***Cîntece și plîngeri,*** 1852, ***Poeziile vechi si noi,*** 1855), prezența legendelor istorice și a cîntecului patriotic și într-o oarecare măsură a basmului, față de care lirica de imitație și de reminiscențe livrești, anacreontică ori sumbru romantică, deține calitativ și cantitativ un loc secundar. Totodată, cu acest prim volum, Bolintineanu așază temelia principalelor corn-partimente ale poeziei sale, peste care apoi va clădi neobosit toată viața. Sînt reprezentate aici deopotrivă legenda istorică, cîntecuî și «plîngerea» patriotică, basmul și balada fantastică și chiar acea specie de elegie reflexivă, progresistă ca intenție, ce se întîlnește printre «reveriile» de mai tîrziu ale poetului" ***(Dimitrie Bolintineanu, între „plîngere" și satiră,*** în ***Confluențe literare,*** București, Editura pentru literatură, 1966, p. 104).

Prefața lui D. Bolintineanu la primul său volum de versuri reflectă, concis, spiritul ideilor noi ale epocii, care începuseră să schimbe optica asupra poeziei, atribuindu-i o nobilă misiune, patriotică, națională și socială, relevă că poetul era conștient de momentul social-politic și cultural național în care apărea volumul său. Deși nici mai tîrziu nu va renunța la unele din poeziile de început, scrise în ton elegiac-sentimental, e de reținut faptul că D. Bolintineanu considera, la vremea apariției întîiului său volum, că aceste poezii nu concordau cu spiritul vremii, cu momentul atît de important al încordării tuturor eforturilor pentru ridicarea țărilor românești la treapta demnității și civilizației europene, momentului istoric în care „naționalitatea română se deșteaptă ca o auroră după o lungă noapte". Dimitrie Bolintineanu era vizibil înrîurit de noua concepție asupra poeziei, născută în acea epocă de vie efervescență patriotică și de renaștere națională, concepție care învestea poezia cu o misiune activă, transformatoare. Formularea teoretică a acestei concepții o întîinim, de pildă, în articolul ***Poezia*** de Cezar Boliac, publicat în ***Foaie pentru minte, inimă și literatură,*** nr. 27, 1 iulie 1846 și următoarele, reprodus apoi ca prefață la volumul ***Poezii noi,*** apărut în 1847, deci în același an cu volumul lui D. Bolintineanu. După Cezar Boliac, poezia avea un rol determinant în transformarea mentalității oamenilor și a structurii societății, trebuia să devină un mijloc de acțiune, să capete un caracter militant : „Poezia, ca o tutelă eternă a omenirii, trebuie să-și reformeze cu totul mijloacele cele vechi... Ea trebuie să fie numai filosofică, socială, umană și politică... Este timpul ca poezia să se ocupe, să puie în mișcare toate resorturile sale la o prefacere întreagă, la o reformă totală de conștiință : schimbare a tuturor ideilor ce a avut pînă acum și are astăzi omul despre lume. Să cerceteze cu de-amănuntul izvoarele inegalității în societate și să nimicească toate formele și reformele sociale, politice și religioase, prefăcînd acea iubire numai teoretică de libertate și egalitate în libertate și egalitate practică și actuală."

Scriitorii din generația pașoptistă și-au desfășurat o bună parte sau întreaga lor activitate creatoare sub semnul convingerii ferme că poetul, și în general artistul, este chemat să îndeplinească în viața țării un rol de primă însemnătate. Chiar dacă

nu a fost preocupat de dezbaterea ei accentuată, această concepție a mărturisit-o și Grigore Alexandrescu, în prefața volumului ***Suvenire și impresii. Epistole și fabule,*** apărut tot în 1847, în care spunea : „Eu sunt din numărul acelora care cred că poezia, pe lîngă neapărata condiție de a plăcea, condiție a existenței sale, este datoare să exprime trebuințele soțietății și să deștepte simțimente frumoase și nobile".

La apariție, ***Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanul*** a avut un viu ecou, s-a bucurat de aprecieri elogioase atît în țară, cît și în străinătate. Astfel, în octombrie 1847 Dimitrie Brătianu ține o cuvîntare, în cadrul Societății Studenților Români din Paris, în care, făcînd o trecere în revistă a stărilor de lucruri din Principate și a progreselor literaturii române, 'mărturisea, la un moment dat : „Ador strofele eroice ale Bolimtineanului" (cf. ***Anul 1848 în Principatele Române,*** București, Carol Gobi, 1902, vol. I, p. 71). De aceeași prețuire se bucurau versurile lui D. Bolintineanu și din partea unor filo-români din Franța. în articolul ***La Moldo-Valachie et le mouvement roumain,*** apărut în ***Revue des deux mondes*** din ianuarie 1848, H. Desprez enumera pe D. Bolintineanu printre cei care dăduseră „des gracieux essais de'lyrisme".

Cu excepția a trei poezii,- toate celelalte din cuprinsul primului volum al lui D. Bolintineanu au fost reluate/ în volumele sale ulterioare. Cele trei poezii lăsate în acest prim volum, reproduse de noi în corpul ediției, sînt următoarele :

CÎNTEC

(COLO-N VALEA ÎNFLORITĂ)

Apărută în ***Colecție din poeziile domnului D. Dolintineanul*** (1847), de unde a fost reprodusă în ***Foaie pentru minte, inimă și literatură,*** an. XV, nr. 23, 7 iunie 1852, p. 92.

PUTEREA CÎNTECULUI (BALADĂ)

Apărută în ***Colecție din poeziile domnului D. Dolintineanul*** (1847). Partea care conține povestea spusă de cîntăreț, începînd cu versul „Un domn odată avea soție", a fost reluată independentă și retipărită, cu ușoare modificări, sub titlul ***Nedreptatea,*** în ***Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

CÎNTEC

(ZBOARĂ, ZBOARĂ PORUMBIȚĂ)

Apărută în ***Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847).

CÎNTECE ȘI PLÎNGERI

1852

În vara anului 1852, în perioada exilului la Constantinopol, D. Bolintineanu întreprinde o călătorie în Transilvania, stînd cîtva timp la Mehadia. Așa cum rezultă dintr-o scrisoare adresată lui A, Zâne, la 2 iunie 1852, călătoria avea un dublu scop. Mai întîi : „Mîine plec la Mehadia, cu orice preț, voind a întîlni pe soru-mea". Iar apoi : „Dacă m-a lăsa să șed în Transilvania, am să tipăresc manuscrisele ce le tîrăsc după mine ca pe copiii mei" (cf. N. Cartojan : D. ***Bolintineanu. Scrisori din exil,*** în ***Neamul românesc literar,*** an. I, nr. 6, 1 iunie 1909 p. 465). în Transilvania nu izbutește să tipărească nimic. Probabil însă că, ***prin*** intermediul sorei sale, Ecaterina, îi transmite lui G. Sion manuscrisul volumului ***Cîntece și plîngeri.*** Dealtfel, G. Sion își amintea : „Bolintineanu mi-a trimis prima colecțiune a poeziilor lui, netipărite încă, cu rugăminte ca să fac ceva cu ele, spre a-i trimite un ajutor pecuniar. M-am pus de le-am tipărit într-o mie) exemplare, cu propriile mele mijloace, și, după trei luni de la apariția lor, n-am mai avut un exemplar" ***(Suvenire contimpurane,*** București, Minerva, 1915, p. 391). Afirmația lui G. Sion că a tipărit volumul cu propriile sale mijloace; pare a nu corespunde adevărului, cheltuielile fiind acoperite prin subscripție publică, după cum precizează I. G. Valentineanu în ***Biografiea oamenilor mari scrisă de un om mic*** (Paris, 1859, p. 38) : „La 1852 se deschise o subscripție în Moldova spre a imprima o colecțiune din operile sale/".

E vorba deei de ***volumul Cîntece şi plîngeri. Edate sub*** înv ***grijirea d. G. Sion,*** Iaşi, Tipografia „Buciumului român", 1852. D. Bolintineanu a fost nemulţumit de modul în care G. Sion i-a editat poeziile, permiţîndu-şi o serie de modificări în textul lor. Acest fapt l-a constatat şi Lazăr Şăineanu, scriind : „în ediţiunea făcută de Sion, Iaşi, 1852, sub titlul. ***Cîntece şi plîngeri,*** editorul şi-a permis, în lipsa poetului din ţară, o serie de modificări şi omiteri dintre cele mai arbitrare, care alterează adesea cugetarea însăşi" ***(Autori români moderni,*** ediţia a III-a,, Craiova, Institutul de editură Raiian şi Ignat Samitca, 1895, p. 325). La reluarea poeziilor din acest volum în ediţia apărută sub directa sa supraveghere, ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite,*** în 1865, poetul a restabilit textul autentic al versurilor sale. •

Cu toate alterările datorate lui G. Sion, volumul ***Cîntece şi plîngeri*** a adus acorduri noi în lirica vremii, a înscris o etapă nouă în creaţia poetică a lui D. Bolintineanu. Faptul a fost pus în evidenţă de Raicu Ionescu-Rion,: care scria : „în plîngerile şi cîntecele sale,, Bolintineanu adusese ceva 'nou. pentru timpul lui : notele plîngătoare în genul lui Lamartine, Elegiile duioase către Dumnezeu, meditaţiile filosofice asupra vieţii, iubirea, vagă şi mistică pentru l armii tot aşa de vagi şi fantastici ai Orientului, admiraţia aproape extatică pentru acest sălbatec şi fioros Orient — au fost,, la vremea lor, ceva nou, în literatura noastră". ***(înaintaşii lui Eminescu. D. Bolintineanu,*** în ***Evenimentul literar,*** an. I, nr. 34, 8 august 1894, p. 1).

Cu excepţia a trei poezii, toate celelalte din cuprinsul acestui volum au fost reluate în volumele ulterioare. Cele trei poezii lăsate de D. Bolintineanu ***in Cîntece şi plîngeri,*** reproduse de noi în corpul ediţiei, sînt următoarele :

O NOAPTE PE CAL

Apărută în ***Cîntece şi plîngeri*** (1852). Partea care conţine cîntecul străinului a fost reluată de sine stătătoare, sub titlul ***Străinul, in Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855)/

N. Iorga aprecia că poezia O ***noapte pe cal*** conţine „multe versuri interesante" ***(Istoria literaturii române în veacul al XlX-lea,*** vol. II, Bucureşti, Minerva, 1908, p. 192). Iar G. Călinescu afirma că poezia „e un amestec de Musset cu Burger, în

stilul de badlnerie: din ***Namouna şi Mardoche" (Istoria literaturii române,*** p. 224).

RÎUL VIEŢII

Publicată în ***Zimbrul,*** an. II, nr. 47, 10 decembrie 1851, p. 175. Inclusă în ***Cîntece şi plîngeri*** (1852).

CIOBANUL

Apărută în ***Cîntece şi plîngeri*** (1852).

POEZIILE VECHI ŞI NOI ALE D-LUI DIMITRIE BOLINTINEANU

1855

Apariţia volumului ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu, Edate sub îngrijirea d.*** G, ***Sion,*** Bucureşti, Tipografia bisericească din St. Mitropolie, 1855, era anunţată astfel, la rubrica de ***Bibliografie,*** în ***Foiletonul Zimbrului,*** nr. 25, 10 iulie 1855, p. 200 : „Numele autorului le recomandă destul publicului cetitor, ca să nu fie de lipsă de a i se recomanda ale sale frumoase scrieri".

Volumul cuprinde ciclurile ***Elegii, Balade, Florile Bosforului, Caicelanee, Epistole, Cîntece*** şi ***Poeme,*** însumînd întreaga creaţie lirică a lui D. Bolintineanu de pînă la acea dată. Drept prefaţă avea o ***Epistolă amicului G. Sion,*** semnată de tînărul şi inteligentul critic literar al acelei vremi, Radu Ionescu, datată : „Bucureşti, 1855, mai 1" :

„Amice !

Cată să-ţi fim recunoscători de îngrijirea ce ai avut pentru tipărirea acestor poezii. Poate mai mult decît totdeauna se simţea lipsa d-o sferă adevărată de poezii, în care multe inimi simţitoare să afle un eco şi multe suflete întristate o consolare. Trăim în nişte timpuri în care numai zgomotul armelor, fumul sîngelui

şi cabinetele diplomatice, ăst nou labirint, ocupă spiritele noastre. Ştii însă că sunt multe suflete delicate care, prin natura lor, au oroare de război ; ele voiesc să ducă o viaţă mai senină, să afle o lume mai fericită, cum a creat-o visele lor, şi acolo să trăiască cu frumosul ideal la care ele aspir. Apoi, afară de acestea, niciodată n-a răsărit ca acum mai mulţi făcători de versuri. Iată o vorbă ce-mi va atrage ura a mai multor autori ; dar este un adevăr : pe toată ziua răsar la rimători, înşirători de vorbe fără sens, şi nu ştiu cine i-a semnat ; ce ştiu este că sunt departe d-a fi poeţi : nici armonie, nici simtiment, mici idei. Mă consol însă că nu vor creşte mult şi vor vedea cît sunt de mici îndată ce-i vor ajunge razele unei adevărate poezii. Iată, amice, pentru ce cată să-ţi fim recunoscători ; ne-ai împlinit aceste două dorinţe prin tipărirea poeziilor d. Bolintineanu.

Ce să zic despre poeziile sale ? Ce e frumos nu se poate defini. Adevărata poezie n-a avut şi nu va avea niciodată o definiţie dreaptă. Besehiză oricine această carte şi va vedea apărîndu-i, prin nori diafani, creaţiunile cele mai ideale de vergine frumoase, de spirite răpitoare, de fantasme surîzînde, ce şterg lacrima unui infortunat şi îndulcesc somnul său, de flori ce-şi înalţ profumul pe aripele rouate ale serii, de murmura voluptoasă produsă de sărutatul a doi amanţi fericiţi şi cîte alte creaţiuni plăcute ! E poetul imaginaţiunii, unei imaginaţiuni uşoare, pline de farmec, care totdeauna ne surîde şi ne poartă numai prin flori pline de parfum, prin văi încîntătoare, prin cîmpii cereşti, unde totul este plăcere şi amor. Să nu căutăm poezia care cîntă epopeea inimii, şi acele pasiuni mari care sfîşiu inima stingînd într-însa orice speranţă, nici acea mută desperare ce aruncă în versurile sale un suflet zdrobit cînd vede mizeriile ce apasă omenirea ; să nu căutăm pe Prometeu care nu va înceta niciodată să se revolte în contra destinului orb.

Aceste poezii revărs în inimă o rază de speranţă care alină durerile noastre. Nimic nu e mai dulce decît speranţa ; aceasta e singurul bine ce mîngîie încă tristul nostru suflet. Cine nu speră îm viaţa sa ? Sau realizarea unei nobile dorinţe, sau amorul unei copile, sau fericirea patriii sale, amorul cel mai sînt ? Şi aceste poezii umple inima d-o speranţă dulce, şi în ce lume frumoasă, în ce lume ideală ele ne transport! Poetul zboară din floare în floare şi le ia parfumul ; din stea în stea şi le ia razele strălucitoare ; el vede luna şi ia melancolica sa lumină, zăreşte

o copilă frumoasă şi culege crinii şi rozele dupe faţa ei ; cînd roua cade, el strînge mărgăritarele dupe flori ; cînd aude paserile cîntînd, el răpeşte notele lor armonioase. Adună tot- ce e mai frumos sub cer. şi din toate acestea formează în lumea sa ideală o atmosferă de lumină şi armonie, de mărgăritare şi parfume. Ce regiuni pline de magie în care rătăcesc copile d-o frumuseţe cerească şi spirite aeriane, care fac cortegiul muzei poetului !

în multe din poeziile sale domneşte o melancolie tristă, care ne face să cugetăm la existenţa noastră ; căci cine din moi. n-a simţit în sufletul său născîndu-se idei triste, văzînd că toamna florile îşi pierd parfumul şi se usuc, arborii îngălbenesc şi se dezbrac de podoaba frunzelor, şi apoi s-a gîndit la zilele sale şi 1-atîtea> fiinţi iubite care au intrat de timpuriu în toamna vieţii ?

Pentru întîia oară în limba noastră vedem în aceste poezii poeme orientale. Şi ce bine sunt exprimate formele încîntătoare, scenele pline de poezie, florile cele mai plăcute, parfumele cele mai suave şi toată poezia ce formează caracterul principal al Orientului, adevărata ţară a poetului ! Numai aci poetul poate să desfăşure toată avuţia imaginaţiunii sale. Cine n-a auzit d-această ţară unde totul este poezie, unde cresc florile cele mai strălucitoare, unde cînt paserile cele mai armonioase, unde femeile, închipuiri cereşti, respir numai amor ! Cu ce farmec ne descrie serile din Orient ! a vedea în răsfrîngerea razelor soarelui că toate iau o viaţă nouă ; apele strălucesc ca unde de cristal ; florile, sărutate şi de raze şi de aurele serii, las a se înălţa sufletul lor de parfumul ce-1 prinde prin haremuri mii de frumuseţi. Şi cînd luna revarsă melancolica sa lumină, cu ce farmec rozele îşi dezvolt strălucirea lor, şi cu ce armonie Biulbiuli, această pasere a Orientului, cîntă frumuseţile patriei sale ! Şi nopţile petrecute pe Bosfor ! acele murmure uşoare ce produc caicele cînd despică undele apei la lumina lunii din boschetele vecine şi sunetul unui instrument cu care amantul cheamă pe dulcea sa iubită!

într-una din aceste poeme orientale, ***Hial,*** ce idee frumoasă a exprimat poetul ! Sunt momente în care sufletul nostru simte trebuinţa a ieşi din această lume de mizerii, şi, ca un fluture pe care flacăra îl atrage, el se aruncă în infinit. Viaţa noastră este un lung exil în care întîlnim numai suferinţe ; aci toate iluziile se pietrd, toate visele se nimicesc şi n-aflăm decît neantul. Sufletul nostru obosit voieşte cîteodată să-şi ia zborul din astă realitate, din astă închisoare tristă, ca să mai revază idea-

lui, patria sa cerească, care îi dă fericirea pentru cîteva momente.

Cînd în cînturile sale poetul îşi aduce aminte de patria sa, cu ce foc o descrie voind să deştepte în inime amorul şi devotamentul ! Şi cine nu trebuie să simtă inima sa bătînd cînd vorbeşte de patrie, adevărata noastră mumă ? Cine nu trebuie să fie mişcat uitîndu-se la această ţară frumoasă, la această ţară, lăcaşul vitejiii, al frumuseţii şi al poeziii ? La această ţară, plină de suvenirele a tot ce avem mai scump şi mai iubit...

Dar îmi propusesem, amice, a-ţi face o epistolă în care să te anunţ despre terminarea tipăririi acestor poezii şi a ieşit cu totul altceva. Am avut însă a vorbi de frumos, şi frumosul adeseaori te rătăceşte. Şi, iată, era p-aci să uit a-ţi vorbi de ceva interesant, în aceste poezii s-a priimit ***u*** scurt şi mă tem să nu reclame iar. Bietul ***u*** scurt, fiinţă nesimţitoare, prin ajutorul atîtor fiinţe simţitoare intră în viaţa publică reclamând neîncetat ! Cine ştie, poate prin îndemnul lui ***u*** scurt şi oamenii cei scurţi vor reclama de la soartă sau să-i facă mai înalţi, sau să-i lase , în întuneric, cum a cerut sărmanul ***u*** scurt.

Priimeşte, amice, îmbrăţişările mele şi scuză-mă de aceste multe distracţiuni. Distracţiuni de poet."

Volumul de ***Poezii vechi şi noi*** a atras interesul şi preţuirea contemporanilor lui D. Bolintineanu, cum rezultă din prefaţa lui Radu Ionescu. în acelaşi sens, Iosif Vulcan menţiona că „această publicaţiune asigură renumeie poetului pentru totdeuna şi în scurt numele lui deveni cunoscut nu numai în patria sa, ci şi în ţări străine" ***(Panteonul român, portretele şi biografiele celebrităţilor române,*** Pesta, 1869, p. 100).

Numai D. Bolintineanu n-a fost mulţumit de modul în care i-au apărut volumul de poezii, „edate sub îngrijirea d. G. Sion", în 1855, şi ***Călătorii în Palestina şi Egipt,*** în 1856, pe cînd se afla în exil. La întoarcerea sa în ţară, în toamna anului 1857, poposeşte mai întîi la Iaşi, unde constată, cu amărăciune, că cei ce se ocupaseră de tipărirea volumelor sale, şi în primul rînd G. Sion, abuzaseră fără jenă, cheltuind sumele încasate prin subscripţie publică, ba mai mult, scoţîndu-1 şi dator. La 24 octombrie 1857 îi scria lui A. Zâne : „Vei şti numai că cărţile mele tipărite s-au vîndut toate, şi banii s-au mincat de fraţii după aici. Numai cu Sion nu ştiu cum să fac, căci este cam rău văzut de toţi şi cam la o parte. Au fost aici oameni care au adunat bani de la public

şi de la cîteva persoane cu care am vorbit, ca să tipărească poeziile şi călătoria mea. De la unul a luat 100, de la alţii, 50, 40, 30, 60 etc. şi cu toate acestea cheltuiala tiparului s-a pus la socoteală mie" (cf. N. Cartojan : ***Scrisori ale lui D. Bolintineanu după întoarcerea din exil,*** în ***Neamul românesc literar,*** an. III, nr. 3, 30 ianuarie 1911, p. 45).

Desigur, D. Bolintineanu a fost nemulţumit nu numai de modul în care G. Sion a cheltuit sumele încasate, ci mai ales de intervenţiile arbitrare în textul poeziilor sale'. Să luăm cîteva exemple edificatoare. Confruntînd unele poezii apărute în Colecte ***din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847), în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855) şi ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite*** (1865), constatăm că, în volumul din 1855, G. Sion a modificat şi a denaturat unele versuri şi strofe ale poeziilor apărute în volumul din 1847, iar D. Bolintineanu le-a restabilit forma iniţială în ediţia din 1865. Astfel, la poezia O ***fată tînără pe patul morţii,*** ultimul vers din strofa a treia avea următoarea formă în volumul din 1847 :

Pe patu-mi de moarte d-odat-am căzut,

în volumul din 1855, G. Sion l-a modificat :

Pe patul durerii deodat-am căzut,

în ediţia din 1865, D. Bolintineanu revine la forma iniţială :

Pe patu-mi de moarte deodat-am căzut.

La poezia ***Fecioara,*** prima strofă avea următoarea formă în volumul din 1847 :

Plîngeam pe sînu-i fraged un plîns d-amărăciune
Şi lacrimi înfocate pe frunte-mi se scura,
Căci tînără vergină şoptea o rugăciune
Suavă ca amorul ce-n sînu-i palpita.

în volumul din 1855, G. Sion o desfigurează :

Plîngeam pe sînu-i tînăr un plîns de-amărăciune
Şi lacrămile mele în plînsu-i se-ngîna,
Iar tînăira copilă şoptea o rugăciune
Mai tristă decît lampa ce-abia mai fumega.

în ediţia din 1865, D. Bolintineanu redă forma autentică, identică celei din volumul din 1847.

La poezia ***Un tînăr român murind în străinătate,*** G. Sion a eliminat strofa a doua, în volumul din 1855, D. Bolintineanu

reintroducîmd-o în ediţia din 1865. Titlul- admirabilei poezii ***Mihnea şi baba,*** apărută în volumul din 1847, a fost înlocuit de G. Sion cu ***Fermecătoarea,*** în volumul din 1855. în ediţia din 186*5, D. Bolintineanu a revenit la titlul iniţial. Exemplele s-ar putea înmulţi.

Un număr de 26 de poezii din ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** nu au mai fost reluate în volumele sale ulterioare. Pentru a oferi posibilitatea cunoaşterii complete a operei poetice a lui D. Bolintineanu, reproducem în ediţia noastră 24 de poezii. Celelalte două, nereproduse, sînt părţi izolate din poezii apărute. în volumele anterioare, incluse în ediţia noastră. Astfel, poezia ***Nedreptatea*** e un fragment din ***Puterea cîntecului,*** din volumul apărut în 1847. Iar poezia ***Străinul*** reia un episod din O ***noapte pe cal,*** din volumul apărut în 1852 (vezi şi notele la poeziile respective).

CORNUL

Apărută în ***Colecţie din poeziile domnului*** D. ***Bolintineanul*** (1847), de unde a fost reprodusă în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XV, nr. 23, 7 iunie 1852, p. 92. Reluată în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

Aran Densuşianu era de părere că „această plîngere nu numai îţi înduioşează inima prin simţirea naturală şi adîncă, dar totodată-ţi detsfătează imaginaţiunea prin modul atît de nou de a-ţi exprima durerea şi prin mişcarea vie ce se revarsă peste toată icoana" ***(Poeziile lui D. Bolintineanu, în Cercetări literare,*** partea II, Iaşi, Editura librăriei Fraţii Şaraga, 1887, p. 219).

[ELEGIE]

Apărută în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

LA D-LA F.C.

Apărută în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

SUVENIRE DE CĂLĂTORIE

Apărută în ***Colecţie din poeziile domnului*** D. ***Bolintineanul*** (1847), de unde a fost reprodusă în ***Jurnal de Galatz,*** an. I, 1850, p. 375, şi în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XV, nr. 45—46, 22 noiembrie 1852, p. 184. Reluată în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

F^LUTURELUL

Publicată în ***Zimbrul,*** an. II, nr. 54, 7 ianuarie 1852, p. 203. Inclusă în, ***Cîntece şi plîngeri*** (1852) şi reluată în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

MOARTEA LUI MIHAI VITEAZUL

Apărută în ***Cîntece şi plîngeri*** (1852) şi reluată în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

într-o ***Critică literară,*** publicată în ***Albumul literariu,*** nr. 5, mai 1857, p. 12, Bossueceanu, conducătorul gazetei, scria : „D. Alecsandri şi d. Bolintineanu sunt poeţii de excelenţă ai acestei poezii pastorale şi oricînd ne vorbesc de o floare, de amorul naiv al unei ţărăncuţe sunt admirabili : pana lor revarsă iprofume şi farmec pe paginile scrise. Oricînd însă părăsesc aceste subiecte simple spre a trata altele de o altă specie de poezie, cum a făcut d. Bolintineanu cu ***Moartea lui Mihai Viteazul,***. ei cad, căci aci nu mai e treaba penei armonioase a poetului pastoral, ci a penei forte a poetului epic, a coloristului sever, a pateiticului tragic."

BENCHETUL

Publicată în ***Zimbrul,*** an. II, nr. 49, 17 decembrie 1851, p. 183. Inclusă în ***Cîntece şi plîngeri*** (1852) şi reluată în ***Poeziile , vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

VISUL LUI ŞTEFAN CEL MARE

Publicată în ***Albumul pelerinilor români*** (Paris), foaia III, 30 iunie 1851, p. 1. Indusă în ***Cîntece şi plîngeri*** (1852) şi reluată în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

CAVALERUL ŞI FLUTURUL

Publicată în ***România literară,*** an. I, nr. 7, 13 februarie 1855, p. 91. Inclusă în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

ŢEPEŞ ŞI SOLII

Apărută în ***Cîntece şi plîngeri*** (1852), de unde a fost reprodusă în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XVI nr. 16, 22 aprilie 1853, p. 120. Reluată în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

BUJORUL

Apărută în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

GIULFIDAN

Apărută în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855), cu următoarele note finale ;

„1. Azral : geniul mormintelor.

2. Dginii : nişte fiinţe fantastice.

3. Toţi istoricii vorbesc de această întâmplare. Joinnin în istoria sa zice : «Siavouch-pacha assiege par cette milice qui l'avait eleve elle meme â la dignite de grand vezir, fut tue â la porte de son harem, quil defendit jusqu'â son dernier soupir. Plus de 300 assaillants perirent en fureur blesses. On vit alors un spectacle affreux qui souleva l'indignatiom generale des musulmans, si jaloux de leurs femmes : les soldata violerent l'asile sacre du

harem, trainerent dans la rue les victimes de leur licence», etc. Hammer zice, vorbind de sultanul Suleiman II : două femei, soţia şi sora vizirului, fură purtate goale prin cetate şi le tăiară nasurile."

ANA şi ARAPUL

Publicată în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. X, nr. 12, 24 martie 1847, p. 100. Inclusă în ***Colecţie din poeziile domnului D. Bolintineanul*** (1847) şi reluată în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

ORTANZA

Apărută în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855), cu următoarea notă finală : „Apele-dulci cunoscute, cele din Europa, despre care este vorba aci, sub numele de ***cheat-hane,*** este o preumblare frumoasă aproape de Constantinopole, pe marginile unui rîu cu apă dulce ce se varsă în mare. Acolo, în toate vinerile femeile turce se duc şi răsuflă aerul curat. Străinii, creştinii, bărbaţi şi femei, pot să circule prin grupele acele de femei între care sînt de toate clasele societăţii musulmane. în sărbătorile acele se răpesc ochii călătorului prin diversitatea costumelor, frumuseţea femeilor şi noutatea lucrului."

CAICELANEE

Apărute în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

LUI V. ALECSANDRI

Apărută în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

Şerban Cioculescu apreciază elogios această poezie, avînd convingerea că poetul „ar fi reuşit mai bine în epistolă ; singu-

rlil specimen închinat lui V. Alecsandri, cînd cu numirea sa ca director al Arhivelor Statului, în care-şi mustră prietenul de părăsirea Muzei, este în întregime admirabil ; dacă ar fi continuat în acest gen, ar fi dat epistolei noastre un nivel poetic neatins de nimeni" (Şerban Cioculescu, Vladimir Streimi, Tudor' Vianu : ***Istoria literaturii române moderne,*** Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1971, p. 108).

PANDURUL

Publicată în ***Albumul pelerinilor români*** (Paris), foaia I, 15 aprilie 1851, p. 4. Reprodusă în ***Foiletonul Zimbrului,*** an. IV, nr. 28, 31 iulie 1855, p. 224, şi în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XVIII, nr. 40, 28 septembrie 1855, p. 224. Inclusă în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

CAVALCADA

Apărută în ***Cîntece şi plîngeri*** (1852) şi reluată în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

O GHICITOARE

Apărută în ***Cîntece şi plîngeri*** (1852) şi reluată în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

ANDREI SAU LUAREA NICOPOLULUI DE ROMÂNI

Apărută în ***Cîntece şi plîngeri*** (1852) şi reluată în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

G. Călinescu preciza că poema „împrumută din istorie numai figura hatmanului Udrea, care bătu NicopOlul sub Mihai Viteazul. Restul, adică aproape tot, e fantezie" ***(Istoria literaturii române,*** p. 227). într-adevăr, în poemă se urmăreşte doar senzaţionalul ieftin, în maniera romanului foiletonistic, intriga fiind construită pe coincidenţe bizare, travestiuri, momente de exaltare,

scene lacrimogene. însuşi D. Bolintineanu era conştient că scrierea sa este minoră, lucrată în grabă, superficial, fără a mai fi revăzută, mărturisindu-i lui V. Alecsandri, într-o scrisoare trimisă din Paris la 6 octombrie 1851, reprodusă atît în ediţia din 1852, cît şi în aceea din 1855 :

„Poetul meu !

înainte de vestita bătălie de la Călugăreni, unde armia românească se încunună de o falä nemuritoare, Mihai Viteazul trimise două mii de români, subt comanda hatmanului Udrea, să bată Nicopolul ; oştirea noastră trecu pe gheaţă Dunărea, înconjură şi, în mai puţin de şeapte ceasuri, luă cetatea cu asalt.

Iată istoria.

Doamna mea muză luă sujetul acesta şi, în cîteva nopţi de nesomn, născu această poemă.

Făcută în trei-patru nopţi, va trăi trei-patru zile. Cu toate acestea, trei-patru zile de viaţă, în comparaţie cu o eternitate de moarte, tot este ceva, şi iată pentru ce te rog să o tipăreşti.

Cît pentru cuvintele ce mă siliră să ţi-o dedic ţie, sînt mai multe : unul este recunoştinţa pentru graţioasele şi armonioasele, tale versuri ce mă mîngîie în singurătatea exilului meu ; altul, pentru că poema mea îmi pare slabă ; şi prin urmare, are trebuinţă de protecţia numelui tău într-acea frumoasă Moldovă unde sînt cunoscut mai puţin decît autorul lui Arghir. O să mă întrebi de ce este slabă ? Sînt leneş, mai întîi de toate celelalte, leneş ca un derviş ; apoi ce vrei ? nu este rău să lase cineva întîia inspiraţie astfel cum vine...

Ţi-am trimis mai multe versuri cu destinaţie de a vedea lumina tiparului. Asemenea comisioane sînt cam ciudate cînd versurile sînt stihuri, ca să mă slujesc de o veche expresie ; dar ce vrei, poetul meu ? este şi vina ta : tu nu mai scrii nimic ! ...Dacă ne vei priva încă de plăcerea de a te citi, îţi făgăduiesc că te voi face eu a seri, căci am de gînd a-ţi trimite cu cel dintîi balon, şase tomuri de stihuri, afară de proză."

SAFJRA ,

Publicată în ***Foiletonul Zimbrului,*** nr. 26, 17 iulie 1855, p. 206. Inclusă în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

SORICA

Apărută în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

PROFIRA

Apărută în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

TUDORA

Apărută în ***Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*** (1855).

MELODII ROMÂNE

1858

Volumul ***Melodii române,*** Bucureşti, Imprimeria C. A. Rosetti, 1858, a apărut la sfîrşitul lunii iunie a acestui an, cum ne informează recenzia lui C. A. Rosetti, publicată în ***Românul,*** an. II, nr. 49, 23 iunie/5 iulie 1858, p. 194 : „Subt frumosul titlu de ***Melodii române*** a ieşit acum de subt tipar o culegere de poezii de D. Bolintineanu..." (vezi şi nota de la poezia ***La patrie).*** Poeziile din acest volum au un caracter dominant patriotic, exteriorizînd sentimentele şi starea de spirit a poetului faţă de realităţile şi problemele majore întîlnite în ţară după întoarcerea sa. din exil. în recenzia amintită, C. A. Rosetti releva că poeziile din ***Melodii române*** „sunt pentru noi testamentul inimei României, ele ne arată suspinele şi speranţele ei, dagherotipia stării noastre sociale şi fulgerile prin care întrevedem viitorul".

După încheierea Tratatului de Ia Paris, la 30 martie 1856, în urma războiului Crimeii, Principatele Române intră într-o nouă fază de dezvoltare. Ieşind de sub protectoratul ţarist, rămîn numai sub suzeranitatea Porţii Otomane, asigurate de garanţia marilor puteri europene. în fiecare principat urma să se convoace cîte un divan ad-hoc, cu reprezentanţi din toate clasele sociale, iar dorinţele exprimate în acele divanuri aveau să fie examinate de marile puteri şi consemnate într-o Convenţie, ce se va încheia tot la Paris, la 7/19 august 1858. Pînă la semnarea Con-, venţiei, ţările româneşti erau conduse de un caimacam (locţiitor de domn). Problema fundamentală pusă după Tratatul de la Paris era însă Unirea Principatelor Române. Lupta pentru unitatea naţională capătă în această perioadă o largă amploare, o sporită intensitate, dinamizînd toate forţele patriotice, redeşteptând conştiinţele, stimulînd energiile creatoare, pentru a servi propăşirea ţării, pe multiple planuri. Este o perioadă de adevărată regenerare naţională, de avînt patriotic, luminată de nobilul ideal al unităţii tuturor românilor, de ridicare pe noi trepte de civilizaţie.

în această perioadă, cînd se impunea cu necesitate o acţiune unitară a tuturor forţelor patriotice, a tuturor spiritelor luminate şi inimilor devotate propăşirii naţionale, începe să fie din ce în ce mai viu şi mai categoric exprimată dorinţa de a li se acorda exilaţilor de la 1848 libertatea de a se întoarce în ţară. Toţi cei angrenaţi în entuziastul efort de regenerare naţională erau conştienţi că exilaţii de la 1848, care timp de aproape zece ani, în condiţii grele), nu încetaseră a trudi pentru binele patriei, erau cei mai indicaţi să stimuleze şi să fortifice, prin devotamentul, clarviziunea şi abnegaţia lor, lupta cu perspective atît de luminoase.

în vara anului 1857, demersurile pentru întoarcerea exilaţilor capătă forme organizate, mobilizînd întreaga opinie publică, apelîndu-se direct la ocîrmuire sau la reprezentanţii puterilor garante. La 8 iunie 1857, beizadea Grigore Ghica, Grigore Filipescu, membri ai înaltei Curţi, Arion, şef de secţie la Departamentul Justiţiei, şi bancherul Polihroniade prezintă caimacamului o petiţie cu mai multe mii de semnături, prin care reclamau libertatea exilaţilor de a reveni în patrie, în momentul atît de important al regenerării naţionale, după Tratatul de la Paris, cînd se punea cu acuitate problema Unirii ţărilor româneşti şi a reorganizării naţiunii române pe baze moderne. „în ajunul unei ere nouă ce se deschide pentru naţia noastră, — se spunea în petiţie — românii simt trebuinţa d-a o inaugura prin concordie. Ei vin să ceară de la Înălţimea-Voastră reîntoarcerea exilaţilor, ca o consfinţire de uitarea trecutului, ca un semn că toţi

voiesc binele comun lăsînd orice spirit de partid. Opt ani de exil i-au apucat ; familiile lor sufăr de aceasta, noi suntem pe lîngă Înălţimea-Voastră interpreţii durerii şi dorinţelor lor.

Către aceste ne zicem : că oricare ar fi mersul cu care faptele lor s-a preţuit, nimeni nu poate tăgădui că n-au fost inspiraţi de amorul pentru ţară; că Tratatul de la Paris a realizat mai multe din lucrurile pentru cari ei au suferit ; că toţi sunt cuprinşi de art. V al Tratatului care acordă tuturor amnistie, mai cu seamă prin făgăduielile solemne ale Congresului, că ţara va fi consultată într-o întreagă libertate, cu o dreptate nepărtinitoare.

Spre a fonda noua sa destinaţie, Patria are trebuinţă de luminele şi patriotismul tuturor fiilor săi. O singură exclusie am privit-o ca un semn de nenorocire. Să reintre dară fraţii noştri exilaţi !" ***(Lui C. A. Rosetti,*** 1916, p. 279).

Caimacamul refuză însă această petiţie. Apropiindu-se alegerile, care, conform Tratatului de la Paris, urmau să desemneze divanurile ad-hoc, cu reprezentanţii tuturor claselor sociale, trebuia acţionat energic şi rapid, partida naţională avînd mari speranţe în prestigiul, patriotismul şi devotamentul fruntaşilor de la 1848, aflaţi încă în exil. De aceea, îndată ce caimacamul refuză să dea ascultare opiniei publice, se înaintează o nouă petiţie, la 10 iunie 1857, către Comisiunea Europeană din Bucureşti, în care se spunea : „O petiţie, acoperită de semnăturile a mai multor sute de oameni onorabili, aparţinînd tuturor claselor societăţii, a fost remisă excelenţei-sale prinţulul-caimacam. Obiectul acestei petiţiuni este de a cere repatrierea exilaţilor din 1848, pentru a putea lua parte şi ei la alegerile generale, cari vor hotărî de soarta patriei.

Alteţa-Sa caimacamul n-a crezut de cuviinţă a primi acea petiţiune. Totuşi, cererea era conformă cu spiritul Tratatului de la Paris, care vrea ca toate opiniunile şi toate interesele să fie admise a concura la libera exprimare a dorinţelor ţărei" ***(Lui*** C. ***A. Rosetti,*** p. 280).

Noua petiţie avu un ecou favorabil. Prin intermediul Comisiunii Europene, Poarta Otomană dădu, în sfîrşit, decretul prin care se permitea intrarea în ţară a exilaţilor. Exprimînd satisfacţia opiniei publice, într-un articol publicat în ***Anunţătorul român,*** an. IV, nr. 44, 29 iunie 1857, p. 1, C. I. Bădulescu spunea : „Această noutate, răspîndindu-se în tot oraşul nostru, fu priimită

de toţi cu plăcere, mulţumind din tot sufletul unor asemenea măsuri. Nici unul din fiii României nu va avea dar în viitor să plîngă în ţări străine neputinţa de a intra în patria sa, şi astfel vor fi toţi faţă la solemna zi ce se pregăteşte pentru regenerarea patriei lor !"

Dimitrie Bolintineanu părăseşte Constantinopolul în ziua de 20 septembrie 1857. Reîntors în patrie, scrie mult, scrie necontenit, străduindu-se să răspundă prin scrisul său năzuinţelor majore ale perioadei respective, de adevărată redeşteptare şi regenerare naţională, pregătitoare a marelui act istoric al Unirii.

Volumul ***Melodii române*** este adecvat momentului istoric, poeziile din cuprinsul lui (mai vechi sau mai noi) fiind infuzate de suflu patriotic. „Activitatea publicistică a lui Bolintineanu după întoarcerea în ţară — relevă Ion- Roman — denotă o orientare patriotică fermă. Felul în care şi-a alcătuit culegerea de poezii ***Melodii române*** e foarte grăitor în sensul acesta. Fără excepţie, versurile din volum sînt străbătute de iubirea de patrie. Autorul face loc şi unor elegii scrise în exil — ***Cîntece din exil, În ţări streine ş-au 'scuturat...*** şi altele, în care proscrisul îşi cîntă nefericirea personală. Dar chiar în asemenea elegii, suferinţa poetului trece pe un plan secundar faţă de aceea a patriei [...]. Paralelismul trecut eroic-prezent decăzut e un lait-motiv al ***Melodiilor române.*** Repetăm, poeziile din acest volum nu au fost compuse, toate, în 1857—1858 ; unele sînt mai vechi. Volumul are totuşi o unitate uimitoare, ceea ce îi conferă valoarea unui act determinat de împrejurările din vremea în care a apărut" ***(Dimitrie Bolintineanu,*** Editura/ tineretului, 1962, p. 145).

Următoarele zece poezii din ***Melodii române*** nu au mai fost reluate de poet în volumele sale ulterioare :

FOST-AI TU FRUMOASĂ, TU, PATRIA MEA

Publicată în ***Concordia,*** an. I, nr. 27, 11 mai 1857, p. 107, cu titlul ***Tu erai frumoasă, o, patria mea.*** Inclusă în ***Melodii române*** (1858).

ÎN TIMPURI DE CĂDERE

Apărută în ***Melodii române*** (1858).

FECIOARA DACIEI

Apărută în ***Melodii române*** (1858).

ŞI FLORILE PLĂPÎNDE DIN CÎMPURILE NOASTRE

Apărută în ***Melodii române*** (1858).

HARPA POETULUI ROMÂN

Apărută în ***Melodii române*** (1858).

BUCIUMUL ŞI FLUIERUL

Publicată în ***Albumul pelerinilor români*** (Paris), foaia I, 15 aprilie 1851, p. 3. Reprodusă în ***România literară,*** an. I, nr.' 27 16 iulie 1855, p. 320, şi apoi în ***Românul,*** an. I, nr/4, 19/31 august 1857, p. 4. Inclusă în ***Melodii române*** (1858).

AVUŞI TU ZILE MÎNDRE

Apărută în ***Melodii române*** (1858).

LA DANUBIU

Apărută în ***Melodii române*** (1858).

LA UN NOR

Apărută în ***Melodii române*** (1858).

ÎN ŢĂRI STREINE Ş-AU SCUTURAT

Apărută în ***Melodii române*** (1858).

LEGENDE SAU BASNE NAŢIONALE ÎN VERSURI

1858

Concomitent cu ***Melodii române*** apare volumul ***Legende sau basne naţionale în versuri,*** Bucureşti, Librar-editor Christ. Ioannin et Comp. Romanow, 1858.

în ***Anunţătorul român,*** an. V, nr. 30, 16 aprilie 1858, p. 4, se publică următoarea înştiinţare, din partea editorilor :

„Se anunţă cu plăcere că în curînd va ieşi de sub tipar o mare colecţiune, în mai multe broşuri, de ***Legende sau basne naţionale în versuri*** de d. Dimitrie Bolintineanu.

Această operă nu este ceea ce se zice o colecţiune de cîntece poporane; acele cîntece se află în gura popolului şi a lăutarilor ce le cîntă, însoţindu-se de sunetul vioarei sau al tamburei, şi care sînt totdauma în versuri. D. V. Alecsandri a publicat o mare colecţiune de acest fel de cîntece numite şi ***Doine.*** Colecţiunea ce voim a publica este formată de legende sau basne tradiţionale cu care bunele noastre au legănat copilăria noastră. Toate aceste legende se spun în proză. Pentru aceea ele primesc mare prefacere, atît în idei, cît şi în formă, după talentul sau capriţul acelui care le spune.

D. Dimitrie Bolintineanu a adunat o număroasă cătăţime d-acest fel de legende cărora le dă astăzi o formă poetică şi unora din ele o idee morală.

Aceste legende trebuie să fie văzute ca una din petrele preţioase ale tezaurului naţional şi trase din întunerecul în care nepăsarea le condamnase să peară."

La sfîrşitul înştiinţării se menţiona : „Această colecţiune va ieşi în 16 broşuri". Nu au apărut însă decît două broşuri. La începutul primei broşuri era reprodusă întocmai, cu titlul de ***Prefaţă,*** înştiinţarea publicată de editori în ***Anunţătorul român.***

în volumele sale ulterioare, D. Bolintineanu nu a mai reluat, din broşura nr. 1, poezia ***Şir'te mărgărite,*** iar din broşura nr. 2 poeziile ***Căpriţa de aur, Ziorina, Ştefan cel Tînâr şi doamnă-sa*** şi ***Dromichete.***

ŞIR'TE MĂRGĂRITE

Apărută în ***Legende sau basne naţionale în versuri,*** I, (1858).

CĂPRIȚA DE AUR

Apărută în ***Legende sau basne naționale în versuri,*** II, (1858).

ZIORINA

Apărută în ***Legende sau, basne naționale în versuri,*** II, (1858).

ŞTEFAN CEL TÎNĂR ŞI DOAMNĂ-SA

Apărută în ***Legende sau basne naționale în versuri,*** II, (1858).

DROMICHETE

Apărută în ***Legende sau basne naționale în versuri,*** II, (1858).

BĂTĂLIILE ROMÂNILOR (FAPTE ISTORICE)

1859

In vara anului 1858, dăruindu-se unei activități febrile, D. Bolintineanu își propune să inițieze o bibliotecă clasică, o suită de ediții din operele reprezentative ale literaturii universale și române, distribuite cititorilor prin abonament. La 28 august 1858 îi comunica lui G. Sion : „Eu am tipărit o programă, un proiect de o bibliotecă clasică, am găsit un capital. Vezi programa, îmi pare rău că nu ești aici. îmi trec timpul alergînd după abonați, căci deși este capital, dar concursul abonaților tot este necesar" (cf. Ștefan Meteș : ***Din relațiile și corespondența poetului Gheorghe Sion cu contemporanii săi,*** Cluj, Pallas, 1939, p. 20). în această direcție, D. Bolintineainu continua o preocupare mai veche a cărturarilor noștri. în 1821, Zaharia Carcalechi scosese, la Buda, ***Biblioteca românească.*** în 1830, Staneiu Căpățîneanu inaugura ***Biblioteca desfătătoare și plină de îmvățătură,*** declarînd că voia să tipărească, printre alteleț, ***Mărimea romanilor*** de Montesquieu, ***Zadig sau Ursitoarele*** de Voltaire, ***Contractul social*** de Jean-Jacques Rousseau, ***Ruinele*** de Volney etc. Tot în 1830, Ion Heliade Radulescu dădu la lumină ***Adaosul literar*** la ***Curierul românesc,*** în mai multe volume, în care publică traduceri din Marmomtel, Levizac, Lamartine, precum și ***Nopțile*** lui Young în tălmăcirea lui Simion Marcovici. La scurt timp, Ion Heliade Rădulescu a inițiat o nouă ***Colecție de autori clasici,*** în care a introdus traduceri din Homer, Alfieri, Byron, Hugo, Rousseau. în 1843, continuînd preocupările în acest domeniu, autorul ***Sburătorului*** lansează o ***Chemare către folos, facere de bine și glorie,*** tot pentru alcătuirea unei biblioteci de literatură universală, dar rămîne fără ecou. Peste cîțiva ani, reveni cu o altă ***Chemare,*** publicată în ***Curierul românesc,*** nr. 26, 25 martie 1846, în care spunea : „A înțelege o nație mai multe limbi este mai anevoie ; a se traduce mai mulți și varii autori într-o limbă este mai cu putință ; și aceasta din urmă și-a propus jos-însemnatul, cugetînd a da națiunii un început de ***Bibliotecă universală.*** într-însa se vor coprinde cei mai remarcabili autori antici și moderni, ale căror scrieri au contribuit spre împlinirea faptei mari a civilizațiunii, spre formarea minții și inimii umane, spre perfecția omului." în același an, pictorul I. D. Negulici publică în ***Curierul românesc,*** nr. 98, 27 decembrie 1846, un ***Plan de o mică bibliotecă universală,*** avînd drept model pe Aime Martin, profesor de literatură la Ecole polytechnique din Paris, director al Bibliotecii Sainte-Genevieve, care inițiase, în 1836, ***Le Pantheon litteraire, o*** vastă bibliotecă de literatură universală. Același model îi servise și lui Ion Heliade Rădulescu.

Abia în 1858, un nou proiect de ***Bibliotecă clasică universală*** este lansat de Dimitrie Bolintineanu și editorul Christu Ioannin. Din „vechii greci" își propuneau să traducă ***Iliada*** și ***Odiseea*** de Homer, „Descrierea asupra dacilor sau geților după timpul cînd Dariu trecu cu oștiri Dunărea la noi" de Herodot, ***Republica*** lui Platon, precum și operele lui Tucidide, Anacreon și Safo. Din scriitorii latini erau prevăzuți Virgiliu, Cicero, Juvenal, Ovidiu. Literaturile europene erau reprezentate prin Shakespeare, Byron, Jean-Jacques Rousseau, La Bruyere, Victor Hugo, Lamartine, Musset, Goethe, Schiller, Burger, Klopstoek, Dante, Tasso, Manzoni, Machiaveli etc. De asemenea, își mai propuneau să publice „cîntice poporane, colecții de poezii lirice de mai mulți autori români, călătorii în Principate și în țări străine", teatru original, scrieri și documente istorice, precum și „scrierile din toate limbile, vechi și noi, ce au raport cu țările românilor", apoi un „mare

DOMNUL IONAŞCU

Apărută în ***Bătăliile românilor (Fapte istorice),*** (1859).

COPĂCENII

Apărută în ***Bătăliile românilor (Fapte istorice),*** (1859).

LUAREA HOTINULUI

Apărută în ***Bătăliile românilor (Fapte istorice),*** (1859).

VORNICUL DUMITRU

Apărută în ***Bătăliile românilor (Fapte istorice),*** (1859).

MIHAI LA VIDIN

Apărută în ***Bătăliile românilor (Fapte istorice),*** (1859).

CORABA

Apărută în ***Bătăliile românilor (Fapte istorice),*** (1859).

LUPTA ÎNTRE ROMÂNI

Apărută în ***Bătăliile românilor (Fapte istorice),*** (1859).

ŞIRETUL

Apărută în ***Bătăliile românilor (Fapte istorice),*** (1859).

GLUBAVII

Apărută în ***Bătăliile românilor (Fapte istorice),*** (1859).

CLEJANII

Apărută în ***Bătăliile românilor (Fapte istorice),*** (1859).

ŢUŢORA

Apărută în ***Bătăliile românilor (Fapte istorice),*** (1859).

CORNUL LUI SAS

Apărută în ***Bătăliile românilor (Fapte istorice),*** (1859).

PETRU ŞCHIOPUL

Apărută în ***Bătăliile românilor (Fapte istorice),*** (1859).

GHERGHIŢA

Apărută în ***Bătăliile românilor (Fapte istorice),*** (1859).

CONSILIUL SECRET

Publicată în ***Dîmboviţa,*** an. I, nr. 33, 31 ianuarie 1859, p. 132, cu titlul ***Sfatul de taină.*** Inclusă în ***Bătăliile românilor (Fapte istorice),*** (1859).

ŞERBĂNEŞTI

Apărută în ***Bătăliile românilor (Fapte istorice),*** (1859).

MUSTAFA-PAŞA

Apărută în ***Bătăliile românilor (Fapte istorice),*** (1859).

CĂLUGĂRENII

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice),* (1859).

BĂTĂLIA PE GHEAȚĂ

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice),* (1859).

MOVILA LUI RĂZVAN

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice),* (1859).

BRAHA CĂPITANUL

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice),* (1859).

MĂRIREA LUI MIHAI

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice),* (1859).

PETRU ȘI ASAN

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice),* (1859).

NEMESIS. SATIRE POLITICE
1861

în timpul domniei lui Alexandru loan Cuza, D. Bolintineanu se manifestă plenar atît pe plan politic, cît şi pe plan literar, creația sa din această perioadă fiind, în mare măsură, un corolar al activității sale civice. Cu o intensitate din ce în ce mai mare, într-un ritm febril, care adesea sparge şi anulează cadrele

exigenței artistice, poetul se diversifică în mai toate sectoarele publicistice, abordează tot mai multe genuri şi specii literare, dar, din păcate, nu întotdeauna cu fericite rezultate.

D. Bolintineanu făcea, pe bună dreptate, o delimitare între modul de a acționa al lui Cuza şi cel al persoanelor politicei din componența guvernului şi a Camerei deputaților, declarîndu-se în mod deschis adversar al reprezentanților boierimii conservatoare şi reacționare. Pentru a-şi exterioriza atitudinea față de aceştia, apelează şi la modalitățile literare, cea mai adecvată, în acest sens, fiind satira versificată. înainte de a deveni ministru de Externei, în cabinetul lui Ştefan Golescu, în 1861, poetul tipăreşte două „cărțile" de satire politice, punîndu-le numele zeiței răzbunării, ***Nemesis,*** Bucureşti, Imprimeria naționalaă, 1861, semnate cu inițialele D.B.S.

Spre deosebire de înaintaşii şi contemporanii săi, D. Bolintineanu transferă raza de acțiune a satirei de la problemele morale la viața publică, în special politică, realizînd o bogată galerie de figuri şi reprezentanți ai unor grupuri sociale (moşieri, clerici, politicieni, boieri retrograzi, liberali demagogi etc.), care îşi disputau pozițiile cele mai profitabile în instabilitatea politică din acea vreme. în ***Nemesis*** dezvăluia fizionomia arivistului politic, lipsit de orice scrupule, în goană după un fotoliu ministerial, blama falsul patriotism, exprima regretul că idealurile de la 1848 nu mai erau urmate cu consecvență, viza corupția clerului, atitudinea antinațională a boierilor retrograzi din Camera deputaților, inactivitatea Comisiei Centrale de la Focşani şi subordonarea ei intereselor boierimii etc.

Recenzînd ***Nemesis*** în ***Revista Carpaților,*** an. II, 15 februarie 1861, p. 240, G. Sion se arăta la început binevoitor : „Abstracțiune făcîtnd de partea versificațiunei, în artea scrisului autoriul poate fi de model : frazile acele măiestrite, promptitudinea expresiunilor, articulaturele acele fericite, concluziuinile acele bine meditate sînt caracterele unui adevărat poet". După aceste aprecieri de complezență, G. Sion judeca satirele cu severitate, nu fără a se contrazice, reproşîndu-le mai întîi carențele de versificație : „Singurul defect ce un artist pretențios ar putea imputa autoriului este uniformitatea ritmului care aduce oarecare monotonie". Argumentele nu sînt însă convingătoare : „Versurile ce merg tot cîte o pereche lungi şi alta scurte, avînd fiecare rînd o rimă care de îndată este urmată de soția sa ca doi colibri

neseparabili, silesc pe lector a-şi modela vocea pe un singur diapazon şi a se fatiga dacă n-ar voi să întrerumpă lectura sa". Neintuind semnificaţia unor cuvinte şi expresii de origine turcă sau greacă, introduse de poet cu rol ironic, pentru a caracteriza mai sugestiv culoarea locală şi fizionomia personajelor satirizate, G. Sion considera ca defect capital mixtura lexicală : „Este permis negreşit unui scriitor satiric să se serve cu proverbe, cu glume şi cu expresiuni de ironie ; dar, pare-mi-se, nu este permis a abuza de limbă pînă la licenţă. Ajunge cineva de nu mai ştie cum să cualifice progresul limbei noastre, cînd vede un scriitoriu emininte întrebuinţînd atît de mare mulţime de cuvinte locali cari desfigurează cu totul literatura română." în notă, G. Sion dădea ca exemple : tompatere, pliroforie, isnafuri, filaplos, catafto, farsi, ecsafina, parablepsia, sevas, calam etc. şi apoi conchidea : „Moldovenii sau ardelenii, cetîndu-le, negreşit că vor strînge din umere, fără să le poată înţelege".

Poate că atitudinea negativă a lui G. Sion era determinată de animozităţile intervenite între el şi D. Bolintineanu, nemulţumit de modul în care autorul recenziei îi editase volumele de poezii în perioada cînd era exilat. Simulînd că nu ştie cine era autorul satirelor din ***Nemesis,*** semnate cu iniţialele D.B.S., G. Sion îşi intensifica atacul : „Este el oare un om mare, atît ca autoriu, cît şi ca politic, şi a voit să vază mai întîi impresiunile opiniunei publice pentru ca pe urmă să se arate măreţ între noi ? Este el oare vreun mizantrop, carele fuge de popularitate şi se teme să nu-1 ameţească lumea cu complimentele, sau să nu facă din el un stindard politic ?" Uitînd parcă cele afirmate protocolar la începutul, recenziei, G. Sion îşi dezlănţuia critica, arătînd că a citit „dintr-un capăt pînă la altul, de mai multe ori, cu multă atenţiune, şi nu mi-am putut da seama despre cugetările, tendinţele, filosofia sau scopul autoriului", considerând că acesta „ne refuză ideile sale cele înalte, nu ne arată calea de urmat, nu ne face morală, nu ne mişcă inimile, nu ne zguduie mintea".

Că G. Sion ştia cine se ascunde sub aceste iniţiale, o dovedeşte faptul că într-un alt articol al său, ***Pleiada poeţilor români,*** publicat în ***Revista Carpaţilor,*** an. II, 15 septembrie 1861, p. 341, preciza numele lui D. Bolintineanu, însă îşi menţinea opinia negativă despre ***Nemesis,*** scriind : „Bolintineainu a dat multe frumuseţe literaturei noastre. Dar acest geniu, în cele de pe urmă, sătul de gloria Parnasului, s-a coborît pe jos că să caute mizeriile noastre : ***Nemesis l"***

O judecaia mai obiectivă asupra satirelor din ***Nemesis*** întîlnim în articolul lui G. Creţianu ***Mişcarea literară din 1861 în ţările române,*** publicat în ***Revista română,*** 1861, p. 846. Iniţial, G. Creţianu justifica abordarea satirei politice de către D. Bolintineanu, ca o necesitate impusă de realităţile din acel timp : „Dar iată unul care ne-a legănat de atîtea ori în cele mai suave cîntări şi care astă-dată s-a încercat a mania stilul aspru al satirei politice. Ideea era norocită : nici un timp n-a fost mai avut decît al nostru în învăţăminte de tot felul ; pentru observator, poet sau moralist, este o mină nesecată ; cîte ambiţii, cîte amoruri proprii puse în joc, cîte promisiuni pompoase care nu se îndeplinesc ; cîte intrigi, cîte minciuni, cîte dezerţiuni ; cîţi eroi de-mprejurare, care ies azi la lumină spre a fi uitaţi mine ; cîţi oameni de stat, diplomaţi, politici care se îmflă ca broasca din fabulă, spre a face pe alţii să creadă ceea ce nu cred ei înşişi, că sunt oameni mari ; azi revoluţionari, mîne conservatori, poimîne Dumnezeu mai ştie ce ; apărători ai familiei care duc o vieaţă imorală, apărători ai proprietăţii care n-au o palmă de pămînt sau ale căror proprietăţi sunt ipotecate pentru îndoita lor valoare ; comedieni de tot felul, minunate tipuri pentru satiră. D. Bolintineainu, în cele două broşuri ce ne-a dat, sub titlul de ***Nemesis,*** a desemnat unile din aceste tipuri, a flagelat unile din viciurile epocei noastre." Sub aspect literar, artistic, satirele nu întruneau însă aprecierile lui G. Creţianu : „Mărturisim însă că n-a fost totd-auna norocit în inspiraţiile sale, că cele mai multe sunt lipsite de acea sare atică care face mai cu seamă meritul unei bune satire, că nu au fineţa şi corecţia ce suntem în drept a pretinde de la un poet de distincţie ca domnia-sa. Sperăm că autorul atîtor suave melodii, bardul care a cîntat pe lira sa armonioasă ***Faptele eroilor români,*** va dota, în anul 1862, literatura noastră cu opere mai demne de muza sa."

Nici una din satirele cuprinse în ***Nemesis*** nu a mai fost reluată de D. Bolintineanu în volumele sale ulterioare.

DOUĂ TOMPATERE :
COCONUL BĂNICĂ ŞI COCONUL NOTREŢ

Apărută în ***Nemesis,*** I, (1861).

LUI ION GHICA

Apărută în ***N&mesis,*** I, (1861).

LUI PETRE M...-

Apărută în ***Nemesis,*** I, (1861).

LUI C. A. ROSETTI, REDACTORUL ROMÂNULUI"

Apărută în ***Nemesis,*** I, (1861).

ŞTIRI DIN IAD

Apărută în ***Nemesis,*** I, (186Î).

SPIRITUL MEU

Apărută în ***Nemesis,*** I, (1861).

ROMÂNII DE ASTĂZI

Apărută în ***Nemesis,*** I, (1861).

SPĂTARUL GURGUIŢĂ CĂTRE NEPOTUL COSTACHE

Apărută în ***Nemesis,*** I, (1861).

LA NĂSTASE H...

Apărută în ***Nemesis,*** I, (1861).

SOLICITORII

Apărută în ***Nemesis, l,*** (1861).

LUI ŞTEFAN GOLESCU,
PREŞEDINTE AL COMISIUNII CENTRALE

Apărută în ***Nemesis, l,*** (1861).

LUI I. I. PALĂ

Apărută în ***Nemesis,*** I, (1861).

VORNICUL ALECACHE CĂTRE NOI

Apărută în ***Nemesis,*** I, (1861).

CLERUL

Apărută în ***Nemesis,*** II, (1861).

BANUL FLENDERIŢA ŞI NEMESIS

Apărută în ***Nemesis,*** II, (1861).

LA ADUNAREA ELECTIVĂ

Apărută în ***Nemesis,*** II, (1861).

CENZURA NOUĂ, D-LUI G. COSTAFORU

Apărută în ***Nemesis,*** II, (1861).

PREOTUL GRIGORI MUSCELEANU

Apărută în ***Nemesis,*** II, (1861).

ADVOCAȚII

Apărută în *Nemesis*, II, (1861).

LEGENDE NOI CU NOTE DIN CRONICELE ROMÂNILOR

1862

După Unirea Principatelor Române, la 12 mai 1861 se formează un nou guvern, sub preşedinția lui Ştefan Golescu. Din acest guvern face parte şi D. Bolintineanu, ca ministru secretar de stat la Departamentul trebilor străine şi ad-interim la Departamentul controlului (cf. ***Monitorul, jurnal oficial al Țărei Româneşti,*** nr. 105, 13 mai 1861, p. 417). Guvernul lui Ştefan Golescu nu s-a putut menține însă nici măcar două luni. La 24 iunie 1861 îşi înaintează demisia, care e acceptata la 11 iulie 1861. La 12 iulie e instalat alt guvern, prezidat de Dimitrie Ghica, din care D. Bolintineanu nu'mai face parte.

La numai cîteva zile după demisia cabinetului lui Ştefan Golescu, Alexandru loan Cuza îl numeşte pe D. Bolintineanu comisar al Țării Româneşti în Comisiunea riverană permanentă a Dunării, prin decretul nr. 363, din 16 iulie 1861 (cf. ***Monitorul, jurnal oficial al Țărei Româneşti,*** nr. 157, 18 iulie 1861, p. 624). Cînd se deschide Conferința puterilor garante, la 13/25 septembrie 1861, la Constantinopol, Al. I. Cuza îl trimite pe D. Bolintineanu ca reprezentant personal al său, pentru a-l ține la curent cu mersul lucrărilor şi totodată pentru a fi util acțiunilor întreprinse de Costache Negri.

în cuprinsul anului 1862, poetul nu se mai manifestă însă public, pe plan politic. Nemaiavînd nici o funcție oficială, o duce destul de greu. La 10/12 august 1862, Costache Negri îi trimitea, din Constantinopol, prin Baligot de Beyne, secretarul lui Cuza, suma de 100 de galbeni, ca ajutor prietenesc (Biblioteca Academiei R.S.R., Arhiva Cuza, mapa I, f. 321). în această perioadă, D. Bolintineanu se dedică iarăşi preocupărilor sale literare, tipărind volumul ***Legende noi cu note din cronicele românilor,*** Bucureşti, Tipografia lui Emanuel Poenescu, 1862. Asa cum am arătat la începutul capitolului de ***Note şi comentarii,*** poetul începe, în 1862, să-şi pregătească ediția completă a versurilor sale, care va apărea abia în 1865, în două volume, cu titlul ***Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît şi inedite.***

Următoarele poezii din ***Legende noi cu note din cronicele românilor*** nu au mai fost reluate de D. Bolintineanu în volumele sale ulterioare :

MÎNIA LUI ŞTEFAN

Publicată în ***Reforma,*** an. IV, nr. 18, 1862, p. 69, de unde a fost reprodusă în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** an. XXV, nr. 9, 1862, p. 72. Inclusă în ***Legende noi cu note din cronicele românilor*** (1862). Reprodusă apoi în ***Familia,*** an. VIII, nr. 6, 6/18 februarie 1872, p. 69.

în notele volumului din 1862 se menționa, ca sursă a inspirației, ***Domnii Țării Moldovei şi viața lor*** de Grigore Ureche, din ediția ***Letopisețele Țarii Moldovei,*** scoasă de M. Kogălniceanu, la Iaşi, în 1852, reprodueîndu-se următorul pasaj i „în anul 6979 genarie 16, au tăiat Ştefan-vodă pre Negrilă paharnicul, şi pre Alecse stolnicul, şi pre Isaia vornicul, în tîrgul Vasluiului".

APRODUL PURICE

Apărută în ***Legende noi cu note din cronicele românilor*** (1862). După cum se indică şi în notele volumului, subiectul a fost luată din O ***samă de cuvinte*** (V) de Ion Neculce. Acelaşi subiect l-a tratat mai întîi Constantin Negruzzi, în ***Aprodul Purice,*** anecdot istoric, Eşi, Tipografia „Albinei", 1837.

COPILUL DIN CASA

Apărută în ***Legende noi cu note din cronicele românilor*** (1862). în notele volumului, D. Bolintineanu dă un citat din O ***pamă de cuvinte*** (III) de Ion Neculce, referitor la această legendă.

PETRU RAREŞ

Apărută în ***Legende noi cu note din cronicele românilor*** (1862). Nu se menţionează nici o sursă documentară.

BARNOSCHI-DOMNUL

Apărută în ***Legende noi cu note din cronicele românilor*** (1862). Subiectul este preluat tot din ***O samă de cuvinte*** (XXIII) de Ion Neculce.

MIHAI ŞI UCIGĂTORUL

Apărută în ***Legende noi cu note din cronicele românilor*** (1862). Nu se indică sursa documentară.

ADDENDA

„CÎNTAREA ROMÂNIEI" DE N. BÂLCESCU TRADUSA ÎN VERSURI DE D. BOLINTINEANU 1858

Cu titlul ***Cugetări trase din „Cîntarea României", puse în versuri de D. Bolintineanu*** s-a publicat mai întîi în ***Concordia,*** an. I, nr. 38, 26 iunie 1857, p. 151 ; nr. 39, 1 iulie 1857, p. 155 ; nr. 40, 3 iulie 1857, p. 160 ; nr. 41, 8 iulie 1857, p. 163. Prelucrarea lui D. Bolintineanu era însoţită de un articol redacţional, în care se arăta că ea constituie „o parafrază în versuri a sublimei ***Cîntări a României,*** scrisă în proză de regretatul nostru istoric N. Bălcescu". Restul articolului era dedicat biografiei lui Nicolae Bălcescu.

în volum apare cu titlul ***„Cîntarea României" de N. Bălcescu, tradusă în versuri de D. Bolintineanu,*** Bucureşti, Librăria nouă Socec et Comp., 1858. Titlul din ***Concordia*** e menţinut în interior, la începutul textului. Drept prefaţă, volumul' reproducea articolul redacţional din acest ziar.

Nu e locul aici să reconstituim întreaga discuţie purtată mai bine de un secol asupra paternităţii acestei opere fundamentale a literaturii române clasice. Sintetizînd aceste discuţii, Al. Dima a demonstrat convingător, după părerea noastră, că ea aparţine lui Alecu Russo, în monografia pe care i-a închinat-o în 1957.

Cu toate că D. Bolintineanu a putut cunoaşte versiunea ***Cîntării României*** publicată de către V. Alecsandri în ***România literară*** dm 1855, cu menţiunea că aparţine lui Alecu Russo, totuşi el a preferat să versifice varianta apărută în ***România viitoare,*** în 1850, la Paris, cu precuvîntarea lui Nicolae Bălcescu.

Varianta versificată de D. Bolintineanu s-a retipărit numai în 1935, la Rîmnicu-Sărat, de către Stelian Cucu. în prefaţa acestuia se arăta că, în cele 32 de strofe ale poemului versificat, D. Bolintineanu a parafrazat versetele într-un stil personal, diferit de tonul grav şi sobru al originalului, imprimîndu-i ritmul alert, adesea zglobiu al liricii sale. De asemenea, se releva că poetul a introdus uneori o tentă sentimentală, în neconcordanţă cu timbrul patetic, elegiac al ***Cîntării României,*** apelînd şi la neologisme distonante, care alterează structura arhaică a poemului în proză, ca, de pildă, „preţioşi tezauri", „carmene divine", „dalb" sau : „Frumoasă libertate, / Suavă, blondă, vergină / Cu pletele-aurate".

Ou titlu informativ menţionăm că o altă „adaptare în versuri" a ***Cîntării României*** a fost făcută în 1919, de actorul ieşean State Dragomir.

• TEODOR VÂRGOLICI

CUPRINSUL

POEZII DE D. BOLINTINEANU
atît cunoscute cît şi inedite
18G5

DIN ALTE VOLUME
COLECŢIE DIN POEZIILE DOMNULUI D. BOLINTINEANUL

CÎNTECE ŞI PLÎNGERI

POEZIILE VECHI ŞI NOI ALE D-LUI
DIMITRIE BOLINTINEANU

1855

MELODII ROMÂNE

1858

LEGENDE SAU BASNE NAŢIONALE ÎN VERSURI

1858

BĂTĂLIILE ROMÂNILOR (FAPTE ISTORICE)

1859

NEMESIS. SATIRE POLITICE

1861

LEGENDE NOI CU NOTE DIN CRONICELE ROMÂNILOR

1862

ADDENDA

„CÎNTAREA ROMÂNIEI" DE N. BÂLCESCU. TRADUSA ÎN VERSURI DE D. BOLINTINEANU